

2/2019

Aikuiskasvatus

— RAJOJA RIKKOVA TIEDELEHTI

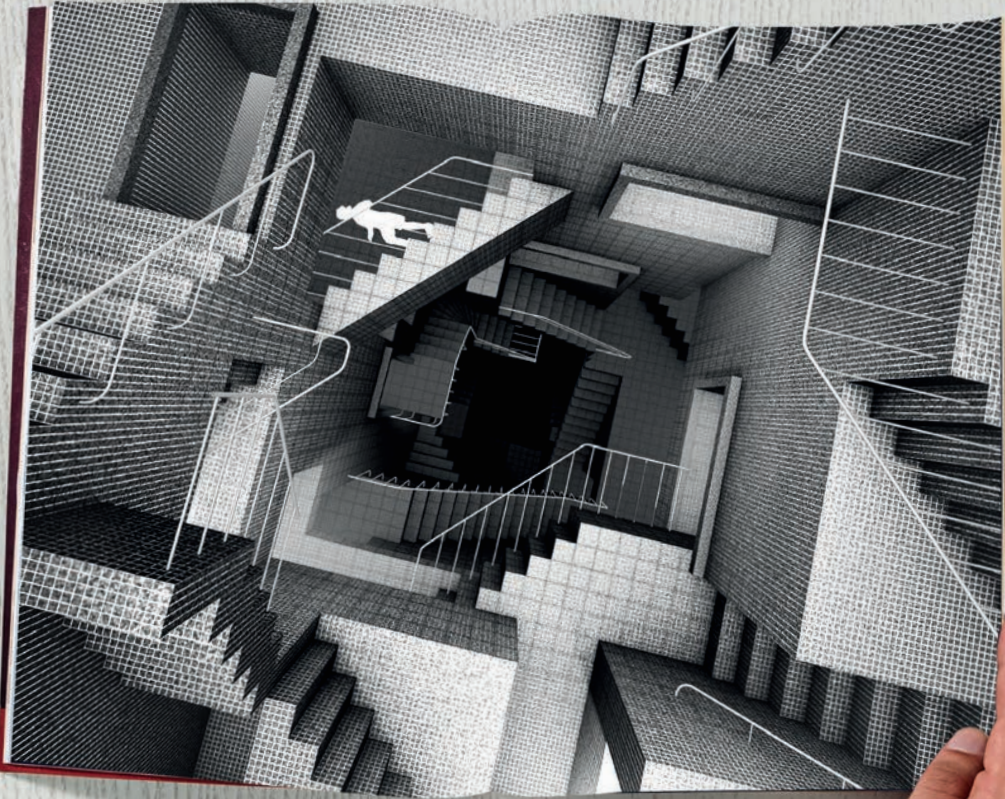

Akateeminen
yrittäjäyys

ARTIKKELI:
KORKEAKOULUT YRITTÄJYYDEN
TAIKAPIIRISSÄ S. 108

NÄKÖKULMA:
YRITTÄJYYS, VASTARINTA JA Uudet
RIISTON MUODOT S. 144

MENE JA TIEDÄ

200 lehteä maailman avartamiseen.
Tutustu ja tilaa omasi.

JULKAISIJAT Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura PÄÄTOIMITTAJA Ulpukka Isopahkala-Bouret, KT, apulaisprofessori, Turun yliopisto, 050 501 7306, ulpukka.isopahkala-bouret@utu.fi TOIMITUS Terhi Kouvo, 0400 396 437, terhi.kouvo@kvs.fi TOIMITUSKUNTA Ulpukka Isopahkala-Bouret, Nina Haltia, Heikki Kinnari, Terhi Kouvo, Arto O. Salonen, Jani Siirilä, Päivi Siivonen, Hanna Toiviainen ja Sanna Vehviläinen. GRAAFINEN SUUNNITTELU Johanna Hörkkö, Viisto Design ISSN 0358-6197(painettu), 2490-0427 (verkkojulkaisu <https://journal.fi/aikuiskasvatus>) www.aikuiskasvatus.fi TIETOSUOJASELOSTE: <https://kansanvalistusseura.fi/yhteystiedot/tietosuojaseloste>.

SISÄLLYS

2 / 2019

2 / 2019

AIKUISKASVATUS-
TIETEELLINEN
AIKAKAUSLEHTI
2 / 2019, VOL. 39

Aikuiskasvatus ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Se julkaisee tieteellisiä artikkeleita, näkökulmia tutkimukseen, näkökulmia käytäntöön, näkökulmia politiikkaan sekä alan uutuuskirja-arvioita. Lehden tavoitteena on luoda edellytyksiä vuorovaikutukselle tutkimuksen ja käytännön välillä ja käytännön eri toimikenttien kesken. Lehti edistää humanistisia sivistysihanteita ja ekologisesti kestäväää kehitystä. Lehti edistää aikuiskasvatuksen uudistumista keskustelemalla aikuiskasvatuksen arvoperusteista, tavoitteista ja toimintaperiaatteista. Aikuiskasvatus saa tiedelehtitukea Tieteellisten Seurain Valtuuskunnalta. Artikkeleissa on refereekäytäntö.

Kansikuva: Daniel Leiviskä / Helsingin keskustakirjasto Oodi

PÄÄKIRJOITUS

Päivi Siivonen: Akateeminen yrittäjyys ja yliopistojen murros 90

ARTIKKELIT

✎ *Hanna Laalo & Arto Jauhiainen:* 92
Yrittäjyyttä akatemiaan! – Suomalaisen yliopistokoulutuksen problematisoituminen yrittäjyysdiskurssissa

✎ *Henri Koskinen:* 108
Yrittäjäyhteisön taika – Yrittäjyyden muotoutuminen korkeakoulujen yrittäjyystoiminnassa

✎ *Katri Komulainen, Inka Hirvonen, Katariina Kaskes, Kati Kasanen & Päivi Siivonen:* 122
Asiantuntijoita, monitaitoisia ja akateemisia yrittäjiä – Yliopisto-opiskelijoiden asemoituminen akateemisuuteen, työllistettävyyteen ja yrittäjyyteen

NÄKÖKULMIA KÄYTÄNTÖÖN

Ulla Hytti: 138
Yrittäjyyden edistämisen kiperät ja kriittiset kysymykset yliopistoissa

Eetu Viren: 144
Yli punaisen virran – Yrittäjyys, vastarinta ja uudet riiston muodot

Jussi Välimaa: 151
Elämää siiloissa – Managerialismin vaikutuksia yliopistoissa

PUHEENVUORO

Kristiina Hannukainen: Tutkimusrahoitus määrittelee tieteen tekemistä ja tutkijutta 157

KIRJA-ARVIOT

Juha Himanka (2018): 160
Korkein opetus – Opettaminen yliopistoissa ja korkeakouluissa: Johdatus opettajalle. (Jani Siirilä)

Karen Verduijn & Karin Berglund, (2018): Revitalizing Entrepreneurship Education. Adopting a Critical Approach in the Classroom. (Kirsi Peura) 162

Tuomas Vimma (2018): Enkeleitä ja yksisarvisia. Start-up-Suomen tarina. (Sanna Ilonen) 164

Katariina Salmela-Aro (2018): Motivaatio ja oppiminen. (Johanna Rantanen) 166

Tutkija liikkeessä 168

Summaries 170

Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura tiedottaa 173

AKATEEMINEN YRITTÄJYYS JA YLIOPISTOJEN MURROS

TALOUTEEN JA TYÖELÄMÄÄN perustuvat tavoitteet ovat suomalaisissa yliopistoissa yhä määräävämpiä. Yrittäjyys ja yrittäjämäisyys on yliopistojen toimintaa ja akateemista työtä ohjaava uusi toimintatapa. Suorituskeskeisyys, välineellisyys ja yritysmaailman mallit ovat tehneet yliopistoista keskenään kilpailevia tuotantolaitoksia, jotka suoltavat markkinoille ”tuotteita” tutkintoina ja julkaisuina yltääkseen rankinglistojen huippujen joukkoon.

Korkeakoulujen ja yliopistojen odotetaan verkostoituvan elinkeinoelämän kanssa ja vastaavan joustavasti elinkeinoelämän tarpeisiin kansallisen kilpailukyvyn takaamiseksi. Tutkija-opettajien tulee julkaista yhä enemmän, opettaa yhä paremmin, hankkia rahoitusta, kansainvälistyä ja kaupallistaa tutkimustuloksensa. Opiskelijoiden tulee opiskella vielä tehokkaammin ja nopeammin, harjoitella yrittäjyyttä ja kehittää yrittäjämäisiä taitoja.

Yrittäjyys on moniulotteinen, määritelmiä pakeneva ilmiö, joka muuntuu kameleontin tavoin ja saa aina uusia sävyjä. ’Akateemisella yrittäjyydellä’ voidaan viitata korkeakoulujen toimintaan ja johtamiseen yleensä, tutkimustiedon kaupallistamiseen tai yrittäjyyskasvatukseen ja -koulutukseen, jonka tavoite on oman yrityksen perustaminen tai yrittäjämäisenä palkkatyöläisenä toimiminen. Bisnesyhteydestä irrotettuna

’yrittäjyys’ ja ’yrittäjämäisyys’ viittaavat usein samaan ilmiöön kuin työllistettävyys (Laalo, Kinnari & Silvennoinen 2019): yksilön taitoihin, persoonallisiin kykyihin ja työllistymisominaisuuksiin, kuten aktiivisuuteen, joustavuuteen ja itseohjautuvuuteen.

Uusliberalistinen politiikka ja yrittäjyyskasvatus sen lomassa rantautuivat Suomeen ja koulutusjärjestelmäämme 1990-luvulla. 2010-luvulta alkaen Suomessa koettiin ennennäkemätön yrittäjyys- ja start-up-buumi. Se lähti liikkeelle vasta perustetusta Aalto-yliopistosta vuonna 2010, kun ensimmäinen opiskelijoiden yrittäjyysyhdistys (*Entrepreneurship Society*), tutummin ES, perustettiin. Nyt vastaavia yhdistyksiä on parikymmentä ympäri maata.

YRITTÄJYYSBUUMISSA SUOMESSA rekisteröitiin satoja start-up-yrityksiä. Kehitystä on kutsuttu ’valankumoukseksi’, eihän Suomi ole koskaan ollut yrityshautomoiden luvattu maa. (Lehdonvirta 2013.) Aalto-yliopiston lisäksi muut suomalaiset yliopistot ovat sisällyttäneet yrittäjyyden strategioihinsa ja opetustarjontaansa. Turun yliopisto määrittelee itsensä yrittäjyysyliopistoksi, jonka tavoite on ”tukea yrittäjämäistä asennetta ja yrittäjyyttä tukevia toimintatapoja koko yhteisössä” (www.yrittajyysyliopisto.fi).

YRITTÄJYYS JA YRITTÄJÄMÄISYYS ON YLIOPISTOJEN TOIMINTAA JA AKATEEMISTA TYÖTÄ OHJAAVA UUSI TOIMINTATAPA.

Vuonna 2010 voimaan tullut yliopistolaki vahvisti yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä toimintatapaa. Yliopistot ovat taloudellisesti aiempaa itsenäisempiä, ja niillä on tulosvastuuta. Vuodesta 2011 lähtien yliopistoihin kohdistuneessa kulukurissa valtion perusrahoitus on vähentynyt: vuonna 2016 täydentävän rahoituksen osuus oli jo lähes puolet kokonaisrahoituksesta. Yliopistojen julkinen rahoitus perustuu kokonaisuudessaan kilpailuun, kun valtion perusrahoituskin riippuu indikaattoreista, kuten tutkintojen ja julkaisujen määrästä.

Tutkimusinvestoinnit ovat vähentyneet kansainvälisestikin verraten rajusti: vuonna 2010 niiden osuus oli 4 prosenttia, vuonna 2016 enää 2,7 prosenttia. Henkilökuntaa on karsittu, ja opetusresurssit ovat pienentyneet. Samalla Suomi on menettänyt asemansa korkeimmin koulutettuna maana Euroopassa ja taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) jäsenmaissa.

MITEN KÄY POHJOISMAISELLE tasa-arvon eetokselle, akateemiselle tiedolle, kriittiselle ja riippumattomalle tutkimukselle ja opetukselle? Leikkaukset, kehittämispaineet sekä laaduntarkkailuun, markkinoihin ja valvontaan perustuvat käytännöt ovat muokanneet tieteen ja korkeakoulutuksen asemaa ja autonomiaa sekä akateemista työtä perustavalla tavalla. Tilat ja mahdollisuudet opettaa ja tutkia yliopistossa, jossa opetusta ja tietoa arvostetaan taloudellisena investointina, ovat merkittävästi kaventuneet.

Työllistettävyyden ja yrittäjyyden painotukset uhkaavat syrjäyttää teoreettisen tiedon ja kriittisen

ajattelun, työelämässä kun opiskelijoiden mukaan arvostetaan pikemminkin yrittäjämäisiä kuin akateemisia taitoja (Räty ym. tulossa). Teoreettisuus ja kriittisyys ovat aikaa vieviä, käytännön osaamista arvostavan työelämän kannalta tarpeettomia taitoja, joista yliopistoissa tulisi päästä eroon.

Aikuiskasvatuksen akateemisen yrittäjyyden teemanumeroa koostettaessa Suomeen muodostettiin pääministeri Antti Rinteen (sd.) johdolla uusi hallitus, joka lupaa panostaa yliopistojen perusrahoitukseen, käytännössä tutkimukseen ja opetukseen. Hallitusohjelman kirjaus on tärkeä myönteinen signaali.

Keskustelua täytyy kuitenkin jatkaa siitä, miten taata laadukas, kriittinen ja riippumaton tutkimustieto tulevaisuudessa. Millaisia akateemisia kansalaisia ja tulevaisuuden toimijoita koulutamme? Mikä on yliopiston tarkoitus ja tehtävä 2010-luvun Suomessa?

Päivi Siivonen

Lähteet:

Laalo, H., Kinnari, H. & Silvennoinen, H. (2019). *Setting New Standards for Homo Academicus: Entrepreneurial University Graduates on the EU Agenda*, *European Education*, DOI: 10.1080/10564934.2018.1489729.

Lehdonvirta, V. (2013). Helsinki Spring: An essay on entrepreneurship and cultural change. *Research on Finnish Society* 6, 25–28.

Räty, H., Kozlinska, I., Kasanen, K., Siivonen, P., Komulainen, K. & Hytti, U. (tulossa). Being stable and getting along with others: Perceived ability expectations and employability among Finnish university students. *Social Psychology of Education*.

Yrittäjyyttä akatemiaan!

Suomalaisen yliopistokoulutuksen problematisoituminen yrittäjyysdiskurssissa

Yrittäjyyden edistäminen kuuluu nykyisessä korkeakoulupolitiikassa yliopistojen olennaisiin tehtäviin ja toimintaa ohjaaviin periaatteisiin. Yrittäjyyttä edistävä poliittinen kielenkäyttö puuttuu yliopistoväen "vääränlaiseen" asennoitumiseen ja vaatii suuntaamaan korkeakoulutuksen roolia ja rakennetta uudella tavalla. Samalla se haastaa akateemista traditiota.

OSANA TIETOTALOUDEN LOGIikkaa ja markkinatalouden tarpeita painottavaa politiikkaa yrittäjyys on tunnistettu yliopistojen toimintaan kokonaisvaltaisesti vaikuttavaksi asiaksi. Yrittäjyysparadigman nousu on merkinnyt taloudellisten ja työelämälähtöisten päämäärien korostumista yliopistokoulutuksessa sekä aiheuttanut painetta yritys yhteistyön lisäämiseen ja yritysmaisen kulttuurin omaksumiseen. Ilmiö on kansainvälisesti tunnettu pitkään, ja sitä on tutkittu runsaasti. (Esim. Clark 1998; Etzkowitz, Webster, Gebhardt & Cantisano Terra 2000; Heinonen & Hytti 2010; Rinne & Koivula 2005.)

Suomessa vuonna 2010 voimaan astuneen yliopistolain (Yliopistolaki 558/2009) konkretisoimia, taloudellista autonomiaa ja yhteiskunnallista vuoro-

vaikutusta korostavia muutoksia voi pitää harppauksena kohti yrityksen logiikalla toimivaa yliopistoa. Lain myötä tapahtunut yliopiston juridisen aseman muutos jo sinällään osoittaa yliopiston samankaltaistumista yritysorganisaatioiden kanssa, puhumattakaan yksityiseltä sektorilta omaksutuista managerialistisista hallinnan, hallinnon ja johtamisten tavoista, joiden sisäänajo käynnistettiin jo 1980-luvun lopulla (Rinne, Jauhiainen, Simola, Lehto, Jauhiainen & Laiho 2012).

2010-luvulla yrittäjyyttä on sisällytetty painokkaasti yliopistojen strategioihin ja opetustarjontaan (esim. TY 2015) valtiovallan tukemana ja rohkaisemana.

Yrittäjyyskasvatus on vakiintunut ylikansallisesti tunnustetuksi poliittiseksi "välttämättömyydeksi", johon investoimista ovat suosittelleet taloudellisen yhteis-

YRITTÄJYYSKASVATUS ON VAKIINTUNUT YLIKANSALLISESTI TUNNUSTETUKSI POLIITTISEKSI ”VÄLTTÄMÄTTÖMYYDEKSI”.

työn ja kehityksen järjestön OECD:n, kasvatusta, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO:n ja Euroopan unionin kaltaiset vaikutusvaltaiset tahot (Leffler, Svedberg & Botha 2010). Korkeakouluissa Atlantin kummallakin puolen yrittäjyys on ollut yksi nopeimmin kasvavia teemoja (Kyrö & Carrier 2005, 16).

Yliopistossa yrittäjyysopintojen oppimistavoitteiksi on kerrottu ainakin akateemisen tietämyksen lisääminen yrittäjyydestä, yrittäjämäisten asenteiden ja persoonallisuuspieriteiden kehittäminen, yrittäjyysintention ja -motivaation lisääminen sekä taidot luoda, johtaa ja kehittää liiketoimintaa (Hytti & O’Gorman 2004; Hytti, Stenholm, Heinonen & Seikkula-Leino 2010).

Yrittäjyyskasvatus opettaa yrittäjyydestä ja valmistaa yrittäjyyteen sekä hyödyntää omanlaistaan pedagogiikkaa, jossa korostuvat käytännönläheisyys, työelämälähtöisyys, ongelmaperustaisuus, luovuus ja tekemällä oppiminen (Dal, Elo, Leffler, Svedberg & Westerberg 2016; Heinonen & Hytti 2010). Suomea on pidetty yrittäjyyskasvatuksen edelläkävijämaana Euroopan unionissa (Korhonen 2012, 1).

Tutkimme yrittäjyyden huomioimista suomalaisessa yliopistokoulutuksessa korkeakoulutuksen ylikansallistumisen (esim. Ball 2001; Beech 2009; Zgaga 2009) ja hallinnallisuuden (esim. Dean 1999; Foucault 1991; Miller & Rose 2010) kehyksissä. Kysymme, miten globaali koulutuspoliittinen yrittäjyysdiskurssi omaksutaan ja otetaan käyttöön kansallisesti ja paikallisesti sekä miten se asettuu ohjaamaan ajattelua ja toimintaa yliopistoissa.

Kolmen toimijatahon – opetus- ja kulttuuriministeriön, Suomen Yrittäjät -järjestön ja Turun yliopiston – tuottamien dokumenttiaineistojen avulla etsimme vastausta kysymykseen, minkälaisena

nykyinen yliopistokoulutus näyttäytyy poliittisen yrittäjyysdiskurssin valossa. Miten sitä problematisoidaan, millaista sen tulisi olla ja, ennen kaikkea, minkälaisia oppineita sen tulisi kasvattaa? Samalla diskurssissa tulee määritellyksi itse tieteen ja yliopiston olemus ja tehtävät.

Jäsenämme dokumenttien sisältöjä ja keskityimme erityisesti analysoimaan yrittäjyysdiskurssissa tapahtuvaa problematisoitumista, joka oikeuttaa poliittisia päämääriä ja tekoja ja osallistuu subjektien hallintaan (ks. esim. Bacchi 2012; Dean 1999; Rose 1999). Paitsi analyysin kohde, problematisointi on tutkimuksessamme menetelmällinen lähestymistapa. Katsomme tutkimuskohdettamme kriittisesti sitä problematisoiden sen sijaan, että ottaisimme sen neutraalina totuutena. Diskurssin ymmärrämme ”totuutta” tuottavana ja valtaan kietoutuvana käytäntönä, jolla on seurauksia jokapäiväisiin ajattelu- ja toimintatapoihin (Foucault 1980, 2014). Kiinnitämme huomiota poliittisesti latautuneen kielen olettamuksiin ja suostuttelevuuteen (ks. Saarinen 2008). Tarkastelemme yrittäjyyden edistämistä yliopistokoulutuksessa siis diskursiivisina käytäntöinä, mikä tarkoittaa, että näemme diskurssin tuottavan todellisuutta eli ’totuuksia’ ja muotoilevan kohteitaan (Foucault 1980).

Yrittäjyyttä koulutuksen ilmiönä on tarkasteltu pääasiassa sellaisissa liiketalous- tai kasvatustieteellisesti orientoituneissa tutkimuksissa, jotka lähtökohteisesti olettavat yrittäjyyden edistämisen tärkeäksi kasvua ja hyvinvointia luovaksi talous- ja koulutuspoliittiseksi ohjelmaksi. Kriittisemmin orientoituneissa tutkimuksissa yrittäjyysdiskurssi koulutuksessa on liitetty uusliberalistiseen poliittiseen rationaliteettiin, joka pyrkii tuottamaan itseään tarkkailevia, itsestään huolehtivia, itsensä ylittäviä ja itsenäisesti taloudellisia ja yhteiskunnallisia ongelmia ratkovia subjekteja (Dahlstedt & Hertzberg 2012; Komulainen, Keskitalo-Foley, Korhonen & Lappalainen 2010; Korhonen, 2012; Peters, 2001).

Yrittäjyyskasvatusta on verrattu kulttiin, jota leimaavat kyseenalaistamattomat moraaliset hyveet, arvot ja uskomukset. Annettuina otettujen olettamusten haastamiseksi tarvitaan kriittistä lähestymistapaa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteisiin ja pedagogiikkaan. (Farny, Hedeboe Frederiksen, Hannibal & Jones 2016.)

YRITTÄJYYSKASVATUSTA ON VERRATTU KULTTIIN.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä yrittäjyysdiskurssin seurauksia tuottavasta luonteesta sekä jäsentää ja monipuolistaa yrittäjyydestä käytävää korkeakoulupoliittista keskustelua.

Taustoitamme tutkimusta kuvaamalla ylikansallisten koulutuspoliittisten diskurssien muuntuvuutta niiden vaeltaessa kansallisiin ja paikallisiin konteksteihin. Tämän jälkeen avaamme tutkimuksen analyttistä työkalua, problematisoinnin käsitettä. Etenemme kuvaamaan yrittäjyysdiskurssin kansallisia ja paikallisia piirteitä ja esitämme tulkitamme akateemisuuden ongelmallistamisesta ja suomalaisen akateemisen tradition uudelleen määrittelystä yrittäjyysdiskurssissa. Lopuksi pohdimme yrittäjyysdiskurssin seurauksia suomalaisen yliopistokoulutuksen ja koulutettavien subjektien kannalta.

YRITTÄJYYSDISKURSSI KOULUTUSPOLIITISENA VIRTAUKSENA

'Yrittäjyydelle' ei ole yhtä yleispätevää tai täsmällistä määritelmää (esim. Ogbor 2001). Se on alun perin taloudellinen käsite, jota yrittäjyyskasvatuksessa sovelletaan pedagogiseen kontekstiin ja liitetään inhimillisiin ominaisuuksiin (Dal ym. 2016, 161). Koulutuksen yhteydessä yrittäjyys-käsitettä on hahmotettu erottelemalla toisistaan liiketoimintaan keskittyvä ulkoinen yrittäjyys ja yksilön ominaisuuksiin ja persoonallisuuspiirteisiin palautuva yrittäjämäisyys, josta etenkin työnteosta puhuttaessa käytetään termiä sisäinen yrittäjyys (OPM 2005, 21–22; Ikonen 2006, 49–55).

Yliopistojen ja akateemisesti koulutettujen yhteydessä puhutaan usein 'akateemisesta yrittäjyydestä' (OPM 2005, 23). Korkeakoulutuksessa yrittäjyyttä on jäsennetty jaotellulla yrittäjämäisiä ominaisuuksia ja valmiuksia kehittävään yrittäjyyskasvatukseen, yrityksen perustamista ja yritystoimintaa koskevaan osaamiseen tähtäävään yrittäjyyskoulutukseen sekä olemassa oleville yrityksille suunnattuun yrittäjä- ja yrityskoulutukseen (OPM 2005, 24).

EU on määritellyt yrittäjyyden avainkompetensiksi (Euroopan unioni 2006) ja suosittelut jäsenmailleen yrittäjyyden huomioimista yliopistokoulutuksessa lupaamalla talouskasvua, työllisyyttä, sosiaalisia hyötyjä ja aktiivisia kansalaisia. Yliopistopöytäkirjojen toivotaan ymmärtävän itsensä vastuullisina ja aktiivisina yrittäjämäisinä toimijoina. (Laalo, Kinnari & Silvennoinen 2018.)

Yksilön identiteetti muotoutuu niissä valtasuhteissa ja käytännöissä, joissa hän toimii (Kaisto & Pyykönen 2010, 10). Koulutuksessa yrittäjyysdiskurssin on nähty ilmentävän uusliberalistista järjelyn mallia, joka muotoilee autonomisia, omaa etuaan tavoittelevia yrittäjäsubjekteja (Dahlstedt & Hertzberg 2012; Peters 2001). Uusliberalistinen hallinta puhuttelee yksilöä "oman elämänsä yrittäjänä" ja edellyttää vastuullisuutta, itsehallintaa, joustavuutta, itsenäisyyttä ja riskinottoa (Korhonen 2012, 23). Näin markkinat asettuvat ohjaamaan yksilön moraalista ja toimintaa. Omaksumalla toimintaympäristössään näennäisesti arvoneutraalin yrityskielen ihmiset rakentavat identiteettejään yrittäjämäisinä työntekijöinä ja kansalaisina (Down 2009).

Osana yhteiskunta- ja talouspolitiikan muutosta, "uutta taloutta", uusliberalistinen koulutuspolitiikka on saanut jalansijaa myös pohjoismaisissa, yhteiskunnallisen tasa-arvon periaatteelle nojanneissa hyvinvointivaltioissa (Korhonen 2012, 17–19). Yrittäjyyden poliittinen narratiivi ehdottaa kansalaisten yrittäjämäisiä kompetensseja vastaukseksi taloudellisiin ja sosiaalisiin ongelmiin (Bengtsson 2014). Aktiivisen kansalaisuuden korostaminen ilmentää rakenteellistunutta epävarmuutta ja valtioiden kyvyttömyyttä suojella kansalaisia globaalien markkinatalouden lieveilmiöiltä (Saastamoinen 2010).

Suomessa uusliberalistinen politiikka pantiin käytäntöön 1990-luvun laman myötä. 2000-luvulla hallitusohjelmat ovat puhutelleet subjektia kannustamalla kansalaisia aktiivisuuteen ja vastuullisuuteen politiikan eri sektoreilla (Saarinen, Salmenniemi & Keränen 2014). Samaan aikaan yrittäjyyskasvatus on vakiinnuttanut paikkansa hallitusohjelmissa. Pääministeri Matti Vanhasen (kesk.) ensimmäinen hallitus linjasi yrittäjyyden edistämisestä koulutuksen eri aloilla ja peräankuulutti yrittäjyyden politiikkaohjelmassaan

PK-yritysten tarpeiden huomioimista koulutuspolitiikan hankkeissa (VNK 2003). Vanhasen toinen hallitus jatkoi samalla tiellä suunnaten erityistä huomiota yrittäjyystietouden ja -valmiuksien opiskelulle eri tieteenalojen korkeakoulutuksessa (VNK 2007).

Pääministeri Jyrki Kataisen (kok.) hallituksen (VNK 2011) tahtona oli vahvistaa työelämä- ja yrittäjyyskasvatusta kaikilla koulutusasteilla ja siten kasvattaa yrittäjyyden suosiota uravaihtoehtona. Pääministeri Juha Sipilän (kesk.) hallitus pyrki osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeellaan vahvistamaan etenkin korkeakoulujen ja yritysten välistä innovaatioyhteistyötä (VNK 2015).

Globalisaation myötä koulutus uudistusten aloitteet tulevat valtioille ja koulutusinstituutioille usein ulkoapäin, ja niitä neuvotellaan, muotoillaan, toimeenpannaan ja arvioidaan kansallisesti ja paikallisesti (Verger 2014). Samalla, vaikka ylikansallisella tasolla määritellyn koulutuksellisen agendan pyrkimys on vaikuttaa kansalliseen koulutuspolitiikkaan ja koulutusinstituutioiden käytäntöihin, diskurssien soveltamisen paikalliset seuraukset ovat ennakoimattomia (Beech 2009).

Yrittäjyysdiskurssi on esimerkki ylikansallisena virtauksena liikkuvasta abstraktista koulutuksellisesta ideasta, joka muuttuu ja konkretisoituu kansallisissa ja paikallisissa konteksteissa. Koulutusdiskurssien päätyminen globaalille tai lokaalille agendalle ei ole yksiselitteinen tai yksisuuntainen prosessi vaan erilaisten intressiryhmien ja verkostojen vuorovaikutuksen ja neuvottelun tulos. Koulutuspoliittinen valta ei toimi ainoastaan ylhäältä alaspäin, vaan esimerkiksi EU:n jäsenvaltiot ja lobbarit tavoittelevat vahvistusta omille poliittisille intresseilleen. (Beech 2009; Lange & Alexiadou 2010; Moisis 2014.)

Diskurssit muotoutuvat koulutuksen globaaleissa politiikan tiloissa, kiertävät globaalilla koulutuksen kentällä ja muuttuvat suhteutuessaan kansalliseen koulutuspolitiikkaan ja paikallisiin käytäntöihin (Beech 2009).

Diskurssit eivät siirry tyhjiöön, vaan valtiota ja instituutioita määrittelevät omanlaisensa kulttuuri, poliittinen järjestelmä ja taloudelliset olosuhteet. Poliitikot ja muut sidosryhmät valikoivat, omaksuvat, tulkitsevat ja soveltavat ideoita kontekstin

määrittelemien tekijöiden mukaan (Verger 2014). Valtio muokkaa globaalia diskurssia omiin intresseihinsä soveltuvaksi, ja koulutusinstituutio joutuu ratkomaan, miten se soveltaa abstraktia diskurssia paikallisesti. Diskurssija on myös sovitettava muihin yhtäaikaisiin virtauksiin. Kontekstista toiseen liikkessaan diskurssit saavat erilaisia tulkintoja ja toteutustapoja. (Beech 2009, 357.)

Instituutioille uusien diskurssien omaksuminen on vallitsevissa oloissa selviytymisen edellytys (Meyer & Rowan 1977). Onkin analysoitava poliittisia ja institutionaalisia tekijöitä ja käytäntöjä, jotta ymmärretään, miksi jokin tietty idea omaksutaan joissakin tietyissä oloissa (Verger 2014). Paikkaan, aikaan ja tilaan sidottu tekijät vaikuttavat myös siihen, millaiseksi koulutettu ihminen ymmärretään (Beech 2009).

PROBLEMATISOINTI HALLINNAN MUOTONA

Yrittäjyysdiskurssi korkeakoulutuksessa voidaan ymmärtää hallinnaksi, joka pyrkii ohjaamaan akateemisen subjektin ajattelua ja toimintaa kohti yrittäjämäisiä hyveitä. Tällaisina on pidetty ainakin aktiivisuutta, riskinottoa ja ongelmanratkaisukykyä, jotka nojaavat yksilön vastuuseen (Dahlstedt & Hertzberg 2012; Peters 2001; Siivonen & Brunila 2014). 'Hallinnalla' tarkoitamme hienovaraisia vallankäytön tekniikoita, joiden ylläpitämiseen hallinnan kohteena olevat ihmiset itse aktiivisesti, mutta usein tiedostamattaan, osallistuvat (Dean 1999; Foucault 1991; Miller & Rose 2010).

Diskursiiviset käytännöt ohjaavat ihmisten ajattelua ja toimintaa määrittämällä, mitä diskurssissa on mahdollista sanoa totena ja millaista toimintaa pidetään oikeana (Alhanen 2007, 30). Tiedon ja vallan filosofina tunnetun Michel Foucault'n mukaan ne ruumiillistuvat instituutioissa, toimintatavoissa ja pedagogisissa menettelyissä (Alhanen 2007, 86).

'Hallinta' ymmärrettyinä 'hallinnallisuutena' (*governmentality*) on sekä yksilöön kohdistuvaa että sisäistettyä. Se on ylhäältä auktoriteettien harjoittamaa laskelmointia, joka erilaisin tekniikoin ja totuuksin pyrkii kontrolloimaan autonomisten subjektien käyttäytymistä tärkeiksi määriteltyjen tavoitteiden mukaan muokkaamalla uskomuksia, haluja ja pyrkimyksiä. Toisaalta se edellyttää yksilöitä, jotka ovat

HALLINTA VAATII SUOSTUTTELUA JA ONGELMIIN PUUTTUMISTA.

vapaita ja vastuullisia ja kykenevät kontrolloimaan itseään ja toisiaan. Yksilöiden vapaus on näennäistä sikäli, että se on ennalta annettu vaihtoehtoin rajoitettua. Autonomisuuteen perustuva hallinta antaa kuitenkin samalla mahdollisuuden normien haastamiseen ja toisin ajattelemiseen. (Dean 1999; Miller & Rose 2010.)

Hallinnan tutkimuksessa huomio kohdistuu valtaan, normiin ja totuuksia tuottavaan kielenkäyttöön, joka muotoilee subjekteja ja ohjaa niiden suhdetta itseän (Kaisto & Pyykkönen 2010; Miller & Rose 2010). Hallinnan näkökulmasta on mielekästä analysoida, miten poliittisessa puheessa käytännön toimintaa ohjaillaan problematisoinnein (Bacchi 2012). Poliittikka muotoutuu tekstien tuotannossa ja seurauksissa ja näin toimiessaan muotoilee sosiaalisia ongelmia (Bengtsson 2014, 364).

Poliittisessa diskurssissa määritelty toimintaohjeet nojaavatkin tyypillisesti asioiden argumentoimiseen ongelmallisina ja muutosta vaativina. Problematisoimalla voidaan näin oikeuttaa poliittisia päämääriä ja tekoja. Poliitikantutkija Carol Bacchin (2012, 5) mukaan kaikki poliittikkaehdotukset nojaavat problematisointeihin. Siksi niitä tutkimalla voidaan tehdä poliittikkaa näkyväksi, riisua ”totuuksia” ja avata tilaa vaihtoehtoisille ajattelutavoille.

Problematisoinnit eivät siten ole ainoastaan abstrakteja ideoita, vaan ne ovat myös käytännöllisiä. Ne paljastuvat toimintaa suuntaavista ohjeista. Esimerkiksi poliittisissa asiakirjoissa suositellut, arvostellut ja kiitellyt toimenpiteet paljastavat, kuinka asioita kyseenalaistetaan ja säädelään ja kuinka ”totuuksia” tuotetaan. Toisin sanoen problematisoinneilla diskursiivisina käytäntöinä on kontrollien, normien ja ulossulkemisen puoli sekä ’toden’ ja ’epätoden’ määrittelyn puoli. Niillä kontrolloidaan ja ohjaillaan toimintaa, ja ne muovaavat yksilöitä ja suhteita. (Bacchi 2012.)

Ongelmakentän kartoittamisen ohella hallinta edellyttää suostuttelua ja ongelmiin puuttumista, jotta abstraktit ideat ja poliittisessa kielessä muotoillut tavoitteet saadaan istutettua osaksi subjektien käytäytymistä. Esimerkiksi itsearvioinnit ja mittaristot ovat konkreettisia hallinnan välineitä. (Harni 2015a.)

YRITTÄJYYSDISKURSSIN OMAKSUMISEN JA KÄYTTÖÖNOTON ANALYYSI

Keskitymme analyysissämme kolmeen yrittäjyysdiskurssia tuottavaan ja neuvottelevaan tahoon: opetus- ja kulttuuriministeriöön (OPM/OKM), Suomen Yrittäjiin (SY) ja yrittäjyysyliopistona profiloituneeseen Turun yliopistoon (TY). Tutkimusaineisto koostuu ministeriön yrittäjyyskasvatusjulkaisuista vuosilta 2004–2017 (N = 7), SY:n vuonna 2017 julkaisemasta *Yrittäjämönteinen korkeakoulutus 2025* -asiakirjasta ja TY:n yrittäjyysportaalin (www.yrittajyysyliopisto.fi) ensimmäisen toimintavuoden (3/2016–2/2017) arkistomateriaaleista sekä yrittäjyysyliopistoa yliopiston viestinnässä käsittelevistä kirjoituksista vuosilta 2015–2017 (N = 4). Rajaa-
mamme aikajänne mahdollistaa yrittäjyysdiskurssin analysoimisen korkeakoulutuksen eurooppalaistumisen, tietotalouden rakentamisen ja korkeakoulutuksen markkinoistumisen kehyksessä.

Ministeriön dokumenttien analyysi valottaa yrittäjyysjärjestelmien muotoutumista suomalaisessa koulutuspolitiikassa osana 2000-luvulla voimistunut uusliberalistista eetosta. SY:n tulevaisuusvisioiden tarkastelua pidämme perusteltuna tilanteessa, jossa yritys-elämän ote yliopistokoulutuksesta näyttää tiukentuvan. TY:n profiloituminen yrittäjyysyliopistoksi on puolestaan havainnollistava esimerkki yrittäjyysdiskurssin paikallisesta soveltamisesta ja koulutuspoliittisen tahtotilan konkretisoitumisesta käytännön toimenpiteiksi.

Hahmottaaksemme diskurssissa tapahtuvaa problematisointia ja siihen perustuvaa subjektien toiminnan ja ajattelun ohjaamista olemme jäsentäneet materiaaleissa kuvattuja tavoitteita, toimenpiteitä ja perusteluita. Problematisoinnit paljastuvat näissä pyrkimyksissä ohjailla toimintaa. Ne paitsi määrittelevät ongelmia myös pyrkivät puuttumaan niihin.

Lajittelimme materiaaleissa kuvattuja tavoitteita ensinnäkin sen mukaan, miten niissä käsitteellistettiin yrittäjyyttä. Tällöin tavoitteet jakautuivat karkeasti yhtäältä liiketoimintaan palautuvan yrittäjyyden: osaaminen ja innovaatioiden kaupallistaminen, yritys yhteistyön edistäminen, yliopistojen mieltäminen yrityksinä, ja toisaalta ajattelutapoihin perustuvan yrittäjämäisyyden: myönteinen asenne ja kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan, yrittäjyyden ymmärtäminen liiketoimintaa laajempana asiana, edistämiseen.

Kategorisoinnin rinnalla jäsenimme aineistossa ehdotettuja toimenpiteitä ja käytäntöjä, kuten yliopistojen tukipalvelut yrityksille, yrittäjyys henkisen kulttuurin luominen, arviointi ja tekemällä oppiminen, jotka kiinnittyivät kuvattuihin tavoitteisiin. Aineistosta hahmottui lopulta kolme suomalaista yliopistokoulutusta problematisoivaa teemaa. Ensimmäinen ”ongelma” on sidoksissa yliopiston rooliin ja rakenteeseen, toinen akateemisesti koulutettujen ajattelutapoihin ja kolmas yliopistokoulutuksen pedagogiikkaan. Pedagogiikan problematisointi hahmottui omaksi kokonaisuudekseen, sillä tulkitsimme sen subjektia muovaavaksi teknologiaksi ja keinoksi puuttua kahteen muuhun ongelmaan.

Kiinnitimme analyysissa huomiota myös tavoitteiden ja toimenpiteiden perusteluissa ilmenevään kielenkäytön suostuttelevuuteen moraalina ohjaavana tekniikkana, esimerkiksi arvottamiseen ja arvoskeluun, ilmaistuihin huoliin ja asioiden kuvaamiseen välttämättöminä. Näitä huomioita kirjassimme kategorisointien yhteyteen. Tunnistamamme kolme ”ongelmaa” oikeuttavat yrittäjyyden laajaa huomioimista suomalaisessa yliopistokoulutuksessa.

OKM, SUOMEN YRITTÄJÄT JA YRITTÄJYYSYLIOPISTO DISKURSSIN NEUVOTTELIJOINA

Yrittäjyyttä ja yliopistokoulutusta käsittelevissä materiaaleissa argumentoidaan uudenlaisten toimintatapojen ja ajattelumallien omaksumisen puolesta. Yrittäjyyden edistäminen yliopistokoulutuksessa näyttäytyy koko aineiston läpäisevänä yksimielisenä tahtotilana, samaan aikaan kun yrittäjyyden käsitteen merkityksistä esitetään kirjavia tulkintoja. Teksteissä

on myös tahon ja tarkoituksen mukaan vaihtelevia määrittely- ja painotuseroja.

Hallituksen koulutuspolitiikan suunnittelijana ja toimeenpanijana OKM on peräänkuuluttanut yrittäjyyskasvatusta ja -koulutusta käsittelevissä julkaisuissaan koulutuksen roolin vahvistamista yrittäjyyden edistämiseksi. Hallitusohjelmia mukailleen OKM on tunnistanut yrittäjyyden kaikkien koulutustasojen ja -alojen asiaksi. Korkea-astetta käsitellään ministeriön julkaisuissa sekä osana kasvatuksellista jatkumoa ja jaettuina tavoitteita että omana erityisalueenaan. Hallitusohjelmien ohella ministeriön dokumentit resonoivat EU:n politiikkalinjausten kanssa. Viittaukset *Lissabonin strategiaan* (Lisbon European Council 2000) ja *Yrittäjyyden vihreään kirjaan* (Euroopan komissio 2003) kiinnittävät yrittäjyysdiskurssin globaaleihin talouden ja tietoyhteiskunnan haasteisiin (OPM 2004, 6; 2005, 12).

Yrittäjyysdiskurssille yliopistokoulutuksen suuntaajana haetaan oikeutusta vetoamalla paitsi globaaliin kehitykseen myös suomalaisen yhteiskunnan muutokseen. Erityisesti vuoden 2009 yliopistolain sisältämät uudistukset, etenkin rahoituspuolelman muutos ja yhteiskunnallisen vuorovaikutustehtävän korostuminen, ovat olleet ravinteikasta maaperää yrittäjyysideoille. Ministeriön julkaisuissa kerrotaan, kuinka yrittäjyys tuottaa ”yhteiskunnallista arvoa” (OKM 2017, 3) ja kuinka ”yrittäjyyskasvatuksen tuloksena syntyy yritteliäisyyttä kaikilla yhteiskunnan tasoilla” (OPM 2009a, 5). Lisäksi argumentoidaan, että yritysten ”tarjoamien työpaikkojen ja maksamien verojen avulla pidetään yllä ja kehitetään hyvinvointiyhteiskuntaa” (OPM 2009a, 12). Tarkemmin perustelematta todetaan, että Suomessa on käynnissä ”siirtymä palkkatyöyhteiskunnasta yrittäjyysyhteiskuntaan” (OPM 2005, 77) sekä ”julkisen sektorin muutos palvelujen tuottajasta niiden järjestäjäksi” (OPM 2005, 11). ”Suomen on oltava yrittäjyysyhteiskunta”, kuuluu niin ikään SY:n (2017, 2) ehdoton vaatimus. Tällaisiin toteamuksiin luodaan vaikutelmaa totuudesta ja vääjäämättömyydestä muutoksesta.

Suomalaisissa yliopistoissa yrittäjyysaallon rautautuminen näkyy strategisissa linjauksissa, yrittäjyysopintotarjontana, *Entrepreneurship Society*

YRITTÄJYYSDISKURSSI KOROSTAA YLIOPISTOJEN HYÖTYARVOA ELINKEINOELÄMÄN PALVELIJANA.

-opiskelijayrittäjyysyhteisötoimintana ja muina yrittäjyysaktiviteetteina. Turun yliopisto laati vuonna 2015 yrittäjyyden ja yrittäjyyskoulutuksen strategiat vuosille 2016–2020 ja uutisoi profiloituvansa yrittäjyysyliopistoksi (TY 24.9.2015). Yliopisto tiedotti lähtevänsä ”määrätietoisesti kehittämään yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä asennetta ja toimintaa koko yliopistossa” (TY 22.9.2015). Yrittäjyysyliopisto – iskusanoinaan ”luova”, ”ketterä” ja ”innovatiivinen” – on saanut muotonsa verkkoportaalina sekä yrittäjyysyliopiston nimissä toteutettuina tapahtumina ja tempauksina, kuten yrittäjyyspäivänä, yrittäjyystekopal-kintona ja ope-yrittäjätreffeinä. Yrittäjyysyliopistoon on myös nimetty yrittäjyysasiamiehiä ja tiedekuntien yrittäjyysvastaavia sekä perustettu henkilökunnan yrittäjyyskilta. (www.yrittajyysyliopisto.fi.)

Yrittäjyysyliopiston julkilausumissa keskeistä on yliopiston esittäminen ulospäin sidosryhmille, mutta kyse on myös yliopistoväen sitouttamisesta yhteiseksi tarkoitettuun hankkeeseen. Yrittäjyydestä viestitään kaikkien tiedekuntien ja kaikkien yliopistolaisten asiana, mutta se henkilöityy pitkälti kauppa-korkeakoulun toimijoihin.

Myös elinkeinoelämän edustajat, kuten SY, Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) ja Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (Etlä), ovat viime vuosina omaksuneet roolin yliopistokoulutuksen asiantuntijoina esittämällä visioitaan ja teesejään korkeakoulujärjestelmän uudistamiseksi. SY visioi suomalaisen korkeakoulutuksen suuntaa vuonna 2017 julkaisemassaan *Yrittäjämysteinen korkeakoulutus 2025* -asiakirjassa. Yrityselämän intresseistä johdetuilla teeseillään järjestö esittäytyy suomalaisen korkeakoulutuksen asiantuntijana ja uudistavana voimana. Raportti on osa laajempaa SY:n Suomi 2025 -hanketta, jossa

yrittäjyys kuvataan Suomen tulevaisuuden menestyksen takaajaksi. Korkeakoulutuksen uudistaminen kytkeytyy siis yrittäjien edunvalvontajärjestön pyrkimykseen uudistaa suomalaista yhteiskuntaa.

Analysoimissamme teksteissä yrittäjyyden määritelmät vaihtelevat innovatiivisesta yritystoiminnasta eri elämänalueet läpäisevään yrittäjämäiseen toimintaan. Ministeriön dokumenteissa yrittäjyys-tematiikan käsittely on polveilevaa ja moninaista, mikä ilmentää eri intressiryhmien näkökulmien huomioimista. Yrittäjyysyliopiston tapauksessa painopiste on akateemisen maailman ja elinkeinoelämän lähentämisessä ja yhteensovittamisessa, jota perustellaan yliopistolaisille ja sidosryhmille. SY osallistuu yrittäjyysdiskurssin tuottamiseen ja neuvotteluun korostamalla selvimmin yrittäjien ja yritysten tarpeiden ensisijaisuutta korkeakoulutuksen uudelleen suuntaamisessa.

Vaikka epätäsmällisen käsitteenmäärittelyn perusteella ei ole lainkaan yksiselitteistä, mistä yrittäjyydessä yliopistokoulutuksessa ylipäätään on kyse, yrittäjyyden edistäminen esitetään materiaaleissa tärkeänä ja kyseenalaistamattomana päämääränä. Arvioiva ja arvottava sävy on teksteille leimallista. Yliopistoille ehdotetaan itsearvioinnin mittareita ja kehoitetaan kehittämään yrittäjyyden huomioimisen seurantaa (OKM 2015, 2016, 2017; OPM 2009b).

Dokumentit toteuttavat arviointia myös sinälään. Esimerkiksi ministeriön työryhmämuistiossa (OKM 2015) yliopistot luokitellaan yrittäjämäisiksi (paremmin onnistuneet) ja yrittäjyyttä tukeviksi (heikommin pärjänneet) – yhtä kaikki ohjaten yliopistojen itseymmärryksen rakentumista yrittäjyyden kategorioin. Samassa selvityksessä ammattikorkeakoulujen arvioidaan olevan yliopistoja edellä yrittäjyyden tukemisessa. Turun yliopisto on kertonut osallistuvansa yrittäjyysyliopiston akkreditointiin ja palkitsevansa työntekijöitään yrittäjämäisen asenteen ja toiminnan edistämisestä Intoa!-palkinnolla (www.yrittajyysyliopisto.fi).

SY:n visiointien sävy on erityisen vahvasti arvolutautunut ja yliopiston toimintoja arvosteleva. Niissä yliopistojen tilaa arvioidaan bisnesmaailman kriteereillä, mikä näkyy sellaisissa toteamuksissa kuin ”tutkimuksen kaupallistamiseen tarvitaan lisää

vaikuttavuutta” (SY 2017, 15) ja ”ammattikorkeakoulujen TKI-toimintamallit ovat olleet elinkeinoelämälähtöisempiä ja tunnistanee alueiden tarpeet paremmin kuin yliopistojen vastaavat” (SY 2017, 13). Yrittäjyyttä edistävän kielenkäytön vaihtelevuus ja suostuttelevuus havainnollistuvat edelleen diskurssissa muotoutuvina ongelmina, joiden pyrkimyksenä on levittää ajatusta yrittäjyydestä keskeisenä akateemista koulutusta uudistavana teemana.

AKATEEMISUUDEN PROBLEMATISOINTI JA UUDELLEEN MÄÄRITTELY YRITTÄJYYSDISKURSSISSA

Jäsentämällä aineistossa kuvattuja, yrittäjyyden edistämisen tavoitteita ja toimenpidesuosituksia tunnistimme kolme ongelmaa, joihin yrittäjyysdiskurssi suomalaisessa yliopistokoulutuksessa perustuu. Nimesimme ne 1) rooli- ja rakenneongelmaksi, 2) asenne- ja eetosongelmaksi sekä 3) pedagogiseksi ongelmaksiksi.

Kartoittamamme yrittäjyysdiskurssin ongelmakenttä haastaa painotuksillaan akateemisen koulutuksen teoreettisuutta ja ajatusta akateemisesta vapaudesta, tutkimuksen riippumattomuudesta ja tieteen itseisarvosta. Problematisoimalla perinteisiä akateemisia ajattelu- ja toimintatapoja diskurssi pyrkii muuttamaan yliopistoinstituution tehtäväkenttää yhä vahvemmin elinkeinoelämää palvelevaksi. Se pyrkii muovaamaan akateemisesti koulutettujen yksilöiden asenteita, ominaisuuksia ja käsityksiä oikeasta ja väärästä kohti yrittäjyysmyönteisyyttä.

Rooli- ja rakenneongelma

Analyyysin esiin tuoman rooli- ja rakenneongelman valossa yliopistojen nykyistä koulutustehtävää ei ole fokusoitu oikein, ja korkeakoulutuksen rakenteissakin on kehitettävää. Ongelma ilmenee pyrkimyksessä yhdenmukaistaa yliopistoja ja yrityksiä ja valjastaa yliopistojen toiminta yhä vahvemmin yhteiskunnallisen hyödyn ja vaikuttavuuden näkökulmasta.

Yrittäjyysdiskurssi vetoaa yliopistojen kolmannen tehtävän, yhteiskunnallisen vaikuttavuuden, ensisijaisuuteen korostamalla yliopistojen hyötyarvoa elinkeinoelämän palvelijana. Kolmannen tehtävän

dominanssi, tulkittuna ensisijaisesti yritysyhteistyönä, läpäisee diskurssissa koko yliopistoinstituution tehtäväkentän suunnaten myös tutkimusta ja opetusta. Yliopistoja patistetaan tehostamaan tutkimustulosten kaupallistamista, tarjoamaan yrittäjille tuki- ja neuvontapalveluja ja kehittämään koulutusta yhä käytännönläheisemmäksi.

Tässä niin kutsutussa yhteistyössä tai vuorovai- kutussuhteessa yliopistot asemoidaan antajapuolelle. Niiltä odotetaan aktiivista palveluroolia ”innovaatiojärjestelmän keskiössä” (OPM 2009b, 10). SY kertoo haluavansa Suomeen ”yliopistojärjestelmän, joka tukee yrittäjyyttä eri puolilla maata, yhdistää yrittäjyyden maailmanluokan tutkimukseen ja osaamiseen sekä varmistaa Suomessa toimivien yritysten menestyksen kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa” (SY 2017, 2).

Järjestön visioinneissa tieteen tehtävä tulkitaan kaupallisten innovaatioiden tuottamiseksi. Raportissa kyllä vedotaan tieteen ensiarvoisuuteen toteamalla, kuinka ”tiede ja tutkimus ovat korkeakoulutuksen perusta”, mutta käytännössä niiden arvoa mitataan hyötyinä ja huippusuorituksina. Yrittäjien kannatoissa kuuluu voimakas erinomaisuuden eetos: 26-sivuisessa raportissa huippu-alkuisia sanoja esiintyy 17 kertaa. Esimerkiksi yliopistojen on tähdättävä huipulle kansainvälisessä kilpailussa ja rekrytoitava huippulahjakkuuksia, sillä ”yritykset tarvitsevat huippuosaamista” (SY 2017, 4).

Koulutuksen odotetaan palvelevan yritysten tarpeita. Järjestö moittii, että ”yrittäjien kannalta korkeakoulujen ja yliopistojen elinikäisen oppimisen palvelut ovat tällä hetkellä kohtuullisen vaatimattomia” (SY 2017, 16), ja ehdottaa korkea-asteen oppisopimuskoulutusta ja tutkintojen laatimista osaamisperusteisesti sekä aiemmin hankitun osaamisen laajempaa tunnustamista (SY 2017, 6). SY kertoo kannattavansa dualimallin purkamista ja kaikkien korkeakoulujen muuttamista käytännön tekemiseen keskittyviksi yliopistoiksi (SY 2017, 5).

Turun yliopisto vastaa valtiiovallan ja yrityselämän odotuksiin kertomalla panostavansa ”entistä voimakkaammin elinkeinoelämäyhteistyöhön” (TY 22.9.2015) ja haluavansa ”tarjota nykyistä paremman kasvualustan startupeille ja huippututkimuksesta ponnistaville *spinoffeille*” (TY 22.9.2015).

YRITTÄJYYS MIELLETÄÄN KORKEAKOULUTUSTA JÄSENTÄVÄKSI AJATTELUMALLIKSI.

Yrittäjyysyliopistoksi profiloituminen näyttääkin olleen ensisijaisesti juuri kolmannen tehtävän toteuttamista ”elinkeinoelämän kumppanina” ja ”aktiivisena toimijana alueen yrittäjyyden ekosysteemissä”. Tieteellistä erinomaisuuttaan yrittäjyysyliopisto vakuuttelee kertomalla olevansa ”Suomen vahvin yrittäjyystutkija”. (www.yrittajyysyliopisto.fi.)

Rooli- ja rakenneongelma ei ainoastaan ohjaa yliopistoja palvelemaan yrityksiä kaikissa tehtävissään vaan myös kannustaa toimimaan kuten yritykset. Yliopistot visioidaan teksteissä yritysten kaltaisina organisaatioina, joiden johto kannustimin ja harkituin rekrytoinnein huolehtii alaistensa sitouttamisesta yhteisiin yrittäjyyden huomioiviin strategisiin päämääriin ja yrittäjyyshenkiseen kulttuuriin. Yliopistojen toimintaa kuvaillaan yritysälämän sanastolla. Kerrotaan kuinka yrittäjyyskasvatuksen edistäminen tulisi ”strategisesti profiloida” (SY 2017, 20), ja puhutaan ”innovoinnista” (esim. TY 2.3.2015; OPM 2009a; SY 2017) ja ”yhteistyökumppaneista” (esim. OKM 2017; OPM 2005, 18; TY 22.9.2015). SY:n ehdotukset yliopistojen yksityistämisestä, lukukausimaksuista ja profiloitumisesta sekä tehokkuuden nimissä annetut suositukset luopua pääsykokeista ja tehdä opetus ympärivuotiseksi ilmentävät myös bisneslogiikkaa.

Asenne- ja eetosongelma

Roolin ja rakenteen problematisoinnin ohella tekstit tuottavat vaikutelman asenne- ja eetosongelmasta, yliopistoväen ”vääränlaisesta” suhtautumisesta yrittäjyyteen. Niin opiskelijoiden kuin tutkimus- ja opetushenkilökunnan ajattelu- ja toimintatapoja pidetään tarpeellisenä kehittää nykyistä yrittäjyyshenkisemmiksi ja -myönteisemmiksi.

Yrittäjyys mielletään korkeakoulutusta jäsentäväksi, toivottavaksi ajattelumalliksi. Sitä ajetaan osaksi

yliopistojen kulttuuria peräänkuuluttamalla yrittäjyyttä suosivaa asenneilmapiiriä ja toimintaa, joka nojaa innovatiivisuuteen, luovuuteen ja kokeiluun. Yrittäjyysyliopiston näkemyksissä ”avainasemassa on yrittäjyyskoulutus, jonka avulla halutaan lisätä yrittäjyystietoisuutta” (TY 2.3.2015). SY:n julkaisun otsikko ”Yrittäjämönteinen korkeakoulutus” sisältää impliittisesti ajatuksen kielteisestä suhtautumisesta yrittäjyyteen ja yrittäjiin suomalaisessa korkeakoulutuksessa, mikä vaatii toimia myönteisen asennoitumisen lisäämiseksi. Ministeriön teettämä tutkimusraportti suosittelee, että yliopistojen opettajankoulutuksessa-kin olisi olennaista ”keskittyä yrittäjyysmyönteiseen asennekasvatukseen” (OPM 2005, 42).

Teksteistä välittyy huoli akateemisesti koulutettujen vähäisestä halukkuudesta ja kyvykkyydestä ryhtyä yrittäjiksi. Ministeriön keskeinen tavoite on ollut vaikuttaa yliopisto-opiskelijoiden yrittäjyysintentioniin lisäämällä yrittäjyyskasvatuksella ”yrittäjyyden houkuttelevuutta yhtenä uravaihtoehtona” (OPM 2004, 7). Pelkkä itsensä työllistäminen ei kuitenkaan täytä politiikantekijöiden toiveita, vaan tavoitteena on, että ”yrittäjyyskasvatus ja -koulutus tuottaa entistä enemmän kasvuyrittäjiä” (OPM 2009b, 68).

Korkeakoulutettujen yrittäjyydeltä odotetaan erityisesti innovatiivisuutta ja kasvuhakuisuutta, koska akateemisesti koulutettujen ”yritysten oletetaan menestyvän paremmin ja olevan kasvuhakuisempia ja siten vaikuttavan positiivisesti taloudelliseen kasvuun ja työllisyyteen” (OPM 2005, 23). Opetusministeriön asettaman työryhmän muistiossa kuvaillaan tahtotilaa, jonka mukaan tulevaisuudessa ”jokaisessa korkeakoulussa on hyväksytty toimintatapa, jossa kannustetaan ja tarjotaan valmiuksia yrittäjän uralle, synnytetään innovaatioita ja luodaan edellytyksiä yritysten kasvulle” (OPM 2009b, 12).

Myös SY on huolissaan siitä, että ”yrittäjäksi ryhtyminen kiinnostaa nuoria vain teoriassa”, ja ehdottaa kaikille opiskelijoille käytännön kokemusten hankkimista yrittäjyydestä osana korkeakouluopintojaan (SY 2017, 23, 6). Korkeakouluille suositellaan yrittäjyyden huomioimista laajalti osana opintoja kaikilla aloilla. TY vastaa vaateeseen ilmoittamalla tavoitteekseen ”tarjota opiskelijoille mahdollisuus suorittaa yrittäjyysopinnot tiedekunnasta riippumatta” (TY 10.1.2017).

Teksteistä kuuluu moite siitä, että yrittäjyys mielletään yliopistoissa liian kapeasti tai sen välttämättömyyttä ei ymmärretä. Ongelmalliseksi ajatteluksi aiheistossa piirrettykin paitsi korkeakoulutettujen matala yrittäjyysaktiivisuus myös puutteellinen kiinnostus tutkimuspohjaiseen liiketoimintaan sekä yrittäjyyden ymmärtäminen kapeasti vain liiketoimintana.

Yrittäjyysyliopiston puheenvuoroissa kannetaan huolta akateemisuuden ja elinkeinoelämän ymmärtämisestä erillisinä ja toisilleen vastakkaisina. Ongelmalliseksi määrittyvä paitsi yrittäjyyden myös sivistyksen ymmärtäminen liian kapeasti. Yliopiston blogissa rehtori kirjoittaa, että ”Suomalaisessa yhteiskunnassa akateemisuus ja yrittäjyys koetaan usein toistensa vastakohtina. Näin ei tietenkään pitäisi olla”. Rehtori myös sovitaa yrittäjyyttä sivistäyliopiston käsitteeseen toteamalla, että ”sivistäyliopisto on enemmän yrittäjyysyliopisto kuin olemme aiemmin ajatelleet” (TY 10.1.2017.). Vastaavasti kehitysjohtaja kertoo, kuinka ”yrittäjyysyliopistoksi julistautumalla haluamme korostaa, että akateeminen, korkeatasoinen tiede ja yrittäjyys eivät ole nykypäivän yliopistossa ristiriidassa keskenään” (TY 22.9.2015).

Yrittäjyysyliopiston puheenvuoroissa kuuluu akateemisen tradition taakka. Yliopistoyhteisölle suunnattu suostutteleva kielenkäyttö ilmentää vaikeutta viedä diskurssi käytäntöön ja vakuuttaa ruohonjuuritason toimijat siitä, että yrittäjyys sopii akateemisiin arvoihin. Samaan aikaan sidosryhmille viestitään, etteivät yliopistot toimi yhteiskunnasta eristyksissä, vaan tekevät hyödyllistä tutkimusta, kouluttavat osaavaa työvoimaa ja ovat avoimia yritys yhteistyölle.

Erotuksena yrittäjyydestä liiketoimintana ja siihen liittyvinä taitoina puhutaan ’yrittäjämäisyydestä’, jolla ”viitataan kokonaisvaltaiseen yrittäjämäiseen asenteeseen, luovuuteen, oma-aloitteisuuteen ja vastuunottokykyyn, eli sellaisiin valmiuksiin, joita tarvitaan työelämän ja yritystoiminnan lisäksi muilla elämäalueilla” (OKM 2016, 4). Vastaavasti yrittäjyysyliopistosta kuvaillaan, että ”yrittäjämäinen ajattelu voi tuottaa uudenlaisen toimintatavan, palvelumallin, resurssoinnin tai start-up-yrityksen idun. Keskeistä on ymmärtää, ettei yrittäjyys rajoitu vain yrittäjänä toimimiseen” (TY 2.3.2015).

Yrittäjyyskasvatuksen kerrotaan opettavan ”yritteliästä elämäntapaa” (OPM 2005, 25) ja sen myötä ”yrittäjämäiset valmiudet ja elämänhallinta vahvistuvat” (OPM 2009a, 6). Näin yrittäjyydestä kehittyvä oppijalle ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa työntekoon” (OPM 2009b, 22), ja yrittäjyysvalmiuksien oppimisella vahvistetaan, että ”oppijan on helppo toimia tulevaisuuden työmarkkinoilla, joko yrittäjänä tai toisen palveluksessa” (OPM 2009a, 6).

’Yrittäjyys’ saa erilaisia merkityksiä määrittelijän ja kontekstin mukaan ja on tässä taipuisuudessaan kuin jatkuvasti muotoaan muuttava ameba. Sen kuvataan olevan kaikkialla ja kaikenlaista, ja sitä sovitellaan yhteen kilpailevien diskurssien kanssa. Kun samalla käsitteellä viitataan mitä erilaisimpiin asioihin tutkimustulosten kaupallistamisesta elämänsenteeseen, sen olemusta on vaikeaa tavoittaa. Esimerkiksi yrittäjyysportaalin Ajatuksia Yrittäjyysyliopistosta -blogissa yrittäjyys-teeman alla kirjoitetaan tasa-arvosta, hidastamisesta ja kriittisyydestä (www.yrittajyysyliopisto.fi). Yrittäjyysyliopistossa iloitaan mahdollisuudesta ”monipuolistaa käsitystä yrittäjyydestä ja lisätä sen sovellusalueita koko yliopistossa niin tutkimuksessa, opetuksessa kuin yhteiskunnallisen vuorovaikutuksenkin alueella.” (TY 2.3.2015.)

Tulkintoja monipuolistamalla yliopistoväkeä ohjataan mieltämään yrittäjyys yliopistossa kaiken läpäiseväksi ja kaikkia koskettavaksi teemaksi. Yrittäjyyden ymmärtämistä kapeasti liiketoimintana ja sitä, että korkeakouluissa ”koetaan, että yrittäjyysopinnot on tarkoitettu vain yrittäjäksi ryhtyville” (OKM 2015, 22) pidetään ongelmallisena, koska ”mikäli yrittäjyys määritellään kapeasti tarkoittamaan ulkoista yrittäjyyttä ja yrityksen omistaja-johtajuutta, tulkinta on tavallisesti se, että yrittäjyys ei ensisijaisesti kuulu yliopiston tehtäväkenttään” (OPM 2005, 33).

’Yrittäjyyden’ laeva tulkinta yliopistokontekstissa on siten keino vakuuttaa akateeminen yhteisö yrittäjyyden eettisyydestä ja teeman omakohtaisuudesta. Monien eri teemojen käsittely yrittäjyyden kehityksessä ilmentää samalla poliittiseen diskurssiin liittyvää valtakamppailua ja neuvottelua, kun yrittäjyysideat törmäävät perinteisiin akateemisiin arvoihin.

KÄYTÄNNÖNLÄHEISYYS JA TYÖELÄMÄRELEVANSSI ASETTUVAT AKATEEMISEN KOULUTUKSEN PEDAGOGISIKSI IHANTEIKSI.

Pedagoginen ongelma

Yliopistokoulutuksen problematisointi ulottuu myös pedagogisiin käytäntöihin. Pedagogiikka, jonka ”ytimessä on aktiiviseen ja kokeilevaan oppimiseen kannustava ilmapiiri” (www.yrittajyysyliopisto.fi), näyttää teksteissä keinona puuttua ongelmallisiksi tunnistettuihin toiminta- ja ajattelumalleihin. Materiaaleissa puhutaan nimenomaisesti ’yrittäjyyspedagogiikasta’ (esim. OKM 2016; OPM 2009a).

Yliopisto-opetuksessa tunnistetaan nykyisellään puutteita, joihin yrittäjyyspedagogiikka innovatiivisuudessaan tarjoaa ratkaisun. Kehittämisehdotukset keskittyvät tekemällä oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen. Niiden valossa käytännönläheisyys ja työelämärelevanssi asettuvat akateemisen koulutuksen pedagogisiksi ihanteiksi. Perinteinen luento-opetus, teoreettisuus ja pohdiskelevuus sitä vastoin näyttävät ongelmallisen jähmeinä totumuksina, joista tulisi päästä eroon.

Yliopiston opettajilta toivotaan paitsi yrittäjyyttä tukevia pedagogisia ratkaisuja (esim. OKM 2016, 8) myös ymmärrystä yritysmaailmasta (esim. OPM 2009b, 55). Yrittäjien asiantuntijuuden hyödyntämistä opetuksessa suositellaan (esim. OPM 2004, 8; OPM 2009b, 61), ja ”opinnäytetöiden ja jatkokoulutusprojektien toteuttaminen yhteistyössä työelämän kanssa” (OPM 2004, 9) mainitaan toimivana käytäntönä. SY on harmissaan siitä, että ”täydennyskoulutuksessa käytetyt opetusmenetelmät eivät ole PK-sektorin näkökulmasta mielekkäitä” (SY 2017, 19). Yrittäjyysyliopistossa yrittäjyyspedagogiikan periaatteita on tehty tutuiksi yliopiston pedagogisilla messuilla ja henkilökunnan yrittäjyysleirillä (www.yrittajyysyliopisto.fi).

Yrittäjyyspedagogiikan voi ymmärtää hallinnan teknologiana, joka pyrkii muovaamaan akateemisesti koulutettujen subjektien ominaisuuksia, ajattelua ja käyttäytymistä paitsi tulevaisuuden työnantajia myös laajemmin yhteiskuntaa ja kansantaloutta hyödyttävään suuntaan. Yrittäjyyskasvatuksella kouluttu subjekti piirtyy diskurssissa luovana, omaaloitteisena ja aikaansaavana – kokonaisvaltaisesti yrittäjähenkisenä. Tällaisen subjektin luomiseksi perinteisiä akateemisia hyveitä yhdistellään uusiin ajanmukaisiin yrittäjyysihanteisiin. Yrittäjyysyliopisto listaa toivottuja ominaisuuksia ja yrittäjyyskasvatuksen lupauksia kertomalla, että ”yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen liitettyjä osaamisalueita ovat muun muassa vuorovaikutus, innovointi, muutos, mahdollisuuksien havaitseminen ja niihin tarttuminen, osallistuminen, sitoutuminen, ennakkoluulottomuus, kriittisyys, kyseenalaistaminen, ongelmanratkaisu, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, tiedonhallinta, projektitaidot, tiimityöskentely, itseohjautuvuus, omien taitojen tunnistaminen ja esiintuominen” (www.yrittajyysyliopisto.fi).

Yhtäältä vakuutellaan, että ”työelämään halutaan akateemisia ammattilaisia, asiantuntijoita, jotka uskaltavat rikkoo rajoja ja kokeilla uutta” (TY 2.3.2015) ja luvataan, että ”yrittäjyysyliopistosta valmistuneet ovat omaaloitteisia, ennakkoluulottomia ja innovatiivisia” (www.yrittajyysyliopisto.fi). Toisaalta kerrotaan, kuinka yrittäjyys ”on ammatinharjoittamista laajempi käsite” (www.yrittajyysyliopisto.fi), ja siksi siitä on etua muillakin elämän alueilla. Tästä muistuttaa myös *Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat*, jossa kuvataan, kuinka yrittäjyys ”sisältää luovuuden, innovaatiokyvyn ja riskinoton, samoin kuin kyvyn suunnitella ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Nämä ominaisuudet tukevat yksilön jokapäiväistä elämää, koulutuksessa, työssä, vapaa aikana ja muussa yhteiskunnallisessa toiminnassa”. (OPM 2009a, 11.)

POHDINTA

Analyysimme yrittäjyysdiskurssin soveltamisesta suomalaisessa yliopistokoulutuksessa havainnollistaa ylikansallisenä virtauksena liikkuvan diskurssin

muotoutumista suhteessa aikaan ja paikaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM), Suomen Yrittäjien (SY) ja yrittäjyysyliopistoksi julistautuneen Turun yliopiston (TY) ulostuloissa yrittäjyysmaatiikan käsittely korkeakoulupoliittisena kysymyksenä kiinnittyy globaaleihin talouden haasteisiin, uusliberalistisen järjelyn yleistymiseen suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa ja elinkeinoelämän äänen ja aseman vahvistumiseen yliopistojen kolmannen tehtävän korostuessa.

OKM:n yrittäjyyskasvatusdokumentit kuvastavat konkreettisesti sitä, miten valtiovalta on omaksunut yritysmailman ja markkinatalouden sanaston koulutuspoliittisessa diskurssissaan (ks. Tervasmäki & Tomperi 2018). Ministeriön asiakirjoissa yrittäjyys kuvataan hallitusohjelmia mukaillen jokaista opiskelijaa koskehtavana asiana. Aiheen käsittely on laveaa, mikä ilmentää pyrkimystä sovittaa yhteen eri tahojen intressejä.

SY asemoi argumentoinnissaan yliopistot yksiselitteisesti yrityselämän palvelijoiksi, mikä on sangen ymmärrettävää, edustaahan se selkeästi ”yhden asian” intressiryhmää. Etujärjestön kannanotoissa tulevaisuuden yliopistoja myös visioidaan yritysten kaltaisina organisaatioina. TY:n yrittäjyysyliopistohanketta voi pitää ministeriön huutoon vastaavana malliesimerkkinä ja johdonmukaisena seurauksena vuoden 2010 yliopistolain myötä toteutetusta Turun yliopiston ja Turun kauppakorkeakoulun yhdistymisestä. Uudenlaisen rationaliteetin ja uusien toimintatapojen omaksuminen yrittäjyysparadigman myötä ilmentää yliopiston pyrkimystä turvata ja legitimoida olemassaoloaan vallitsevissa oloissa ja hankkia resursseja (ks. Meyer & Rowan 1977).

Oman aseman turvaamisen voidaan tulkita heijastavan yrittäjyyskasvatukseen kätkeytyvää mielivaltaa, jolloin kyse on yrittäjyuden eetosta tutkineen Esko Harnin sanoin kasvatuksen poliittiseettisen luonteen häivyttämisestä. Kasvatuksessa korostuu tällöin passiivis-aggressiivinen mukautuminen yhteiskunnan ja markkinoiden väijäämätömiin muutoksiin. Harnin näkemyksen mukaan kasvattavat instituutiot alkavat jopa toimia vailla erityistä legitimitettä, vailla mieltä, jolloin tavoitteeksi muodostuu oikeastaan sopeutuminen mihin

tahansa ulkoisiin vaatimuksiin resurssien turvaamiseksi. (Harni 2015b, 108.)

Yrittäjyuden merkityksistä yliopistokoulutuksessa esitetään yrittäjyyskasvatusmateriaaleissa kirjavia tulkintoja innovoinnista ja tutkimuksen kaupallistamisesta toiminnalliseen pedagogiikkaan ja elämänasenteeseen. Tästä huolimatta, tai juuri tämän vuoksi, yrittäjyuden edistämisestä yliopistokoulutuksessa puhutaan lähtökohtaisesti tärkeänä ja välttämättömänä asiana. Kuten korkeakoulupoliittisessa diskurssissa yleensäkin, yrittäjyyspuheessakin yliopisto homogenisoidaan. Tieteen- ja koulutusalojen erot sivuutetaan, ja yrittäjämäisyyttä eri muodoissaan pidetään kaikkialla läsnä olevana ilmiönä.

Epätäsmällinen ja asiayhteyden mukaan muovautuva määrittely on leimallinen argumentointikeino ministeriön ja yrittäjyysyliopiston puheenvuoroissa, joiden haasteena on saada mahdollisimman suuri ja heterogeeninen joukko tunnistamaan yrittäjyys henkilökohtaisesti tärkeäksi ja hyveelliseksi asiaksi. SY:n näkökulma on muita tarkasteltuja tahoja kapeampi ja suurempi. Järjestön yliopistoille kohdistamat odotukset tutkimuksen ja koulutuksen kehittämistä yritysten tarpeista käsin ilmentävät yrityselämän tiukentunutta otetta yliopistojen ohjailijana. Raportin sävy ei ole tunnusteleva tai keskusteleva vaan ilmoittava, vaativa ja vaihtoehdoton.

Analyysimme osoittaa, että yrittäjyuden ja yliopistokoulutuksen suhteesta käytävä neuvottelu nojaa sellaiseen poliittiseen järjelyyn ja kielenkäyttöön, joka pyrkii hallitsemaan subjekteja esittämällä jotkin ajattelun ja toiminnan tavat ongelmallisina ja muutosta vaativina (ks. Bacchi 2012; Dean 1999; Rose 1999).

Yrittäjyyttä yliopistokoulutukseen ajava puhe vaatii korkeakoulutuksen roolin ja rakenteen suuntaamista uudelleen yrityselämän tarpeiden ja logiikan mukaan. Se puuttuu yliopistoväen ”vääränlaiseen” varaukselliseen asennoitumiseen peräänkuuluttamalla yrittäjyysmyönteisyyttä. Ongelmat nivoutuvat toisiinsa. Toimintalogiikan muuttaminen yrityselämää palvelevaksi edellyttää ruohonjuuritasolla myötämielistä asennoitumista,

YRITTÄJYYSYLIOPISTO- AJATTELU ILMENTÄÄ TIETOKYKYKAPITALISMIN LOGIIKKA.

mitä yrittäjyyspedagogiikka ajattelun kehyksenä ja subjektin käyttäytymisen ohjaamisen ja kontrolloinnin välineenä edistää. Tavoite on saada yliopiston henkilökunta ja opiskelijat sisäistämään yrittäjyysdiskurssissa muotoutuvat ongelmat ja mieltämään yrittäjyys tärkeäksi ja hyveelliseksi akateemisen koulutuksen teemaksi. Uusliberalismille tyypillinen arvioinnin eetos läpäisee aineiston ja ohjaa osaltaan subjekteja oikeaan ja hyvään käyttäytymiseen (ks. myös Harni 2015a). Näin kasvatetaan uudenlaista akateemista ihmistä (Laalo ym. 2018).

Yliopistokontekstissa yrittäjyysdiskurssi vaikuttaa sekä siihen, mikä katsotaan yliopiston tehtäväksi ja tarkoituksiksi, että siihen, miten akateemisesti koulutettu ihminen ymmärretään. Markkinatalouden tarpeista kumpuava yritys yhteistyö määrittänyt puheessa yliopiston ydintoiminnaksi samalla kun yrittäjyys koulutusdiskurssina kasvattaa yrittäjämäisiä akateemisia subjekteja ja ohjaa heitä kohti omaloitteisuuden, erinomaisuuden ja innovatiivisuuden yrittäjämäisiä hyveitä (ks. myös Dahlstedt & Hertzberg 2012; Korhonen 2012).

Yrittäjyysyliopistoajattelu ilmentää tietokykykapitalismin logiikkaa. Sillä, minkälaista tietoa tuotetaan, otetaan haltuun, jaetaan ja varastoidaan, ei ole niin suurta merkitystä kuin sillä, miten tieto ja tietäminen, ihmisten tietokyvyt, kyetään ohjaamaan tuottamaan taloudellista arvoa ”kapitalistisen kasautumisen prosessin” tarpeisiin. Tietoa rajataan ja kontrolloidaan uudella tavalla. (Ks. Vähämäki 2009, 84–85.)

Tietokykykapitalismin sisältyy sisäisen yrittäjyyden ideaali. Sen mukaan konkreettisia tietoja ja taitoja oleellisempaa on tuottaa ”oikeanlaista” tahtoa, halua, potentiaalisuutta ja toimintakykyä, kuten

loputonta aktiivisuutta, optimismia ja joustavuutta sekä kykyä olla jatkuvassa valmiustilassa kohtamaan itsestään selvyysnä näyttävät muutokset ja sitoutumaan oikeastaan mihin tahansa päämäärin. Sisäinen yrittäjyys on viime kädessä yksilön tapa ja tottumus, hänen luontonsa, joka läpäisee koko persoonallisuuden. (Harni 2015b.) Markkinalogiikan ja yksilön vastuun korostaminen koulutuksessa haastaa pohjoismaista tasa-arvon eetos- ta sekä akateemisen vapauden, luovuttamattoman kriittisyyden, tutkimuksen riippumattomuuden ja tieteen itseisarvon periaatteita.

Laajemman historiallisen ymmärryksen nimissä on kuitenkin todettava, että tutkimamme yrittäjyysdiskurssi osana globalisaatiota ja uusliberalismia edustaa yhtä vaihetta yliopistolaitoksen pitkässä kerroksellisessa historiassa, jossa yliopiston tehtäviä ja rooleja on yhteiskunnan eri tahojen toimesta ja lähtökohdista pyritty määrittelemään eri aikoina eri tavoin. Institutionaalisen autonomian ja tieteen vapauden ihanteista huolimatta yliopisto ei milloinkaan ole ollut immuuni ulkopuolisten tahojen hallintapyrkimyksille. Sen keskeisen mesenaatin, valtion, tarpeet ovat asettaneet ja asettavat edelleen omat painavat vaatimuksensa yliopistokoulutukselle. (Esim. Välimaa 2018.)

Yrittäjyysyliopistokaan ei ole vain elinkeinoelämän vaan mitä suurimmassa määrin kilpailukykyvaltion tahto ministeriön suulla ilmaistuna. Samanaikaisesti yliopisto on aina kamppaillut ”vieraita” vaikutteita vastaan (esim. Koski 1993), vaikkakaan arkaistista, ”puhdasta” tai ”aitoa” yliopistoa todellisessa muodossa on yhtä mahdotonta löytää kuin on määritellä yrittäjyyden syvintä olemusta.

Olemme kritismin keinoin pyrkineet monipuolistamaan yrittäjyydestä yliopistokoulutuksessa käytävää keskustelua. Tarkoituksemme on ollut avata tilaa arvovalintojen pohdinnalle ja vaihtoehtoisille näkökulmille sen sijaan, että yrittäjyyden mielekkyys kaiken läpäisevänä ja kaikkia tieteenaloja määrittelevänä teemana otettaisiin itsestään selvyytensä.

Analyysimme tekee näkyväksi yrittäjyys-käsitteen epätasällisyyttä ja monitulkintaisuutta yliopistokoulutuksen kontekstissa. Jatkotutkimuksissa olisi

olennaista kiinnittää huomiota kulttuuristen ja si-vistyksellisten arvojen asemaan yrittäjyysdiskurs-sissa sekä analysoida uusliberalistista järkeilyä haasta-via rationaliteetteja.

Kiinnostavaa olisi myös pureutua vielä syvem-min yrittäjyyspedagogiikkaan akateemisia yrittä-jäsubjekteja muovaavana hallinnan teknologiana sekä tutkia vielä tarkemmin yritysten ja yrittäjien vahvistuvaa valta-asemaa yliopistokoulutuksen asiantuntijoina. Lähemmin voisi myös tarkastella koulutuspoliittisen yrittäjyysdiskurssin muotou-tumista ylikansallisissa, kansallisissa ja paikallisissa vallan verkostoissa.

HANNA LAALO

KM, tohtorikoulutettava
kasvatustieteiden laitos
Turun yliopisto

ARTO JAUHIAINEN

KT, professori
Kasvatustieteiden laitos
Turun yliopisto

LÄHTEET

- Alhanen, K. (2007). *Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Bacchi, C. (2012). Why study problematizations? Making politics visible. *Open Journal of Political Science* 2(1), 1–8. DOI: 10.4236/ojps.2012.21001.
- Ball, S. J. (2001). Globaalit toimintaperiaatteet ja kansalliset politiikat eurooppalaisessa koulutuksessa. Teoksessa Jauhiainen, A., Rinne, R. & Tähtinen, J. (toim.) *Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit*. Suomen kasvatustieteellinen seura: Kasvatustieteiden tutkimuksia 1, 21–43.
- Beech, J. (2009). Policy spaces, mobile discourses, and the definition of educated identities. *Comparative Education* 40 (3), 347–364. DOI: 10.1080/03050060903184932.
- Bengtsson, A. (2014). Enterprising career education: The power of self-management. *International Journal of Lifelong Education* 33(3), 362–375. DOI: 10.1080/02601370.2014.896085.
- Clark, B. R. (1998). *Creating Entrepreneurial Universities: Organisational Pathways of Transformation, Issues in Higher Education*. Oxford: Pergamon Press for International Association of Universities.
- Dahlstedt, M., & Hertzberg, F. (2012). Schooling entrepreneurs: Entrepreneurship, governmentality and education policy in Sweden at the turn of the millennium. *Journal of Pedagogy* 3(2), 242–262. DOI: 10.2478/v10159-012-0012-x.
- Dal, M., Elo, J., Leffler, E., Svedberg, G. & Westerberg, M. (2016). Research on pedagogical entrepreneurship – a literature review based on studies from Finland, Iceland and Sweden. *Education Inquiry* 7 (2), 159–182. DOI: 10.3402/edui.v7.30036.
- Dean, M. (1999). *Governmentality: Power and Rule in Modern Society*. London, Thousand Oaks & New Delhi: Sage.
- Down, B. (2009). Schooling, productivity and the enterprising self: beyond market values. *Critical Studies in Education* 50 (1), 51–64. DOI: 10.1080/17508480802526652.
- Etzkowitz, H., Webster, A., Gebhardt, C. & Cantisano Terra, B.R. (2000). The future of the university and the university of the future: Evolution of ivory tower to entrepreneurial paradigm. *Research Policy* 29 (2), 313–330. DOI: 10.1016/S0048-7333(99)00069-4.
- Euroopan komissio. (2003). *Yrittäjyyden vihreä kirja. Yrittäjyys Euroopassa*. Bryssel: KOM (2003) 27 lopullinen.
- Euroopan komissio. (2010). EUROOPPA 2020. Älykkään, kestävä ja osallistavan kasvun strategia. Komission tiedonanto. Bryssel: KOM (2010) 2020 lopullinen.
- Euroopan unioni. (2006). Suositus 2006/962/EY elinikäisen oppimisen avaintaidoista.
- Farny, S., Hedeboe Frederiksen, S., Hannibal, M. & Jones, S. (2016). A CULTure of entrepreneurship education. *Entrepreneurship & Regional Development* 28(7–8), 514–535. DOI: 10.1080/08985626.2016.1221228.
- Foucault, M. (1980) *Power/knowledge: Selected interviews and other writings 1972–1977*. (C. Gordon Ed.). New York, NY: Pantheon.
- Foucault, M. (1991). Governmentality. Teoksessa Burchell, G., Gordon, C. & Miller, P. (eds.) *The Foucault effect. Studies in governmentality. With two lectures and an interview with Michel Foucault*, 87–105. Lontoo: Harvester Wheatsheaf.

- Foucault, M. (2014). Diskurssin ei pidä katsoa olevan... Teoksessa *Foucault, M. Parhaat*. Suom. Simo Määttä. Tampere: Niin & Näin.
- Harni, E. (2015a). "Opetä, mittaa, kehittä": Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo hallinnallisena artefaktina. *Aikuiskasvatus* 35(2), 99–110.
- Harni, E. (2015b). Mielivaltaista kasvatasta, yrittäjyyskasvatusta. Teoksessa Brunila, K., Onnismaa, J. & Pasanen, H. (toim.) *Koko elämä töihin. Koulutus tietokykykapitalismissa*. Tampere: Vastapaino, 102–119.
- Heinonen, J & Hytti, U. (2010). Back to basics: The role of teaching in developing the entrepreneurial university. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation* 11(4), 309–318. DOI: 10.5367/ijei.2010.0006.
- Hytti, U., Stenholm, P., Heinonen, J., & Seikkula-Leino, J. (2010). Perceived learning outcomes in entrepreneurship education: The impact of student motivation and team behavior. *Education + Training* 52 (8/9), 587–606. DOI: 10.1108/00400911011088935.
- Hytti, U. & O’Gorman, C. (2004). What is 'enterprise education'? An analysis of the objectives and methods of enterprise education programmes in four European countries. *Education + Training* 46 (1), 11–23. DOI: 10.1108/00400910410518188.
- Ikonen, R. (2006). *Yrittäjyyskasvatus: Kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä*. Helsinki: Minerva.
- Kaisto, J. & Pyykkönen, M. (2010). Johdanto: Hallinnan analytiikan suuntaviivoja. Teoksessa Kaisto, J. & Pyykkönen, M. (toim.) *Hallintavalta. Sosiaalisen politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus, 7–24.
- Komulainen, K., Keskitalo-Foley, S., Korhonen, M. & Lappalainen, S. (toim.) (2010). *Yrittäjyyskasvatus hallintana*. Tampere: Vastapaino.
- Korhonen, M. (2012). Yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä kaikille? *Uusliberalistinen hallinta, koulutettavuus ja sosiaaliset erot peruskoulun yrittäjyyskasvatuksessa*. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Koski, L. (1993). *Tieteen tahtomana, yliopiston tekemänä. Yliopiston sisäiset symboliset järjestykset*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 17. Joensuun yliopisto.
- Kyrö, P. & Carrier, C. (2005). Entrepreneurial Learning in Universities. Teoksessa Kyrö, P. & Carrier, C. (toim.) *The Dynamics of Learning Entrepreneurship in a Cross-Cultural University Context*. Entrepreneurial Education Series 2/2005. Hämeenlinna: University of Tampere, Research Centre for Vocational and Professional Education, 14–43.
- Laalo, H., Kinnari, H. & Silvennoinen, H. (2018). Yliopistojen yrittäjyyskasvatus eurooppalaisen tietotalouden palvelijana. Teoksessa Silvennoinen, H., Kalalahti, M. & Varjo, J. (toim.) *Koulutuksen usko ja lupaus – Kasvatussosiologian vuosikirja 2*. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 43–67.
- Lange, B. & Alexiadou, N. (2010). Policy learning and governance of education policy in the EU. *Journal of Education Policy* 25 (4), 443–463. DOI: 10.2304/eerj.2007.6.4.321.
- Leffler, E., Svedberg, G. & Botha, M. (2010). A global entrepreneurship wind is supporting or obstructing democracy in schools. A comparative study in the North and the South. *Education Inquiry* 1(4), 309–328. DOI: 10.3402/edui.v1i4.21948.
- Lisbon European Council. (2000). *Presidency Conclusions* (23-4 Mar). Lisbon: European Council.
- Meyer, J. W. & Rowan, B. (1977). Institutionalized organizations: formal structure as myth and ceremony. *American Journal of Sociology* 83(2), 340–363.
- Miller, P. & Rose, N. (2010). *Miten meitä hallitaan*. Tampere: Vastapaino
- Moisio, J. (2014). *Understanding the Significance of EU Higher Education Policy Cooperation in Finnish Higher Education Policy*. Tampere: University of Tampere.
- Ogbor, J. O. (2000). Mythicizing and reification in entrepreneurial discourse: ideology-critique of entrepreneurial studies. *Journal of Management Studies* 37 (5), 605–635. DOI: 10.1111/1467-6486.00196.
- OPM. (2005). Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä? Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:10.
- Peters, M. (2001). Education, enterprise culture and the entrepreneurial self: A Foucauldian perspective. *Journal of Educational Enquiry* 2(2), 58–71.
- Rinne, R. & Koivula, J. (2005). The changing place of higher education and a clash of values. the entrepreneurial university in the European knowledge society. *Higher Education Management and Policy* 17(3), 91–124.
- Rinne, R., Jauhiainen, A., Simola, H., Lehto, R., Jauhiainen, A. & Laiho, A. (2012). *Valta, uusi yliopistopolitiikka ja yliopistotyö Suomessa. Managerialistinen hallintapolitiikka yliopistolaisten kokemana*. Suomen kasvatustieteellinen seura: Kasvatusalan tutkimuksia 58.
- Rose, N. (1999). *Powers of Freedom: Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Saarinen, T. (2008). Persuasive presuppositions in OECD and EU higher education policy documents. *Discourse Studies* 10, 341–359. DOI: 10.1177/1461445608089915.

- Saarinen, A., Salmenniemi, S. & Keränen, H. (2014). Hyvinvointivaltiota hyvinvoivaan valtioon. Hyvinvointi ja kansalaisuus suomalaisessa poliittisessa diskurssissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 79(6), 605–618.
- Saastamoinen, M. (2010). Aktiivisen kansalaisuuden vastatulkintoja: Neuroottinen ja hylätty kansalaisuus. Teoksessa Kaisto, J. & Pyykkönen, M. (toim.) *Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Siivonen, P. & Brunila, K. (2014). The making of entrepreneurial subjectivity in adult education. *Studies in Continuing Education* 36(2), 160–172. DOI: 10.1080/0158037X.2014.904776.
- Tervasmäki, T. & Tomperi, T. (2018). Koulutuspolitiikan arvovalinnat ja suunta satavuotiaassa Suomessa. *Niin & Näin* 2/2018.
- TY. (2015). Strategia 2016–2020. <https://apps.utu.fi/media/nakoislehdet/strategia2020/#/article/1/page/1> (7.2.2019).
- Verger, A. (2014) Why do policy-makers adopt global education policies? toward a research framework on the varying role of ideas in education reform. *Current Issues in Comparative Education* 16(2), 14–29.
- VNK. (2003). Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma.
- VNK. (2007). Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma.
- VNK. (2011). Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma.
- VNK. (2015). Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelma.
- Vähämäki, J. (2009). *Itsen alistus. Työ, tuotanto ja valta tietokykykapitalismissa*. Helsinki: Like, Tutkijaliitto.
- Välimaa, J. (2018). *Opintieillä oppineita. Suomalainen korkeakoulu keskiäältä 2000-luvulle*. Joensuu: University Press of Eastern Finland.
- Yliopistolaki 558/2009. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090558>.
- Zgaga, P. (2009). Higher education and citizenship: The full range of purposes. *European Educational Research Journal* 8(2), 175–188. DOI: 10.2304/eeerj.2009.8.2.175.

ANALYSOIDUT MATERIAALIT .....

- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2017). Yrittäjyyslinjaukset koulutukseen. <https://minedu.fi/yrittajyylinjaukset> (10.1.2017).
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2016). Yrittäjyyden tukemisen hyvät käytännöt korkeakouluissa 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:14.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2015). Yrittäjyyden ja yrittäjämäisen asenteen tukeminen suomalaisissa korkeakouluissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:17.
- Opetusministeriö (OPM). (2009a). Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7.
- Opetusministeriö (OPM). (2009b). Korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistäminen. Opetusministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistämisen yhteistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:10.
- Opetusministeriö (OPM). (2005). Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä? Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:10.
- Opetusministeriö (OPM). (2004). Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:18.
- Suomen Yrittäjät (SY). (2017). Yrittäjämönteinen korkeakoulu 2025. Helsinki: Suomen Yrittäjät. https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/suomi2025_yrittajamyonteinen_korkeakoulu.pdf (19.9.2017).
- Turun yliopisto (TY). 2.3.2015. Yliopisto vahvistaa yrittäjyyttä kaikissa tiedekunnissaan. <http://www.utu.fi/fi/Ajankohtaista/Artikkelit/Sivut/Yliopisto-vahvistaa-yrittajyytta-kaikissa-tiedekunnissaan.aspx> (5.3.2015).
- Turun yliopisto (TY). 24.9.2015. Turun yliopisto vahvistaa profiiliaan yrittäjyysyliopistona. <https://www.utu.fi/fi/yksikot/tse/ajankohtaista/uutiset/Sivut/Turun-yliopisto-vahvistaa-profiiliaan-yritt%C3%A4jyysyliopistona.aspx> (16.11.2017).
- Turun yliopisto (TY). 22.9.2015. Turun yliopisto on yrittäjyysyliopisto. <http://www.utu.fi/fi/Ajankohtaista/mediatiedotteet/Sivut/turun-yliopisto-on-yrittajyyssyliopisto.aspx> (24.5.2017).
- Turun yliopisto (TY). 10.1.2017. Voiko sivistysyliopisto olla yrittäjyysyliopisto? <https://blogit.utu.fi/utu/2017/01/10/voiko-sivistysyliopisto-olla-yrittajyyssyliopisto/> (16.1.2017).
- www.yrittajyyssyliopisto.fi. Turun yliopiston yrittäjyysportaali. (14.2.2017).

Yrittäjäjyhteisön taika

Yrittäjyyden muotoutuminen korkeakoulujen yrittäjyystoiminnassa

Yrittäjyystoiminta nivoo korkeakoulutuksen osaksi kilpailukyky-yhteiskuntaa, jonka lähtökohtia ovat innovatiivisuus ja yrittäjämäisyys. Yrittäjyystoiminta näyttäytyy osana korkeakoulujen yhteiskunnallista vaikuttamista ja palvelua. Se lietsoo tulemaan intohimoiseksi ja yhteisölliseksi yrittäjäksi.

 SUOMALAISTA YHTEISKUNTAA läpileikkävassa kilpailukykypuheessa toistuu innovaatioiden ja osaamisen merkitys Suomen menestykselle (Julkunen 2008a; Kantola 2006; Pyykkönen 2014, 32–33). Suomen keskeiseksi valtiksi kansainvälisessä kilpailussa on jälkiteollisena aikana nähty työvoiman korkea osaaminen ja tuottavuus vastapainona pienempien työvoimakustannuksien maille (Kananen & Kantola 2017, 13), ja puhe 'huippuosaamisesta' on 2000-luvulla korostunut entisestään.

Innovaatiopolitiikkaan on Suomessa päädytty 1970-luvun tiede- ja teknologiapolitiikasta, kun 1980-luvun kuluessa tieteellisen ja teknologisen osaamisen merkitys taloudelle sai yhä vahvemman

painoarvon. Kilpailuvaltiksi nousivat innovaatiot, joiden syntyminen katsotaan ensiarvoisen tärkeäksi. (Kankaanpää 2013, 45; Kauppinen & Kaidesoja 2014, 32–36; Kettunen 2008, 121–126.)

Hyvinvointivaltion muutokseen perehtyneet Johannes Kananen ja Anu Kantola (2017) ovat kuvanneet tätä kehitystä kilpailuvaltioksi. Kilpailuvaltiota luonnehtivat kilpailukyvyyn lisäksi ajatus markkinoiden kaikkivoipaisuudesta ja julkisen sektorin kulukuri. Kilpailukyky-yhteiskunta korostaa menestystä ja tarvitsee huippuosaajia kasvattaakseen kilpailukykyään ja pysyäkseen mukana globaalissa toimintaympäristössä (Julkunen 2008a). Huippuosaajia tuottaa koulutusjärjestelmä, ja korkea koulutustaso on kilpailukyvyyn ehdoton edellytys.

KILPAILUVALTIOON KUULUVAT KILPAILUKYVYN LISÄKSI MARKKINOIDEN KAIKKIVOIPAISSUUS JA JULKISEN SEKTORIN KULUKURI.

Suomalaista korkeakoulutusjärjestelmää ovat 1980-luvun lopulta lähtien määrittäneet vahvasti kilpailun, tehokkuuden ja tulosjohtamisen kaltaiset käsitteet. Korkeakoulutusta pidetään yhä enemmän talous- ja elinkeinoelämän ja kansallisen kilpailukyvyyn edistäjänä, ja koulutus saa merkityksensä enenevässä määrin tämän yhteiskunnallista etua painottavan ajattelun kautta. (Björn, Saarti & Pöllänen 2017; Rinne, Jauhiainen & Kankaanpää 2014.)

Innovaatioiden luomisen merkittäväksi keinoksi onkin määrittynyt paitsi koulutus sinänsä, myös korkeakoulujen, valtion ja elinkeinoelämän tiivistyvä yhteistyö (Kankaanpää 2013, 46). Vähentynyt suora julkinen rahoitus on ajanut koulutusinstituutiot kehystämään omaa toimintaansa elinkeinoelämän ja kilpailukyvyyn palvelemisen kautta ja omaksuma yritystoiminnasta tuttuja termejä ja toimintatapoja (Kauppinen & Kaidesoja 2014, 36; Koivula, Rinne & Niukko 2009; Pyykkönen 2014). Käytännössä tämä on tarkoittanut esimerkiksi erilaisten väliorganisaatioiden – tiedepuistojen, osaamis- ja tutkimuskeskusten ja yrityshautomoiden – luomista, joiden tehtäviin kuuluu muun muassa tutkimustiedon kaupallistaminen ja julkisen ja yksityisen sektorin välisen yhteistyön edistäminen. Näin yksityisten ja julkisten toimijoiden välinen raja hälvenee. (Kauppinen & Kaidesoja 2014; Mars, Slaughter & Rhoades 2008; Rinne ym. 2014.)

Korkeakoulujen muutosta on nimitetty yritysmaistymiseksi (Kankaanpää 2013). Kiinnostavaa on, että yhdeksi toimintaa läpileikkaavaksi ja yhdistäväksi käsitteeksi muodostuu yrittäjyys. Se on 2000-lukua lähestyttäessä murtautunut irti talouden diskursista ja saanut laajempia itseymmärryksen sävyjä (esim. Bröckling 2016; Harni & Pyykkönen 2018).

Yrittäjyyttä voidaan nykyään pitää jopa yhteiskuntatieteilijöitä Ernesto Laclauta ja Chantal Mouffea mukailien ”tyhjänä käsitteenä” (*empty signifier*), joka mukautuu vaivattomasti erilaisiin konteksteihin ja jota voidaan käyttää keskenään erilaisten tavoitteiden ajamiseen (Laalo, Kinnari & Silvennoinen 2019).

Korkeakoulujen yrittäjyystoiminnassa yrittäjyyttä voidaankin pitää paitsi pyrkimyksenä myös vertauskuvallisena käsitteenä, joka suuntaa ja kehystää toimintaa. Esimerkiksi Aalto-yliopiston start-up-toiminta, kuten vuonna 2008 aloitettu Aaltoes-toiminta, on moneen otteeseen nostettu esimerkiksi idealisista koulutuksesta, jota 2010-luvun yrittäjähenkisille opiskelijoille tulee tarjota. Start-up-yrittäjyys on niin ikään kirjattu jo yliopiston perustamisstrategiaan. (Mannevuori 2015, 112–113.)

Korkeakoulujen yrittäjyystoiminta kiinnostaa minua kahdesta syystä. Ensinnäkin katson, että toiminta niveltyy osaksi 2000-luvulla yhä tärkeämmäksi nousutta käsitystä korkeakoulutuksesta yhteiskunnan palvelijana. Yliopistojen yhteydessä puhutaan niin sanotusta kolmannesta tehtävästä, joka tiivistyy ajatuksen koulutuksen ja tutkimuksen yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. (Kankaanpää 2013; Kauppinen & Kaidesoja 2014, 30; Rinne ym. 2014.) Kolmas tehtävä on kilpailuvaltion kehityksessä määrittynyt pitkälti talouden ehdoilla. Näkemystä on kritisoitu yksipuolisuudesta, sillä yhteiskunnallinen vaikuttaminen on aina kuulunut erityisesti yliopiston tehtäviin. Tieteellisen, valtiota ja ihmisten arkielämää hyödyttävän tiedon ja ammattilaisten tuotanto on alusta asti ollut korkeakoulutuksen alaa, ja kolmas tehtävä voidaankin lukea korkeakoulutuksen perustehtäviin. (Kankaanpää 2013, 53–54; Karvonen 2014.) Yhtä kaikki, ajatus korkeakouluista osana tiedontuotannon verkostoa ja siten kansallisen kilpailukyvyyn tukemista on lisännyt elinkeinoelämän vaikutusta korkeakouluun (Karvonen 2014, 63–64; Muhonen & Puuska 2014, 12–13).

Korkeakoulujen yrittäjyyteen kiinnittyvä toiminta on monimuotoista. Korkeakoulujen yhteydessä tai yhteistyössä niiden kanssa toimii esimerkiksi yrityshautomotit ja -kiihdyttämöt, joiden tehtävänä on jalostaa, kehittää ja mahdollisesti kansainvälistää yrityksiä tai yritysideoita. Samoin moniin korkeakouluun

on perustettu yrittäjyyspalvelukeskuksia tukemaan henkilökunnan ja opiskelijoiden yrittäjyyttä. Oma lukunsa ovat opiskelijavetoiset niin sanotut *Entrepreneurship Society* - eli ES-yhteisöt. Ne ovat opiskelijoiden perustamia ja ylläpitämiä yhdistyksiä, joiden tavoite on edistää opiskelijoiden yrittäjyyttä ja tietoutta yrittäjyydestä. Ilmiön juuret ovat Yhdysvalloissa, mutta se on 1970-luvulta lähtien levinnyt ympäri maailmaa. (Pittaway, Rodriguez-Falcon, Aiyegbayo & King 2010). Suomessakin ES-yhteisöjä on perustettu korkeakoulujen yhteyteen, ja pioneerinä voidaan pitää juuri Aalto-yliopiston Aaltoes-yhteisöä.

Korkeakoulujen yrittäjyystoimintaa suunnataan näin opiskelijoille, joita houkutellessa esimerkiksi osallistumaan tapahtumiin tai perustamaan omia yrityksiä. Yrittäjyystoiminta voidaan siten mieltää osaksi yrittäjyyskasvatusta. Yrittäjyyskasvatus on nykyisin kiinteä osa suomalaisen koulutuspolitiikan agenda, ja 1990-luvulta lähtien sitä on vakiinnutettu Suomessa jokaiselle koulutusasteelle. Ilmiö on toki paljon Suomea laajempi. Yrittäjyyskasvatus voidaan ymmärtää ylikansalliseksi koulutuspoliittiseksi projektiksi, jonka ajamiseen osallistuvat kansainväliset toimijat, kuten Euroopan unioni ja taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD. (Harni & Pyykkönen 2018, 287–289; Keskitalo-Foley, Komulainen & Naskali 2010; Korhonen 2012; Laalo & Heinonen 2016.)

Korkeakoulujen yrittäjyystoimintaa voidaan pitää osana sekä korkeakouluinstituutioiden yritysmaistymistä että yrittäjyyskasvatusta. Yrittäjyys toisin sanoen ulottuu sekä korkeakoulutuksen institutionaalille että pedagogiselle alueelle. Tärkeäksi korkeakoulujen monimuotoisessa yrittäjyystoiminnassa nousee kysymys siitä, mitä 'yrittäjyydellä' tarkoitetaan. Tarkastelen artikkelissa, millaista yrittäjyyttä korkeakoulujen yrittäjyystoiminnassa konstruoidaan ja millaisia merkityksiä yrittäjyys saa. Tutkimuskysymykseni ovat,

1. millaista subjektiviteettia korkeakoulujen yrittäjyystoiminnassa konstruoidaan
2. miten vastaanottajia houkutellessa yrittäjyyden pariin?

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu 14 suomalaisen korkeakoulun erilaisten yrittäjyystoimintojen internet-sivuista.

YRITTÄJÄ JÄLKITEOLLISENA IHANNESUBJEKTINA

Yrittäjyyskasvatus voidaan paikantaa osaksi korkeakoulujen kilpailua ja markkinoita korostavaa yhteiskunnallista kehitystä. Yhteiskuntatieteilijä Wendy Brownin (2015) mukaan korkeakoulu on käynyt läpi paradigmaattisen muutoksen: sen tehtävä on muuttunut sivistyksestä ja kansalaisyhteiskunnan valistuneiden jäsenten koulumisesta inhimillisen pääoman kultivoimiseen ja talouden palvelukseen sopivien subjektien kasvattamiseen. Vastaavaa keskustelua on käyty Suomessakin (ks. Kankaanpää 2013; Patomäki 2005; Pyykkönen 2014; Rinne ym. 2014). Yrittäjyyskasvatuksen tehtävänä on nimenomaan pidetty työelämään sopivien subjektien kasvattamista. Laajemmassa katsannossa yrittäjyys on jälkiteollisen kansalaisen keskeinen ominaisuus. Esimerkiksi Euroopan komissio on määritellyt yrittäjyyden yhdeksi kansalaisuuden pääpiirteeksi. Yrittäjää voidaan näin pitää jälkiteollisena ihannesubjektina ja yrittäjyyttä yleispätevänä elämän jäsentämisen mallina. (Bröckling 2016; Harni & Pyykkönen 2018.)

Yrittäjyyskasvatuksessa rakentuvan subjektin tutkimus on ankkuroitunut hallinnan analytiikkaan ja eritoten yhteiskuntatieteilijä Peter Millerin ja sosiologi Nikolas Rosen (1989) teoretisointiin 'yrittäjämistä' (*entrepreneurial self*). Tämän ajattelun mukaan jälkimodernin ja -teollisen yhteiskunnan ihanteellista subjektia rakennetaan vapauden ja valinnan käsitteiden kautta. Metaforana toimii itseään alati tarkkaileva ja muokkava yrittäjä. (Bröckling 2016; Keskitalo-Foley ym. 2010; Komulainen ym. 2010; Miller & Rose 1989.) Taustalla on Foucaultinlainen ymmärrys hallinnan luonteesta historiallisesti erityisten diskursiivisten muodostelmien kudelman, joka elää ja muuttuu (Foucault 1991; Korhonen 2012, 22–26).

Yrittäjyyskasvatuksen myötä koulutuksessa rakentuva yrittäjämäinen ihannesubjekti käsitetään muun muassa itsenäiseksi, itseään tarkkailevaksi, joustavaksi ja oma-aloitteiseksi. Taustalla on ymmärrys jälkiteollisesta taloudesta, jossa tieto ja osaaminen määrittävät keskeisiksi tuotantotekijöiksi ja talouskasvun lähteiksi. (Harni & Pyykkönen 2018; Julkunen 2008b; Kauppinen & Kaidesoja 2014; Keskitalo-Foley ym. 2010; Kettunen 2008; Laalo & Heinonen 2016.)

YRITTÄJÄ ON JÄLKITEOLLINEN IHANNESUBJEKTI.

Korkeakoulut määrittävätkin kansallisen kilpailukyvyyn kannalta entistä tärkeämmiksi, koska niiden tehtävänä pidetään itsenäisten, osaavien ja luovien – yrittäjämäisten – subjektien tuottamista jälkiteollisen yhteiskunnan tarpeisiin.

Yrittäjyyskasvatuksessa yrittäjyys ja yrittäjämäiset kompetenssit samaistuvat helposti yksilopsykologisiin ominaisuuksiin, ja synnynnäiset ominaisuudet sekoittuvat hankittaviin kykyihin ja taitoihin (Naskali 2010). Yrittäjyyskasvatuksessa yrittäjyyttä leimaa diskursiivinen eronteko yrittäjyyden eli työmarkkina-aseman ja yrittäjämäisyyden eli yrittäjämäisten kompetenssien välillä (Naskali 2010; vrt. Harni & Pyykkönen 2018, 282).

Opiskelijoita ei toisin sanoen kannusteta sinänsä perustamaan uusia yrityksiä, vaan tavoitteena on ohjata heidät omaksumaan yrittäjämäinen asenne, jota voi hyödyntää myöhemässä työelämässä. Korkeakoulujen yrittäjyystoiminta on kuitenkin omiaan häivyttämään eroa teorian ja käytännön välillä, kun opiskelijoita kannustetaan konkreettisesti yrittämään omien yritysten perustamisen tai erilaisten oikeille asiakkaille tehtyjen projektien avulla. Toiminnassa ei ole mukana pelkästään opiskelijoita tai korkeakoulujen henkilökuntaa vaan myös koulutuksen ulkopuolelta tulevia asiantuntijoita ja yrittäjiä.

Korkeakoulujen yrittäjyystoiminnan ytimessä on erityinen ihannesubjekti, joka sopii yhteen kulttuurintutkija Judith Kohlenbergerin (2015) hahmotteleman 'tietokykykapitalismin eetoksen' kanssa. Kohlenbergerin mukaan innovaatioita ja schumpeterilaisista "luovaa tuhoa" korostava jälkiteollinen kapitalismi on nostanut keskiöön kekseliään ja yrittäjämäisen poikkeusyksilön, joka kyseenalaistaa vallitsevia toimintatapoja, ajattelee tuttuja asioita uudella tavalla ja uskoo järkähtämättömästi omaan visioonsa (2015). Tämä sopii hyvin suomalaisen innovatiivisen huippuosaamisen puhutapaan, joka korostaa kansallista kilpailukykyä ja innovaatioita sen rakennusaineena (Julkunen 2008a; Kantola 2006, 165–171).

Kohlenbergerin 'teknoryttäjäksi' nimeämä ihannesubjekti niveltyy erityisesti 2000-luvulla jalansijaa saaneeseen kasvu- eli start-up-yrittäjyyteen. Monet teknologia- ja start-up-yrittäjät esitetään – ja he esiintyvät mielellään – aikaansa edellä olevina erikoislaatuina visionääreinä (ks. Hyrkäs 2016; Mannevuori 2015, 112–114). Kuvaavia esimerkkejä ovat esimerkiksi Applen Steve Jobs, Facebookin Mark Zuckerberg ja Tesla- ja SpaceX-yritysten Elon Musk. Suomessa tällaiseksi visionääriksi voitaisiin mieltää esimerkiksi Rovion Peter Vesterbacka.

Sosiologi Antti Hyrkäsen (2016) mukaan start-up-kulttuuri on 2000-luvulla valtavirtaistunut, ja sitä voidaan pitää yrittäjyyttä korostavan diskurssin huipentumana. Kasvuyrittäjyyden keskeisiä piirteitä ovat pyrkimys käänteentekevään innovaatioon sekä yrittäjän näyttäytyminen intohimoisena ja aloitekykyisenä visionäärinä. Yrittäjyyden tavoitteita ei tyypillisesti käsitteellistetä ensisijaisesti taloudellisiksi – eli toimeentulona tai voitontavoitteluna – vaan pikemminkin yhteiskunnalliseksi muutokseksi. Subjekti määrittyy siten pikemminkin keksijäksi ja ongelmanratkaisijaksi eikä laskelmoivaksi yrittäjäksi. (Hyrkäs 2016, 64–82, 136; Kohlenberger 2015.)

Huomionarvoista on se, että yrittäjäsубjekti rakentuu usein sukupuolen ja luokan suhteen neutraalina. Yrittäjämäiset ominaisuudet katsotaan universaaleiksi, ja ne ovat kaikkien saatavilla ja tavoitettavissa. Yrittäjyyden diskurssi on kuitenkin vahvasti maskuliinisesti määrittynyt (esim. Komulainen ym. 2009). Samoin start-up-kulttuuri korostaa ominaisuuksia, kuten riskinottoa, päättäväisyyttä ja paineensietokykyä, jotka yleisesti on käsitetty maskuliiniseksi (ks. Hyrkäs 2016).

Asetun artikkelissa vuoropuheluun koulutuksen ja jälkiteollisen työn yrittäjämäistä ihannesubjektia koskevien keskustelujen kanssa. Analyysini osoittaa, että korkeakoulujen yrittäjyystoiminnassa rakentuva yrittäjyys saa merkityksenä kasvu- ja teknoryttäjyyden kautta. Siinä korostuu intohimoisen yrittäjän ja häntä tukevan yrittäjämäisen yhteisön vuorovaikutus. Yhteisöllisyys ja sen tuottaminen ovat 2010-luvun huippuosaajayrittäjän konstruktiivinen olennainen osa.

Tyyppi	Nimi	Paikkakunta	Korkeakoulu
Kiihdyttämö	xEdu	Helsinki	Helsingin yliopisto, OAMK, Aalto yliopisto
	Yrityskiihdyttämö SAMK	Pori	SAMK
Hautomo	Creve	Turku	Humak
	Hanken New Ventures	Vaasa	Svenska Handelshögskolan
	OAMK Labs	Oulu	OAMK
	Spinno	Espoo	Laurea
	Startup School	Helsinki	Haaga-Helia
Yhteisö	A Grid	Espoo	Aalto yliopisto
	Aaltoes	Espoo	Aalto yliopisto
	Boost Turku	Turku	Turun yliopisto, Turun AMK
	Jyväskylän Entrepreneurship Society (JES)	Jyväskylä	Jyväskylän yliopisto, JAMK
	Startup Lapland	Rovaniemi	LAMK, Lapin yliopisto
	Vaasa Entrepreneurship Society (VES)	Vaasa	Vaasan yliopisto, VAMK
	Y-kampus	Tampere	Tampereen yliopisto, TAMK, TTY

Taulukko 1. Tutkimusaineisto toimijan tyyhin mukaan.

TUTKIMUKSEN AINEISTO JA LUKUTAPA

Yrittäjyys paikantuu korkeakouluissa monenlaisen toimintaan. Se näyttäytyy esimerkiksi yrityshautomo- ja kiihdyttämötoimintana, palvelukeskuksina ja yhteisötiloina opiskelijoille, tutkijoille ja yrittäjille. Nimitän tällaista monenlaisen toiminnan kirjoa yrittäjyystoiminnaksi. Sitä voidaan pitää korkeakoulujen ”kvasisisäisenä” (*quasi-internal*) toimintana, joka paikantuu korkeakoulun ja ympäröivän yhteiskunnan väliselle rajapinnalle (Markman, Siegel & Wright 2008, 1406; vrt. Mars ym. 2008).

Tutkimuksen aineisto valikoitiin kolmen kriteerin mukaan. Ensinnäkin toimija sijaitsee yliopisto- tai ammattikorkeakoulupaikkakunnalla. Toiseksi toiminta sijoittuu joko paikallisen korkeakoulun suoraan yhteyteen tai alaisuuteen tai korkeakoulu on määritelty toimijan keskeiseksi kumppaniksi. Kolmanneksi toiminnalla on oltava omat internet-sivut, eikä pelkästään sosiaalisen median alusta, kuten Facebook-sivut. Näillä kriteerein aineistoksi valikoitui 14 internet-sivut (**taulukko 1**).

Tyypittelen aineiston hautomoihin, kiihdyttämöihin ja yhteisöihin. 'Hautomolla' viitataan alkuvaiheen

yritysten tai yritysideoiden kehittämistoimintaan, 'kiihdyttämöllä' puolestaan jo pidemmällä olevien yritysten edistämiseen ja mahdolliseen kansainvälistämiseen. 'Yhteisö' taas viittaa organisaatioon, jolla ei ole välttämättä omaa hautomo- tai kiihdyttämötoimintaa, mutta joka pyrkii edistämään paikallista yrittäjyyttä esimerkiksi tapahtumien, tilavuokrauksen ja verkostoitumistilaisuuksien avulla.

Osa aineiston yhteisöistä on opiskelijavetoisia ES-yhteisöjä, joiden toiminta on suunnattu puhtaasti toisille opiskelijoille. ES-yhteisöjä on pidetty muodollista yrittäjyyskasvatusta täydentävänä elementtinä, sillä ne painottavat paitsi toiminnallisuutta ja opiskelijoiden oma-aloitteisuutta, myös sosiaalisia taitoja, joita niin ikään on pidetty yrittäjydessä tärkeinä (Pittaway ym. 2010). ES-yhteisöt venyttävät osaltaan yrittäjyyskasvatuksen määritelmää, joten niitä on perusteltua tutkia osana korkeakouluinsti-tuutioiden yrittäjämäistymistä ja yritysmaistymistä.

Tyypittely ei ole yksiselitteistä tai ulossulkevaa. Likipitään kaikilla aineiston toimijoilla on sekä hautomo- että kiihdyttämötoimintaa, ja ne järjestävät erilaisia yrittäjyysaiheisia tapahtumia ja kokoontumisia. Tyypittely perustuu toimijan itsensä sivuillaan

antamaan suoraan määritelmään tai omaan tulkin- taani. Pidän tyypittelyä analyysia ohjaavana kehik- kona, jonka läpi tulkitseen aineistoa.

Aineisto on tyypitely lisäksi sen mukaan, millaisessa asemassa korkeakoulu on toiminnassa (**taulukko 2**). Monessa tapauksessa toimija on itsenäinen, ja korkea- koulu tekee sen kanssa yhteistyötä – yhteistyön laatua harvoin määritellään suoraan. Usein toimija on sekä paikallisen yliopiston että ammattikorkeakoulun yhteishanke. Mukana voi olla muitakin toimijoita, tyy- pillisesti aluekehitysyhtiöitä tai niihin vertautuvia toi- mijoita. Yrittäjyystoimintaa leimaavatkin hybridisyys ja moni-intressisyys, ja yksiselitteistä määritelmää pa- keneva luonne on aineiston olennainen piirre. Ylirajai- suudesta ja pyrkimyksestä kansainvälisyyteen kertoo myös aineiston kieli: 14 internet-sivuista seitsemän on ainoastaan englanniksi. Aineisto piirtää monisärmäi- sen kuvan yrittäjyystoiminnasta, johon suomalaiset korkeakoulut ovat tavalla tai toisella sitoutuneet.

Kaikilla aineiston toimijoilla ei ole suoranaista ope- tusta, vaan ne ovat suuntautuneet toimimaan ensisijai- sesti yrityshautomoina ja -kiihdyttämöinä. Ainoastaan neljä aineiston toimijaa tarjoaa kurssimuotoista, opin- topisteitä kerryttävää opetusta. Kaikkien toimintaa ei ole suoranaisesti suunnattu opiskelijoille vaan myös yrittäjille ja yrityksille. Kuitenkin suoraan korkea- koulujen alaisuudessa olevat toimijat hyödyntävät samaa retoriikkaa kuin itsenäiset, erilliset toimijat, mikä havainnollistaa elinkeinoelämästä tuttuun käsittei- den voimistumista korkeakouluissa (Björn ym. 2017; Pyykkönen 2014, 82–92). Lisäksi se on osoitus siitä,

miten korkeakouluinstitutiot joutuvat jälkiteollisessa toimintaympäristössä avautumaan. Koulutukseen voi- vat osallistua muutkin tahot kuin korkeakoulut.

Metodologisesti tutkimus kiinnittyy diskursssi- nanalyttiseen perinteeseen ja ammentaa kriittises- tä diskursianalyysistä (esim. Fairclough 2010). Tul- kitsen tutkimusaineistoa teksteinä, puolipysyvinä (*semi-permanent*) sosiaalisten käytäntöjen tuotteina, joilla on laatijansa ja kohdeyleisönsä. Tämä mahdol- listaa tekstien taustalla olevien merkityksenantojen, järjestyksien ja arvojen analysoinnin. Tekstit luovat todellisuutta ja rakentavat käsitystä siitä, mikä on normaalia, oikeaa ja hyväksyttävää. Jotkin merkityk- set luonnollistetaan itsestäänselvyyksiksi ja toiset häivytetään. (Fairclough 2003; Harni & Pyykkönen 2018, 283; Perren & Jennings 2005, 174–175.)

Kiinnitän huomiota internet-sivuilla käytettyyn sanastoon ja kuvastoon sekä audiovisuaaliseen ma- teriaaliin. En ole kuitenkaan tehnyt systemaattista visuaalista analyysia, vaan keskityn kuvien ja tekstin yhteispeliin. Opinnoissa keskityn opintosisältöjen ja pedagogiikan sijaan siihen, miten opintoja ja oppi- mista laajemmin kuvaillaan ja artikuloidaan.

Rajaan aineiston ulkopuolelle toimijoiden sosi- aalisen median päivitykset ja blogit. Päähuomioni on teksteissä, jotka esittelevät toimintaa, tapahtumia, palveluita ja ihmisiä. Usealla aineiston toimijalla ei välttämättä ole aktiivista toimintaa tätä kirjoitettaes- sa. Analyysin kannalta se ei kuitenkaan ole oleellista, sillä tekstit ovat olemassa ja rakentavat todellisuutta ajasta riippumatta.

Korkeakoulun opinto-ohjelma	Korkeakoulun yrittäjyyspalvelukeskus	Korkeakoulun omistama	Korkeakoulu yhteistyökumppanina	
			opiskelijavetoinen ES-yhteisö	itsenäisen toimija
Hanken New Ventures	Startup Lapland	Creve	Aaltoes	A Grid
OAMK Labs	Startup School		Boost Turku	xEdu
Yrityskiihdyttämö SAMK	Spinno		Jyväskylä Entrep- neurship Society (JES)	
	Y-kampus		Vaasa Entrepren- eurship Society (VES)	

Taulukko 2. Aineisto korkeakoulusuhteen mukaan.

AINEISTOSTA VÄLITTYY VOIMAKAS YKSILÖN JA YHTEISÖN TEMATIikka.

Analyysi alkoi aineiston perusteellisella seulonnalla, jossa keskityin yhtäältä toistuvuuksiin ja säännönmukaisuuksiin ja toisaalta poikkeuksiin ja ristiiriitoihin. Havaittiin, että aineistosta välittyy voimakas yksilön ja yhteisön tematiikka, minkä jälkeen kävin aineiston systemaattisesti läpi tästä näkökulmasta. Luentani punaiseksi langaksi muodostui intohimoinen, itseään toteuttavan yrittäjän konstruktiio, jota tukee samanhenkinen yhteisö.

Esitän analyysini tulokset kahdessa osassa. Ensiksi tarkastelen aineistossa esiintyvää yrittäjämäistä yksilöllisyyttä ja suhteutan havaintoni edellä hahmottelemani teoretisointiin yrittäjästä poikkeusyksilönä. Toiseksi keskityn yhteisön muodostumiseen. Tarkastelen kummassakin tapauksessa, millä tavalla yrittäjyyttä ja siihen liittyviä taitoja yritetään välittämään.

ONGELMIA RATKOVA JA ITSEÄN TOTEUTTAVA YRITTÄJÄ

Aineistosta hahmotettava subjekti on unelmiaan toteuttava, intohimoinen ja päämäärätietoinen yrittäjä. Vastaanottajaa puhutellaan innostuneena yksilönä, joka kutsutaan mukaan löytämään intohimonsa ja toteuttamaan unelmansa. Toimintaa kuvaillaan ”yrittäjäyhteisönä, joka rohkaisee nuoria opiskelijoita ja yrittäjiä tekemään unelmistaan totta (Boost Turku)”, ja vastaanottajia kehoitetaan ”tulemaan muutoksen tekijäksi (OAMK Labs)”.

Yrittäjyyttä kuvataan ”unelmien mahdollistajaksi (Y-kampus)”. Tietokykykapitalismin ihannesubjekti, teknoyrittäjä, esitetään useimmiten keksijänä ja innovoijana, ei niinkään laskelmoivana, talousorientuneena yrittäjätyyppinä. Keskeistä on oman idean toteuttaminen ja järkähtämätön, vastustuksesta välittämätön usko omaan työhön. Yrittäjä esitetään intohimoinena visionäärinä ja poikkeusyksilönä. (Kohlenberger 2015, 224, 266–270.)

Yrittäjyystoiminta kiinnittyy poikkeusyksilöretoriikkaan ja kutsuu vastaanottajaa mukaan toteuttamaan itseään huippujen seuraan. Esimerkiksi A Grid -yhteisö toteaa, että ”[e]mme usko benchmarkingiin, koska luotamme siihen, keitä olemme ja mitä meillä on – uskomme ainutlaatuisuuteemme [-]”. Viestiä täydentää yhteisön visuaalinen ilme, jota sävyttävät sateenkaaret, kosmos ja yksisarviset. Yksisarvista voi pitää A Gridin maskottina. Se toimii monella tasolla: start-up-termistössä yksisarvinen on nimitys listamattomalle yritykselle, jonka arvo ylittää miljardi dollaria (Helaniemi ym. 2018, 84; Hyrkäs 2016, 125). Lisäksi se herättää mielikuvia ainutkertaisuudesta, poikkeuksellisuudesta ja harvinaisuudesta.

Suoranaisen rahallisen menestyksen tavoittelemisen on toissijaista, vaan enemmän tavoitellaan menestystä oman idean toteuttamisen ja unelmien saavuttamisen merkityksessä (vrt. Hyrkäs 2016, 136; Mannevuori 2015, 115–117). Tavoitteeksi määrittäytyy myös yhteiskunnallisten – niin paikallisten kuin globaalienkin – ongelmien ratkaiseminen, johon sopivan keinon tarjoaa yrittäjyys. Esimerkiksi Euroopan komissio on pyrkinyt kehystämään yrittäjyyden keskeiseksi sosiaalisten ongelmien ratkaisukeinoksi, ja talous ja voitontavoittelu jäävät taustalle (Laalo ym. 2019). Tätä havainnollistaa hyvin OAMK Labs, joka DevLab-ohjelmassaan nimeää opetusohjelmansa pedagogiseksi ohjenuoraksi ”2000-luvun itsestään tietoisien tulevaisuuden ammattilaisen” luomisen. Tulevaisuuden ammattilainen on itsevarma henkilö, itseohjautuva oppija, aktiivinen professionaali ja huolestunut kansalainen.

Itsensä toteuttamisessa olennaista on intohimo. Se on yrittäjäsubjektin ennakkovaatimus, ja toiminnassa intohimoon kiinnitetään paljon huomiota esimerkiksi lupaamalla ”tukea intohimon löytämiseen (Startup School)”. Intohimo on toki aina liitetty yrittäjyyteen (Hyrkäs 2016, 113), mutta sen korostuminen aineistossa voidaan tulkita Eeva Jokisen (2015) ’tohkeisuuden’ käsitteen avulla. Jokisen mukaan jälkiteollinen tietokykykapitalismi tarvitsee tohkeisia subjekteja: sosiaalisuus, energisuus, kyky heittäytyä ja alttius innostua ovat uusia työelämän hyveitä (2015, 31–40; vrt. Jakonen 2016).

Yrittäjä ei siis suhtaudu työhönsä välinpitämättömästi vaan intohimoisesti ja innostuneesti. Intohimo

on kuitenkin käyttökelpoista vain, kun se sopii yrittäjyyden lainalaisuuksiin. Intohimon on suuntauduttava siten, että se voidaan jalostaa tuotteiksi, kuten palveluiksi tai mobiilisovelluksiksi. Kapitalismin logiikka sanelee intohimon hyödyntämisen ehdot ja jäsentää muutkin kuin taloudelliset ambitiot taloudellisiksi. (McGuigan 2009, 147.) Yrittäjyystoiminnassa opiskelijoiden intohimot tuodaan talouden piiriin, mutta taloutta liiaksi korostamatta.

Yrittäjän intohimo artikuloituu haluksi tehdä jotakin yhteiskuntaa mullistavaa, minkä saavuttamisessa aineiston toimijat auttavat. Esimerkiksi A Grid kuvailee olevansa yhteisö ”meille, jotka yritämme jättää jälkemme tähän maailmaan”. Virke rakentaa yhteyden Applen perustaja Steve Jobsin kuuluisaan lauseeseen jäljen jättämisestä univertsumiin (*“make a dent in the universe”*), joka kuvastaa eritoten startup- ja teknologiayrittäjyyteen liitettyä ajatusta visionäärimäisyydestä ja mahdolloman saavuttamisesta (Kohlenberger 2015, 257; Hyrkäs 2016).

Suurien tavoitteiden hengessä olennaisiksi yrittäjyyden hyveiksi määrittävät rohkeus ja hetkeen tarttuminen. Esimerkiksi Startup Lapland -yhteisön mottolause ”Epäily tappaa enemmän unelmia kuin epäonnistuminen koskaan” kutsuu esiin heittäytyvää ja itseensä uskovaa yrittäjäsubjektia, jonka on uskallettava ottaa riski toteuttaakseen unelmansa. Ilman riskiä ja rohkeutta ei ole menestystä. Yrittäjäsubjekti onkin päämäärätietoinen ja omistautunut tavoitteilleen. Tärkeää on myös kova työ: Aaltoes kuvailee järjestävänsä opiskelijoita yhteen tuovia tapahtumia, jotka inspiroivat tavoittelemaan suuria ja saavat ymmärtämään, että menestyksen saavuttaa vain, jos työskentelee kovemmin kuin kilpailijat.

Tapahtumat määrittävätkin aineistossa keskeiseksi intohimon synnyttämisen keinoksi. Ne noudattelevat toistuvaa kaavaa, jossa kokenut yrittäjä tai yrittäjyyden asiantuntija kertoo kokemuksistaan, ja osallistuja kutsutaan mukaan innoittumaan. Tapahtumissa ”rento ilmapiiri kohtaa innostavan oppimisen”, kun ”henkilöt eri aloilta kertovat tarinoita oman yrityksensä takaa sekä jakavat tunteitaan ja kokemuksiaan [–] (JES).”

Tapahtumien osallistujia kehoitetaan inspiroitumaan kokeneen yrittäjän kuuntelemisesta (Boost

Turku). Kokenutta tekijää kuunnellessa saa paitsi käytännöllisiä vinkkejä myös kipinän yrittäjyyteen. Inspiraatiota ja intohimoa ei välttämättä löydy perinteiseksi ymmärretystä opiskelusta: ”Kaikkea ei voi oppia luokassa. Siksi Vaasa Entrepreneurship Society järjestää kaikenlaisia tapahtumia kouluttaakseen, verkottaakseen ja rohkaistakseen opiskelijoita tulemaan yrittäjiksi [–]”.

Tapahtumien puhujat rakentavat kuvaa siitä, millainen asiantuntijuus on legitiimiä intohimoiselle yrittäjäsubjektille. Esimerkiksi Jyväskylä Entrepreneurship Society kertoo, että heidän tapahtumissaan on ollut puhumassa muun muassa Yhdysvaltain entinen suurlähettiläs Bruce Oreck. Puhujat eivät yleensä tule akateemisesta tai koulutusmaailmasta, mikä kuvastaa aineiston toimijoiden ”väliorganisaatiomaisuutta” (Mars ym. 2008; Kauppinen & Kaidesoja 2014) ja korkeakouluinstituutioiden avautumista yksityisille toimijoille jälkiteollisena aikana. Oikeanlainen asiantuntijuus yrittäjyyskasvatuksessa määrittyy helposti kokemukseksi, jota saadaan vain itse yrittäen. Tällöin menestyneitä yrittäjiä glorifoidaan ja nostetaan jallustalle. (Farny, Hedeboe Frederiksen, Hannibal, & Jones 2016, 518–520.) Erityisesti ES-yhteisöissä tavoitteeksi on nähty opiskelijoiden yrittäjyyden edistämisen lisäksi yleisten työelämätaitojen vahvistaminen (Pittaway ym. 2010), mikä osaltaan selittää yrittäjien – eli oikeasti työelämässä olevien ihmisten – painottumista ES-tapahtumien puhujina.

Tapahtumien luonne ei rajoitu pelkkään kuuntelemiseen, vaan tärkeää on osallistavuus. Monet aineiston toimijat järjestävät tai ovat mukana järjestämissä työpajoja, kilpailuja ja *hackathoneja* eli tapahtumia, joissa esimerkiksi pyritään kehittämään ohjelma tai sovellus jonkin ongelman ratkaisemiseksi. Kurssi- muotoista opiskelua tärkeämmäksi muodostuu itse tekeminen, joka näyttäytyy parempana keinona oppia kuin perinteinen opiskelu. Judith Kohlenbergerin (2015) mukaan tyypillistä tietokykykapitalismin eetokselle onkin konstruoida ihannesubjekti käytännölliseksi tekijäksi ja keksijäksi, ei akateemisesti koulutetuksi. Korkeakoulutus rakentuu jähmettäväksi elementiksi poikkeusyksilön tavoitteiden kannalta – maailmaa ei muuteta norsunluutornista vaan toimeen tarttumalla ja oman vision määrätietoisella toi-

YHDENMUKAINEN PUKEUTUMINEN KUVAA YKSIMIELISYYTTÄ.

meenpanolla. (2015, 268–269.) Monesti eroa perinteiseen opiskeluun alleviivataan. Esimerkiksi OAMK Labsin esittelyvideolla Labsissa opiskellut nuori toteaa, ettei opiskelu Labsissa tunnu lainkaan opiskelulta, koska siellä tehtyjen oikeiden projektien myötä tehdään enemmän kuin vain opiskellaan.

Opiskelun suhteen toimijat korostavat toimintansa olevan kaikille avointa ja painottavat motivoituneiden opiskelija-asiakkaiden mahdollisuutta valita itselleen kiinnostavimmat opetusmateriaalit: ”Y-kampus tarjoaa monipuolisen kattauksen opintoja yrittäjyyden eri puolista. Etsitpä sitten perustietoja tai syväluotavaa osaamisen tukea, meiltä löytyy mistä valita [-].”

Opiskelijaa kutsutaan valikoimaan siten, että opinnot parhaiten hyödyttävät häntä itseään. Crevehautomo kertoo alueensa korkeakoulujen yhteisestä Yrittäjyyspassista, jonka avulla opiskelija voi osallistua yrittäjyysaiheisiin tapahtumiin ja kerryttää opinnoistaan: ”Passi perustuu omaan kiinnostukseesi ja mahdollisuuteesi suunnitella opintojesi suorituspaikat. Voit itse valita mihin tapahtumiin osallistua.”

Aineistossa rakentuva yrittäjäsubjekti toisintaakin vahvasti yrittäjyyskasvatuksen ihannesubjektiin liittyviä piirteitä, kuten oma-aloitteisuutta, itsen tarkkailua ja valintaa (vrt. Harni & Pyykkönen 2018; Keskitalo-Foley ym. 2010; Korhonen 2012; Laalo & Heinonen 2016). Kuitenkin konstruktio muuttaa hieman muotoaan. Se esiintyy intohimoisen ja yhteiskunnallisesti valuetuneen teknoyrittäjän kaavussa. Konstruktion olennaisin piirre on, että yrittäjän ei oleteta ponnistelevan yksin, vaan häntä auttaa samanhenkinen yhteisö.

YHTEISÖN TAIKAPIIRI

Yhteisöllisyys saa aineistossa erilaisia artikulaatioita, joista tärkeimpiä ovat me-henkisyys ja kohtaamispaikkapuhe. Me-henkisyyttä ilmennetään monikon ensimmäisellä persoonalla: meidän yhteisömme,

meidän start-upimme – me tuemme, me ymmärrämme. Yhteisyyttä tuodaan ilmi esimerkiksi selkälaisilla sanoilla kuin heimo, perhe, koti ja ystävyys: ”[Y-kampus] on yrittäjähenkisen heimon ja kodin sinulle, joka kaipaat ympärillesi uutta inspiraatiota, menestyviä ideoita ja osaavia ihmisiä.” Aineiston kuvakielellä yhteisyyttä ilmentävät esimerkiksi kuvat, joissa nuoret ihmiset poseeraavat toimijan logolla varustetuissa vaatteissa. Hautomoiden, kiihdyttämöiden ja yhteisöjen henkilökuntaa esittelevissä kuvissa henkilökunta – jota useimmiten nimitetään tiimiksi – on tyypillisesti pukeutunut keskenään samanlaisiin, logolla tai nimellä varustettuihin vaatteisiin.

Yhdennäköisen pukeutumisen voidaan tulkita kuvaavan yksimielisyyttä. Me-henkisyys ilmeneekin aineistossa myös yhdistymisenä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi, esimerkiksi ”seuraavan yrittäjäsukupolven rakentamiseksi (Aaltoa)”. Joissakin tapauksissa tavoite muotoillaan suorasanaisesti yhteiskunnalliseksi: ”Olemme osa liikettä kohti innovatiivisempaa, yrittäjyystuottavampaa ja taloudellisesti tervettä Suomea (VES).” Lainauksessa innovaatiot ja yrittäjyys yhdistyvät tavoitteeksi, jolla ei ole ainoastaan Suomea hyödyttävä vaan tervehdyttävä vaikutus. Taustaoletus on, että nyky-Suomi on jotenkin yrittäjävastainen ja siten taloudellisesti epäterve. Yrittäjyyden edistäminen palvelee näin yhteiskunnan kokonaisuutta. Aaltoa toistaa asetelman omaa historiaansa käsittelevässä tekstikatkelmassa:

”Vuonna 2008 helsinkiläinen yliopiston professori kertoi opiskelijoilleen, että yrittäjäksi ryhtyminen on huonoin päätös, jonka kukaan voi tehdä. Tuolloin suomalainen mielenmaisema ei ollut yrittäjämäinen – riskinottoa ja oman idean kokeilemistä ei kunnioitettu. Joukko Aalto yliopiston opiskelijoita päätti, että oli aika paradigmanmuutokselle, ja lähti matkaan, joka ei muovaisi ainoastaan Aalto yliopistoa vaan koko Suomea.”

Aaltoa asemoi täten itsensä Suomea radikaalisti muuttavaksi liikkeeksi. Intohimoisten, samoin ajattelevien yrittäjien on tärkeä kerääntyä yhteen ja muuttaa yhteiskuntaa yhteistuumiin.

Yhteisöllisyys saa näin muotonsa myös kohtaamispaikkana, jossa voi tavata uusia ihmisiä ja solmia

kontakteja: ”[T]arjoamme päämäärätietoisille korkeakouluopiskelijoille ympäristön, jossa voi törmätä uusiin ihmisiin ja ideoihin (JES)”, ”[Y-kampus] on vipuvoimainen kasvualusta tulevaisuuden yrittäjille, jotka hakevat uutta osaamista, tekijöitä ja kumppanuuksia.” Yhteisöllisyyteen liittyy olennaisena ajatus vertaisuudesta ja vertaisjoukosta, joka tarjoaa tukea ja mahdollisuuksia. Esimerkiksi Creve-hautomon tarjoaman ryhmäneuvonnan ”etuna on mm. samassa tilanteissa olevien muiden aloittavien yrittäjien kohtaaminen ja verkostoituminen”. Syntyy kuva vireästä ja kannustavasta ympäristöstä, jonne samanmieliset ihmiset kerääntyvät auttamaan toisiaan ja tekemään yhteistyötä.

Kohtaamispaikkapuhe korostaa myös ihmisten taustojen ja ajatusten erilaisuuden merkitystä. Ideana on, että vaikka toimintaan tulevat ihmiset olisivat taustaltaan ja päämääriltään erilaisia, heitä yhdistää halu saavuttaa ja luoda uutta, olla mukana tekemässä jotain mullistavaa. Erilaiset taustat ovat rikkaus, koska siten voi kehittyä uusia ideoita: ”Monimuotoisuus synnyttää innovaatioita, ja siksi me uskomme, että täytyy oppia hyväksymään monia näkökulmia ja tekemään yhteistyötä toisten kanssa saavuttaakseen haluamansa (Boost Turku).”

Yhteisön ja tiimin merkitys korostuu myös start-up-opaskirjallisuudessa. Mahdollisimman laajaa osaamis- ja näkemyspohjaa ja erilaisista taustoista tulevia tiimiläisiä pidetään oleellisina yrityksen nousulle ja kansainvälisen menestyksen rakentamiselle (ks. esim. Helaniemi ym. 2018, 83–111; Lahti 2017). Yhdistävä tekijä ja lausumaton taustaoletus on tiimiläisten jakama yrittäjämäinen ambitio olla luomassa jotakin ennennäkemätöntä.

Juuri yhteisöllisyyttä voidaan pitää tuottavuuden avaintekijänä uudessa innovaatiotaloudessa. Tuotannon ytimessä ovat uudet ajatukset, ideat, tuotteet ja konseptit, joita luovat viime kädessä ihmiset yhdessä, vuorovaikutuksessa. Siksi eri osaamistaitaisten ihmisten on tärkeää tulla yhteen vaihtamaan ajatuksiaan. Tällaisen jälkiteollisen aivomyrskyn näyttämöinä toimivat hautomot, yhteisöt ja jaetut työtilat. (Jakonen 2016; ks. myös Mannevuori 2015.) Aineiston toimijat korostavatkin toistuvasti olevansa kaikille avoimia – lausumattomana ennako-

oletuksena nähdään toki kiinnostus ja halu yrittäjyyteen.

Aineiston kuvasto alleviivaa monimuotoisuutta ja avoimuutta: kuvissa esiintyy taajaan sekä miehiä että naisia. Kuvastoa hallitsevat nuoret ihmiset, jotka lähes yksinomaan esiintyvät hymyillen, nauraen iloisina ja ”hullutellen.” Toimintaa esittelevissä kuvissa on poikkeuksetta monta ihmistä, ja kuvastoa sävyttää ilo ja toverillisuus. Toimijat luovat kuvaa yhteisestä, kivasta porukasta, jossa tapahtuu jatkuvasti kaikkea kiinnostavaa. Viesti on, että meillä on kivaa, me olemme innoissamme, me emme pönötä (vrt. Jokinen 2015). Leikkisyys ja rentous ovat start-up-kulttuurin olennaisia aineksia, ja rento, rohkaiseva ja samanhenkinen ympäristö on innovaatioiden ja uusien ideoiden kehittelyn elinehto (Hyrkäs 2016, 102–109).

Epämuodollisuus ja myönteiset tunteet ovat muodostuneet jälkiteollisen talouden olennaiseksi osaksi. Jälkiteollinen tuotanto korostaa madaltuneine hierarkioineen ja joustavuuspyrkimyksineen uudella tavalla vertaisuutta ja yhteisöllisyyttä (Davies 2015; Kantola 2014; Illou 2008). Yhteiskuntatieteilijä Mikko Jakosen mukaan yhteisö voidaankin mieltää ”välineellisenä tuotantovoimana” (2016, 152): yhteisö välineellistyy tuotannon ehdoksi ja tuottaa näin avoimuuden, leikkisyyden ja sosiaalisuuden normatiivisina luonteenpiirteinä. Nämä kaiut toistuvat aineiston yhteisöllisyyden kuvauksissa. Luovien, yrittäjämäisten yksilöiden saattaminen yhteen näyttää itseisarvoisen tärkeinä: ”Tähtäämme vain yhteisön taian tukemiseen ja fasilitoimiseen (A Grid)”. Kuitenkin subjekti oletetaan tietyllä tavalla yhteisölliseksi. Se on innostunut, intohimoinen ja tohkeinen. Samoin toimijoiden järjestämät osallistavat tapahtumat, kuten työpajat ja hackathonit, voidaan ajatella kasvattamisena yrittäjämäiseen tiimityöhön.

Yrittäjyyden kasvatuksen yhtenä osa-alueena on pidetty toimimista yrittäjämäisessä ympäristössä, sillä siellä syntyvän toiminnallisen ja kokemuksellisen oppimistavan katsotaan edistävän yrittäjämäisen katsomuksen omaksumista. Yrittäjämäisten oppimisympäristöjen ja ”yrittäjämäisen kulttuurin” luomista onkin pidetty korkeakoulujen keskeisenä haasteena. (Kyrö & Ripatti 2006, 20–25.) On syytä kysyä, millaista ympäristöissä luotu yhteisöllisyys on.

YRITTÄJYYS ON LEIKKIMIELISTÄ YHDESSÄOLOA VAKAVIN TAVOITTEIN.

Yrittäjyyskasvatus saattaa helposti luoda kulttimaisen ilmapiiirin, jossa yrittäjyys määrittyy yleispäteväksi elämäntavaksi ja yksilölliseksi emansipaatioksi. Näin muunlaisille tavoille mieltää yrittäjyys ei jää tilaa. (Farny ym. 2016.)

Tätä taustaa vasten aineiston luoma yrittäjämäinen yhteisö näyttäytyy taikapiiirinä, joka sulkee sisäänsä innostuneet tekijät, jotka jakavat saman oletetun yrittäjämäisen arvomaailman ja motivaation. Yhteisön samanhenkisyyttä tiivistyy tarkemmin jäsenymättömäksi yrittäjyysmyönteisyydeksi. Esimerkiksi Y-kampus kuvailee, miten heidän mentorinsa tulevat monilta eri aloilta, mutta ”yhteistä heille kaikille on intohimoinen palo yrittämiseen” ja he ”tietävät, mistä puhuvat – ja ovat siksi valmiina tukemaan ja sparraamaan kaikkia samaan asiaan syntyneitä”.

Kaikki toimijat eivät kuitenkaan korosta suoraan yhteisöllisyyttä. Erityisesti näin on kiihdyttämöiksi ja hautomoiksi mieltävien toimijoiden laita. Yrityshautomo SAMK ei esimerkiksi mainitse yhteisöllisyyden merkitystä lainkaan, samoin Creve painottaa enemmän asiakkuutta ja yleisölle – opiskelijoille, yrittäjille – tarjottujen palveluiden laatua. Kohtaamispaikkapuhe kiinnittyy hautomoissa ja kiihdyttämöissä yksilön näkökulmaan, jonka kannalta tärkeää on tarjota mahdollisuuksia saada hyödyllisiä kontakteja.

Aineistosta voidaan tunnistaa päämäärätietoista yksilöllisyyttä korostava asiakkuuspuhe. Osaltaan se toki palautuu aineiston luonteeseen: verkkosivuja voidaan pitää esittely- ja markkinointimateriaalina, jossa esitellään tarjottuja tuotteita ja palveluita potentiaalisille asiakkaille. Erityisesti näin on hautomoissa ja kiihdyttämöissä, joiden luoma ’meisyyttä’ piirtyy enemmänkin yhteistyömahdollisuuksiksi sisäisten että ulkoisten toimijoiden kanssa. Yhteisöllisyyspuhe korostuu yrittäjyysyhteisöissä ja erityisen voimakkaasti ES-yhteisöissä.

POHDINTA

Yrittäjyys rakentuu aineistossa kasvu- ja teknoyrittäjyyteen liittyvien merkitysten kautta. Poikkeusyksilöyyttä ja intohimoa korostava retoriikka luo yrittäjistä unelmiaan toteuttavan innostujan ja yhteiskunnallisen ongelmanratkaisijan, jonka päämäärä ei ole taloudellinen menestys vaan maailman muuttaminen. Piirteet peilaavat tietokykykapitalismin ihannesubjektiin liitettyjä merkityksiä (Hyrkäs 2016; Kohlenberger 2015; Mannevuori 2015). Aineistossa rakentuvaan yrittäjyyteen piirtyykin kiinnostava ristiriita: yhtäältä kannustetaan ratkaisemaan yhteiskunnan ja organisaatioiden ongelmia ja vaikuttamaan maailman tilanteeseen, toisaalta taas toimintaa sävyttävät positiivisuus, leikkisyys ja epämuodollisuus. Yrittäjyys on leikkimielistä yhdessäoloa vakavin tavoittein.

Vaikka aineiston hautomot, kiihdyttämöt ja yhteisöt ovat tavoitteiltaan, organisaatioiltaan ja toimintatavoiltaan keskenään erilaisia, on niissä käytetty retoriikka hyvin samanlaista. On syytä puhua nyanssieroista perustavanlaatuisen eroavaisuuden sijaan. Kaikki kiinnittyvät poikkeusyksilöretoriikkaan ja konstruoivat yrittäjäsujektin intohimoisena, unelmiaan toteuttavana osajana.

Osaaminen on kilpailuyhteiskunnassa määrittynyt kyvyksi luoda jotain uutta (Julkunen 2008a, 26–27). Aineistossa piirtyvä intohimoinen yrittäjä näyttäytyy ihanteellisena osajana, koska hän näkee kaikessa potentiaalia. Tarkemmin sanoen hän pyrkii näkemään ongelmat sellaisina, että ne ratkaistaan kehittämällä tuote. Hän tekee tämän kaiken innostuneesti, koska luominen ja innovointi ovat hänen intohimonsa.

Korkeakoulujen yrittäjyystoiminta kutsuu esiin tarmokasta, tohkeista subjektia (Jokinen 2015), joka on valmis innostumaan uudesta. Yrittäjyyden oppimista sävyttävät iloisuus, epämuodollisuus ja rentous, ja siinä korostuvat tapahtumat ja itse tekeminen. Tämä liittyy korkeakoulutuksen palvelu- ja tehokkuusdiskurssiin, jossa kyseenalaistetaan soveltamattoman perustutkimuksen merkitys ja perätään lisääntyvää yhteistyötä yritysten ja elinkeinoelämän kanssa (Björn ym. 2017; Pyykkönen 2014, 82–85).

Aineistossa ”perinteinen” korkeakoulutus luennoilla istumisineen tuotetaan usein sopimattomana aloitekykyiselle yrittäjäsubjektille, mutta samanaikaisesti korkeakoulutus on jälkiteollisena aikana kehitetty yhä tärkeämmäksi sekä yksilön että yhteiskunnan pärjäämisen edellytykseksi. Yrittäjyystoiminnan yrittäjyyskasvatus kiinnittyykin diskurssiin, joka pyrkii määrittelemään uudelleen erityisesti akateemista koulutusta välineellisenä inhimillisen pääoman rakennusaineena, ei itsessään arvokkaana (Brown 2015; Laalo ym. 2019).

Uutta luovan yrittäjän ympärillä on samanhenkinen, yrittäjämäinen yhteisö, joka tukee ja innoittaa. Yhteisö kutsuu mukaan muuttamaan maailmaa joukkoon, jossa työ on rentoa ja hauskaa. Kaikki ovat tervetulleita, sillä ihmisten erilaiset taustat ovat rikkaus. Rikkuuden hyödyntäminen kuitenkin edellyttää luovaa ja joustavaa yhteistyötä – tohkeista kykyä innostua yhdessä. Yhteiskuntatieteilijä Raija Julkunen on todennut, että jälkiteolliset ideaalityöntekijät hahmottuvat usein ”yhteistyökykyisenä, kenen tai minkä kanssa – yhtiön, omistajien, johdon, työpaikan, työyhteisön, työn sujumisen, työn asettamisen vaatimusten – sitä ei yleensä täsmennetä (2008b, 293).” Aineiston yrittäjyys voidaan osaltaan tulkitta kasvatuksena jälkiteolliseen työntekijyyteen, joka on yrittäjämäistä, innovatiivista ja yhteistyökykyä painottavaa. Tämänlaisen työn mahdollistavat ja siihen kannustavat aineiston toimijoille tyypilliset yhteisölliset työskentelytilat ja työn tekemisen tavat (Jakonen 2018, 148; Mannevuori 2015, 120–122).

Nimenomaan myönteisiksi käännettävät tunteet ja tunne-elämykset, kuten innostus, intohimoisuus ja tohkeisuus, ovat asettuneet palveluvetoisen jälkiteollisen tuotannon ytimeen (Davies 2015). Intohtimoa ja itsensä toteuttamista korostava yrittäjyys voidaan palauttaa tähän ajatukseen. Koska tuotannon keskiössä ovat ihmisten persoonallisuus ja heidän sosiaalisessa vuorovaikutuksessa luomansa innovaatiot, ihmisten innostus muuttuu normatiiviseksi: siitä tulee kapitalismin käyttövoima (Davies 2015, 113–115; 124–128). Aineistossa tuotettu yhteisö rakentuu yrittäjäsubjekteista, joita kutsutaan esiin puhuttelemalla vastaanottajia unelmiaan toteuttavina poikkeusyksilöinä. Yhteisö ei ole kuitenkaan

täysin palautettavissa yksilöihin vaan näyttäytyy itseisarvoisena.

Aineistossa hahmottuu näin keskeinen toimintatapa, jota nimitän ’lietsomiseksi’. Tekstit lietsovat lukijaa näkemään itsensä erinomaisena, intohimoisena poikkeusyksilönä. Samoin toimijoiden tapahtumat lietsovat vastaanottajia tulemaan yrittäjiksi. Yrittäjäksi tullaan muuntautumalla yhteisölliseksi poikkeusyksilöksi, mikä tapahtuu myönteisen innostuksen herättämisen kautta (vrt. Farny ym. 2016). Huolimatta kaikille avoimuuden alleviivamisesta toimijoiden me-yhteisö on kuitenkin suljettu: se päästää sisälleen vain tietynlaisia, yrittäjämäisiä jäseniä – ihmisiä, jotka ovat sitä jo valmiiksi tai alttiita muokkautumaan sellaisiksi. Taustalle jää esimerkiksi se, että yrittäjyys on lähtökohtaisesti maskuliinisesti virittynyt konstruktio. Toimijoiden luomassa yhteisössä on niukasti tilaa nähdä yrittäjämäinen olemisen tapa toisin.

Laajemmassa kilpailuvaltiollisessa kehityksessä korkeakoulut osallistuvat yrittäjätoiminnallaan inhimillisen pääoman pönkittämisspyrkimyksiin kilpailukyky-Suomessa, joka tarvitsee yhä uusia yrittäjämäisiä subjekteja. Analyysini perusteella 2010-luvun suomalainen yrittäjämäärien kasvu (Bröckling 2016; Harni & Pyykkönen 2018; Keskitalo-Foley ym. 2010) edellyttää yrittäjämäärien ”perinteisten” hyveiden, kuten joustavuuden, itsenäisyyden ja refleksiivisyyden, lisäksi innovatiivisuutta, intohimoisuutta ja ennen kaikkea tohkeista kykyä innostua yhdessä muiden kanssa. Yrittäjyys ei ole yksinäistä puurtamista vaan inspiroivaa yhteistyötä. Se ei ole vain yksilön asia. Yhteisöllisyyden vaatimus normalisoi tohkeiset ominaisuudet ja positiiviset tunteet oikeanlaisen osaamisen perustaksi.

Olen tarkastellut suomalaisten korkeakoulujen keskinäisesti hajanaista yrittäjyystoimintaa yrittäjyyden subjektiviteetin näkökulmasta. Lähtökohdaksi on ollut asemoida yrittäjyystoimintaa yhtäältä osaksi korkeakoulutuksen kolmatta tehtävää ja toisaalta yrittäjyyskasvatusta. Yksilön ja yhteisön vuorovaikutuksen tematiikkaa aineistossa olisi mahdollista tarkastella hienojakoisemmin esimerkiksi visuaalisen analyysin keinoin. Täten yrittäjyyskonstruktion konstruointumista ja esimerkiksi sukupuolen

representaatioita voisi eritellä tarkemmin kuin nyt oli mahdollista. Vielä syvällisempi ymmärrys yrittäjyyden ja yrittäjämäisen oppimisympäristön konstruoinemisesta ja neuvottelusta puolestaan edellyttäneet erilaisten menetelmien, kuten osallistuvan havainnoinnin ja haastattelujen, yhdistämistä.

HENRI KOSKINEN
VTM, tohtorikoulutettava
sosiaalitieteiden laitos
Turun yliopisto

¹Kaikki aineiston muut kuin suomenkieliset sitaatit ovat kirjoittajan kääntämiä [kirjoittajan huomio].

²Benchmarking viittaa käytäntöön, jossa saman alan toimijat, kuten yritykset, järjestöt ja laitokset, asetetaan keskinäiseen paremmuusjärjestykseen joillakin parametreilla, kuten toiminnan tai prosessien tehokkuus, tuottavuus tai laatu. Näin organisaatiot pyrkivät kehittämään toimintaansa [kirjoittajan huomio].

LÄHTEET

- Björn, I., Saarti, J. & Pöllänen, P. (2017). Yliopistot talousvetureiksi. Suomalaiset yliopistot ja yliopistojen tuotama sivistys tehostamistalouden kohteena. Teoksessa Eskelinen, T., Harjunen, H., Hirvonen, H. & Jokinen, E. (toim.) *Tehostamistalous*. SoPhi-sarja 134. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 140–162.
- Brown, W. (2015). *Undoing the Demos: Neoliberalism's Stealth Revolution*. New York: Zone Books.
- Bröckling, U. (2016). *The Entrepreneurial Self*. London: Sage.
- Davies, W. (2015). *The Happiness Industry. How the Government and Big Business Sold Us Well-being*. London: Verso.
- Fairclough, N. (2010) [1995]. *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. Harlow: Longman.
- Fairclough, N. (2003). *Analyzing Discourse. Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.
- Farny, S., Hedeboe Frederiksen, S., Hannibal, M. & Jones, S. (2016). A CULTure of Entrepreneurship Education. *Entrepreneurship & Regional Development* 28(7–8), 514–535.
- Foucault, M. (1991). Governmentality. Teoksessa Burchell, G., Gordon, C., & Miller, P. (toim.) *The Foucault Effect. Studies in Governmentality*. London: Harvester Wheatsheaf, 87–104.
- Harni, E. & Pyykkönen, M. (2018). Yrittäjyyskasvatus ja kansalaisuuden eetos. *Sociologia* 55(3), 281–297.
- Helaniemi, K., Kuronen, A. & Väkeväinen, V. (2018). *Kutsuvat sitä pöhinäksi. Tositarinoita kasvuyrittäjyydestä*. Helsinki: Otava.
- Hyrkäs, A. (2016). *Startup Complexity. Tracing the Conceptual Shift Behind Disruptive Entrepreneurship*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Jakonen, M. (2016). Yhteisö tuotantovoimana. Yhteisölliset työtilat ja prekaarin työvoiman liikkeet. *Tiede & edistys* 41(2), 133–158.
- Jokinen, E. (2015). Tohkeisuus. Teoksessa Jokinen, E. & Venäläinen, J. (toim.) *Prekarisaatio ja affekti*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 31–51.
- Julkunen, R. (2008). Hyvinvointia menestymällä. Teoksessa Lairio, M., Heikkinen H. L. T. & Penttilä, M. (toim.) *Koulutuksen kulttuurit ja hyvinvoinnin politiikat*. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 11–42.
- Julkunen, R. (2008). *Uuden työn paradoksit. Keskustelua ja 2000-luvun työprosesseista*. Tampere: Vastapaino.
- Illouz, E. (2008). *Saving the Modern Soul*. Berkeley: University of California Press.
- Kananen, J. & Kantola, A. (2017). Johdanto: Suomen malli. Teoksessa Kananen, J. (toim.) *Kilpailuvaltion kyydissä. Suomen hyvinvointimallin tulevaisuus*. Helsinki: Gaudeamus, 7–29.
- Kankaanpää, J. (2013). *Kohti yrittäjästä hyöty-yliopistoa. Valtiovallan tahto Suomessa vuosina 1985–2006 ja kokemukset kolmessa yliopistossa*. Turku: Turun yliopisto.
- Kantola, A. (2006). Suomea trimmaamassa. Suomalaisen kilpailuvaltion sanastot. Teoksessa Heiskala, R. & Luhtakallio, A. (toim.) *Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Helsinki: Gaudeamus, 156–178.

- Kantola, A. (2014). Emotional Styles of Power: Corporate Leaders in Finnish Business Media. *Media, Culture and Society* 36(5), 578–594.
- Kauppinen, I. & Kaidesoja, T. (2014). A Shift Towards Academic Capitalism in Finland. *Higher Education Policy* 27(1), 23–41.
- Karvonen, E. (2014). Tiede tuottaa todellisuutta – kenen etujen mukaan ja kuinka eettisesti? Teoksessa Muho- nen, R. & Puuska, H-M. (toim.) *Tutkimuksen kansallinen tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 53–86.
- Keskitalo-Foley, S., Komulainen, K. & Naskali, P. (2010). Risto Reipas riskinottaja. Koulutuspolitiikan tavoitte- lema ihannekansalainen. Teoksessa Komulainen, K., Keskitalo-Foley, S., Korhonen, M. & Lappalainen, S. (toim.) *Yrittäjyyskasvatus hallintana*. Tampere: Vasta- paino, 15–36.
- Kettunen, P. (2008). *Globalisaatio ja kansallinen me. Kansallisen katseen historiallinen kritiikki*. Tampere: Vastapaino.
- Kohlenberger, J. (2015). *The New Formula for Cool. Science, Technology, and the Popular in the American Imagination*. Bielefeld: Transcript.
- Koivula, J., Rinne, R. & Niukko, S. (2009). Yliopistot yri- tyksinä? Merkkejä ja merkityksiä Suomessa ja Euroop- passa. *Kasvatus* 40(1), 7–27.
- Komulainen, K., Korhonen, M. & Rätty, H. (2009). Risk-ta- king Abilities for Everyone? Finnish Entrepreneurship Education and the Enterprising Selves Imagined by Pupils. *Gender & Education* 21(6), 631–649.
- Korhonen, M. (2012): *Yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä kaikille? Uusliberalistinen hallinta, koulutettavuus ja sosiaaliset erot peruskoulun yrittäjyyskasvatuksessa*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Kyrö, P. & Ripatti, A. (2006). Yrittäjyyden opetuksen uudet tuulet. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) *Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia*. Yrittäjyyskasvatuk- sen julkaisusarja 4/2006. Tampere: Tampereen yliopis- ton kaupakorkeakoulu, 10–31.
- Laalo, H. & Heinonen, J. (2016): Governing the Entrep- reneurial Mindset: Business Students' Constructions of Entrepreneurial Subjectivity. *European Educational Research Journal* 15(6), 696–713.
- Laalo, H., Kinnari, H. & Silvennoinen, H. (2019). Setting New Standards for Homo Academicus: Entrepre- neurial University Graduates on the EU Agenda. *European Education* 51(2), 93–110.
- Lahti, E. (2017): Oman osaamisen tunnistaminen. Teok- sessa Nisula, S. & Harju-Myllyaho, A. (toim.) *Startup Lapland: opas lappilaiseen kasvuyrittäjyyteen*. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu, 14–18.
- Mannevuori, M. (2015). *Affektitehdas. Työn rationalisoin- nin historiallisia jatkumia*. Turku: Turun yliopisto.
- Mars, M., Slaughter, S. & Rhoades, G. (2008). The State- Sponsored Student Entrepreneur. *Journal of Higher Education* 79 (6), 638–670.
- Markman, G.D., Siegel, D. S. & Wright, M. (2008). Rese- arch and Technology Commercialization. *Journal of Management Studies* 45(8), 1 401–1 423.
- McGuigan, J. (2009). *Cool Capitalism*. Chicago: Universi- ty of Chicago Press.
- Miller, P. & Rose, N. (1989). Poliittiset rationalisaatiot ja hallintatekniikat. *Politiikka* 31(3), 145–158.
- Muhonen, R. & Puuska, H-M. (2014). Kansallista tiedettä tekemässä. Teoksessa Muhonen, R & Puuska, H-M. (toim.) *Tutkimuksen kansallinen tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 11–33.
- Naskali, P. (2010). Toistoa ja vastarintaa. Yliopisto-opis- kelijat ja yrittäjyyskasvatus. Teoksessa Komulainen, K., Keskitalo-Foley, S., Korhonen, M. & Lappalainen, S. (toim.) *Yrittäjyyskasvatus hallintana*. Tampere: Vastapaino, 72–99.
- Patomäki, H. (2005). *Yliopisto Oyj*. Helsinki: Gaudeamus.
- Perren, L. & Jennings, P. (2005). Government Discourses on Entrepreneurship: Issues of Legitimization, Sub- jugation, and Power. *Entrepreneurship Theory and Practice* 29(2), 173–184.
- Pittaway, L, Rodriguez-Falcon, E., Aiyegbayo, O. & King, A. (2010). The Role of Entrepreneurship Clubs and Societies in Entrepreneurial Learning. *International Small Business Journal* 29(1), 37–57.
- Pyykkönen, M. (2014). *Ylistetty yrittäjyys*. SoPhi-sarja 127. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rinne, R., Jauhiainen, A. & Kankaanpää, J. (2014). Sur- viving in the Ruins of the University? Lost Autonomy and Collapsed Dreams in the Finnish Transition of University Policies. *Nordic Studies in Education* 34(3), 213–232.

Asiantuntijoita, monitaitoisia ja akateemisia yrittäjiä

Yliopisto-opiskelijoiden asemoituminen akateemisuuteen, työllistettävyyteen ja yrittäjyyteen

Kun talouden päämäärät ohjaavat yliopiston toimintaa ja arvoja, opiskelijat rakentavat identiteettinsä suhteessa akateemisuuden, työllistettävyyden ja yrittäjyyden moraalisiin järjestyksiin.

Tutkimukseen haastatellut opiskelijat asemoivat itsensä asiantuntijoiksi, monitaitoisiksi ja akateemiseksi yrittäjiksi.

 UUSLIBERALISTINEN HALLINTA ja sen hallinto- ja johtamissovellus, managerialismi, ovat muokanneet akateemisuutta sekä siihen perinteisesti liitettyjä toimintatapoja ja arvoja perustavalla tavalla. Yliopistojen taloudelliset ja työelämälähtöiset päämäärät ovat haastaneet perinteisen akateemisen kulttuurin, kuten akateemisen vapauden tutkimuksessa, opetuksessa ja opiskelussa, sekä kollegiaalisuuden ja professionalismin (Jauhiainen, Jauhiainen & Laiho 2015; Plamper & Laalo 2016; Rinne & Jauhiainen 2012; Tapanila, Siivonen & Filander 2018).

Yliopistojen taloudellisten päämäärien korostamisen myötä yliopiston työntekijöiden ja opiskelijoidenkin identiteetit ovat muuttuneet. Akateemiset

identiteetit ovat aina olleet moninaisia ja perustuneet niin sanottuihin heimokulttuureihin (Becher 1989), tieteenalojen omiin reviiereihin, jotka poikkeavat toisistaan paitsi tietomuodoiltaan ja tavoitteiltaan, myös arvoiltaan, uskomuksiltaan ja toimintatavoiltaan (Ylijoki 1998). Yliopiston toimijoiden identiteetit, heidän roolinsa, velvollisuutensa, sitoumuksensa, asemansa yliopistoyhteisössä ja mahdollisuutensa ”olla akateeminen” ovat kuitenkin eriytyneet entisestään (Ylijoki & Ursin 2013).

Suomessa yliopistojen uusliberalistista muutosta on tutkittu etenkin henkilöstön, mutta vähemmän opiskelijoiden näkökulmasta (ks. Ylöstalo 2014). Tarkastelemme eri opintoaloja edustavien yliopisto-

opiskelijoiden haastatteluja analysoimalla sitä, kuinka he jäsentävät identiteettiään koulutuspolullaan ja suuntautuessaan työelämään (Nyström, Dahlgren & Dahlgren 2008)¹. Koulutus- ja työelämäpolut ovat sosiaalisia prosesseja, jotka sisältävät sen, missä olemme olleet, minne olemme menossa ja mitä toivomme tulevaisuudelta (Wenger 2000).

Erittelemme sitä, millä tavoin opiskelijat jäsentävät identiteettiään suhteessa akateemisuuteen ja yliopiston taloudellisia ja työelämälähtöisiä päämääriä edustaviin työllistettävyyteen ja yrittäjyyteen.

Jäsentävätkö opiskelijat itseään ja koulutuspolkuun akateemisuudeksi perinteisesti ymmärrettyjen piirteiden ja toimintatapojen viitekehyksessä ja tarkastelevatko he tämän viitekehyksen varassa myös tulevaa työelämää ja omaa paikkaansa siinä? Vai tulkitsevatko he koulutuspolkuun ja tulevaa työelämäsiirtymää ensisijaisesti työllistettävyyden näkökulmasta?

Lisäksi erittelemme, kuinka yliopisto-opiskelijat asemoituvat yrittäjyyteen. Näkevätkö he sen kaikille hyödyllisenä työllistettävyyttä edistävänä taitona ja itselle suotavana uravaihtoehtona ja toimintana, jota yliopiston tulisi edistää?

KOULUTUSJÄRJESTELMÄ IDENTITEETIN MUOVAAJANA

Käsitteellistämme identiteetin narratiivisen tutkimuksen viitekehyksessä kontekstuaaliseksi, vuorovaikutuksessa tuotetuksi vastaukseksi siihen, ”kuka minä olen” (Bamberg 2011). ’Opiskelijaidentiteetti’ määrittää ihmistä oppijana ja opiskelijayhteisön jäsenenä, kun taas ’akateeminen identiteetti’ viittaa yliopistoyhteisöön, omaan tieteenalaan ja sen viiteryhmiin samastumiseen. ’Ammatillinen identiteetti’ puolestaan luonnehtii sitä, kuinka henkilö näkee oman paikkansa ja osallisuutensa yhteiskunnallisessa toiminnassa ja työnjaossa. (Kouvo, Lairio & Puukari 2009.) Se sisältää työhön kuuluvat sitoumukset, intressit, tiedot, taidot ja päämäärät, joita henkilö työssään tavoittelee (Eteläpelto, Vähäsantanen, Hökkä & Paloniemi 2013, 61).

Identiteetin eri puolet eivät ole toisistaan irrallisia vaan saavat merkityksensä suhteessa toisiinsa. Opiskelijaidentiteetin, akateemisen identiteetin ja

ammattillisuuden tarkasteleminen erillisinä on lisäksi ongelmallista, sillä itsensä identifioiminen akateemiseksi voi jäsentää niin opiskelijan käsitystä itsestään oppijana ja tieteenalan yhteisön jäsenenä kuin ammatillisena toimijana.

Narratiivista asemointianalyysiä kehittäneen Michael Bambergin (2011) mukaan identiteettiään jäsentäessään ihminen työstää käsitystä itsestään kolmella ulottuvuudella: 1) Millä tavoin olen muuttunut tai pysynyt samana? 2) Olenko samanlainen tai erilainen kuin muut? 3) Olenko toimija maailmassa tai toimiiko maailma minussa?

Tutkimme sitä, kuinka identiteettiä jäsennetään suhteessa akateemisuuteen, työllistettävyyteen ja yrittäjyyteen. Tarkastelemme akateemisuutta, työllistettävyyttä ja yrittäjyyttä moraalisisina järjestyksinä. Ne ovat sosiaalisten ryhmien jakamia uskomuksia, arvoja, normeja ja pyrkimyksiä, jotka rakentavat ryhmien ymmärrystä siitä, mikä on hyvää, oikein, suotavaa, arvostettua ja tavoiteltavaa vastakohtana sille, mitä pidetään pahana, vääränä, vältettävänä ja halveksuttuna (Ylijoki 2000). Moraaliset järjestykset ilmentävät yhtäältä ulkoista kontrollia ja toimivat toisaalta resursseina ja kompanseina, joiden varassa ihmiset suunnistavat sosiaalisessa maailmassaan ja rakentavat identiteettejään. (Ylijoki 2000, 341.)

Vaikka akateemisuus moraalisisena järjestyksenä onkin eriytynyt tiedekulttuureittain, siihen sisältyy tieteenalakulttuurit läpäiseviä, historiallisesti muuttuvia lähtökohtia, arvoja ja vakaumuksia (Ylijoki 1998), joihin viittaamme ’akateemisuudella’.

Akateemiseen kulttuuriin on katsottu sisältyvän arvoja ja ihanteita yliopistojen roolista tutkimukseen perustuvina ja sen pohjalta julkista hyvää tuottavina instituutiona. Näihin ihanteisiin ovat kuuluneet totuuden tavoittelu, tutkimukseen pohjaava opetus, tutkimuksen ja opetuksen vapaus, yliopiston riippumattomuus, tiedon kriittisyys ja sivistyksen ensisijaisuus suhteessa ammatilliseen koulutukseen (Jauhiainen ym. 2015; Kankaanpää 2013; Rinne & Jauhiainen 2012; Tirronen 2006). Perinteiset akateemiset arvot elävät edelleen suomalaisissa yliopistoissa, vaikka niiden on koettu olevan ristiriidassa suhteessa managerialistiseen kontrolliin ja häiritsevän perinteistä akateemista työtä: tutkimusta ja opetusta (Tapanila ym. 2018).

TYÖLLISTETTÄVYYS MORAALISENA JÄRJESTYKSENÄ KOROSTAA KUNKIN OMAA VASTUUTA OMASTA TYÖMARKKINA-ARVOSTAAN.

Akateemisuuteen sisältyvät arvot ja pyrkimykset suuntaavat koulutus- ja työpolkua. Elämäntieteen normatiivisena instituutioon säätelee siirtymää nuoruudesta kehkeytyvään aikuisuuteen ”kehitystehtävien” ja niiden oikeine ajoituksineen (Kohli 2007). Vaikka yliopisto-opinnot eivät enää välttämättä muodosta kokonaisvaltaista ja erillistä elämänvaihetta opiskelijoiden elämässä (vrt. Aittola 1987), ”tavallisen” yliopisto-opiskelijan ajatellaan edelleen olevan nuori ja perheetön (Koivisto, Komulainen, Rätty & Vanhalakka-Ruoho 2017). Koulutus nuoria valikoidaan järjestelmänä osallistuu säätelemään: korkeasti koulutettujen vanhempien lapset jatkavat perheensä sosiokulttuurisia arvoja ja traditiota kouluttautumalla yliopistossa muista taustoista tulevia opiskelijoita useammin ja tuntevat myös kuuluvansa opiskeluyhteisöön (Mäkinen-Streng 2012, 82; Käyhkö 2017).

Lähemmin tarkasteltuna osoittautuu, että nuorten ja heidän vanhempiansa sisäistämä ja koulun ylläpitämä institutionaalinen kyvykkäisyys käden ja pään taitoineen ohjaa nuorten siirtymää eri koulutusasteille ja -aloille. Yleistä tiedollista kyvykkyyttä erotuksena sosiaalis-käytännöllisestä kyvykkyydestä pidetään yliopistokoulutuksen edellytyksenä, ja yliopistotutkinto puolestaan käy näytöksi yksilön tiedollis-teoreettisesta pätevydestä (Komulainen ym. 2015). Koulutusjärjestelmässä nuorelle rakentuu lisäksi käsitys itsestä oppijana (Kasanen 2003), joka määrittää identiteettiä aikuisenakin (Siivonen 2012).

Yliopisto tieteen ihanteineen ja heimokulttuureineen pyrkii käytännössään sosialistamaan opiskelijat viiteryhmiensä jäseniksi (Ylijoki 2000). Esimerkiksi 2000-luvun alussa sosiologian ja sosiaalipsykologian alan opiskelijoiden identiteettiä luonnehti näkemys itsestä sivistystä tavoittelevana, itsenäisenä

ja kriittisenä tieteellisenä ajattelijana (Ylijoki 1998). Sen sijaan kauppatieteiden opiskelijat arvostivat sosiaalisuutta, ja vahvojen työelämäyhteyksien luominen jo opiskeluaikana oli heille tärkeää (Leppälä & Päiviö 2001). Yliopiston tutkimus-, opetus- ja oppimisyhteisön lisäksi opiskelijat neuvottelevat kuuluvuuttaan opiskelijoiden muodostamaan sosiaaliseen vertaisryhteyteen (Poutanen, Toom, Korhonen & Inkinen 2012).

TYÖLLISTETTÄVYYS JA YRITTÄJYYS YLIOPISTO- OPISKELIJOIDEN IDENTITEETIN PERUSTANA

Akateemisia identiteettejä tutkinut Oili-Helena Ylijoki (1998; 2000) on osoittanut, että työelämälähtöisyys on jo aiemmin kuulunut tiettyjen akateemisten heimojen pyrkimyksiin. Työllistettävyyteen sidoksissa olevista tavoitteista ja käsityksistä on kuitenkin muodostunut akateemisuuden kanssa kilpaileva, vaihtoehtoisia identiteetin jäsenyyksen kompanseja tarjoava sosiaalinen moraalinen järjestys tai järjestyksiä.

Viittaamme ’työllistettävyydellä’ uusliberalismia ilmentävään ja koulutuspolitiikkaa muokkaavaan eettöseen, jossa koulutuksen sivistystehtävän rinnalla tai jopa sen sijaan on korostettu vastaamista työelämän tarpeisiin ja työntekijäkansalaisten kouluttamista työmarkkinoille (Ylöstalo 2014; Siivonen ym. 2016; Siivonen & Isopahkala-Bouret 2016).

Työllistettävyyden moraalisen järjestyksenä korostaa jokaisen yksilön vastuuta omasta urastaan ja arvostaan työmarkkinoilla (ks. esim. Hillage & Pollard 1998). Työntekijän henkilökohtaisia ominaisuuksia ja sosiaalisia taitoja, kuten energisyyttä, innostusta, sitoutuneisuutta, itsen säätelyn taitoja sekä kommunikaatio- ja tiimityötaitoja, on pidetty työllistettävyydelle jopa tärkeämpiä kuin tutkintoja (Brown, Heskett & Williams 2003).

Tarkastelemme työllistettävyyteen sisältyvänä uudenlaisena kyvykkyyden vaateena erityisesti yrittäjyyttä, sillä sen on katsottu kuuluvan korkeasti koulutettujen osaamiseen. Valtioneuvoston asetuksessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehystä (2017)² tutkinnot ja osaaminen jaotellaan kahdeksalle tasolle, joista kullakin kuvataan erikseen, mitä kyseisen tason saavuttanut tietää,

ymmärtää ja pystyy tekemään. Yrittäjyys kuvataan asetuksessa osaamiskokonaisuutena, joka alemman ja ylempään korkeakoulutuksen sekä tutkijakoulutuksen suorittaneen tulisi hallita. 'Akateemisella yrittäjyydellä' onkin viitattu tutkijoiden tutkimustoiminnan kaupallistamiseen ja tutkijoiden perustamiin yrityksiin, korkeakoulututkinnon suorittaneen henkilön yrittäjänä toimimiseen ja yrittäjämäiseen toimintatapaan sekä yliopiston rooliin yrittäjyyden edistämiseksi (Paasio, Nurmi & Heinonen 2005). Siten yrittäjyys on nivottu korkeakoulujen tutkintovaatimuksiin. Yrittäjyyskoulutuksen keskeiset tavoitteet on määritelty kolmitahoisiksi (Heinonen & Hytti 2010): 1) opettaa ja oppia ymmärtämään yrittäjyyttä, 2) oppia yritteliäs elämäntapa ja 3) oppia yrittäjäksi.

Työllistettävyyden edistämiseen sisältyvät taidot haastavat akateemisen kyvykkyyden pään ja käden jakoineen, sillä ne asettavat hyvän työntekijän ominaisuuksiksi asiantuntijuuden ohella tai jopa sen asemesta henkilökohtaiseksi mielletty yrittäjämäiset taidot, kuten riskinottokyvyn tai kilpailuhenkisyyden (Korhonen, Komulainen & Rätty 2011). Lisäksi työllistettävyydelle tärkeäksi nähdyt henkilökohtaiset ominaisuudet ja akateemisiin professioihin kuuluvat muodolliset kvalifikaatiot voivat olla keskenään ristiriidassa.

Professionaalisisille aloille hakeutuessa työntekijällä tulee olla usein lain määrittelemä muodollinen pätevyys, jotta hänet voidaan valita hoitamaan tehtävää (ks. Rouhelo, 2008). Yliopistokoulutus tuottaa virallisesti määritellyt muodolliset kvalifikaatiot, joiden kautta profession harjoittajasta tulee pätevä. Generalistialoilla taas tarkoitetaan yliopistokoulutusta, joka ei anna erityistä ammattipätevyyttä eikä monopoliasemaa tiettyihin tehtäviin. Koulutuksella voi hakeutua moniin tehtäviin, joissa vaaditaan soveltuvaa korkeakoulututkintoa. Jako generalisti- ja professionalistialoihin ei ole kuitenkaan yksiselitteinen (Rouhelo 2008.)

Monet opiskelijat ovat omaksuneet työllistymismahdollisuuksia korostavan näkökulman tietoon. He asettavat teorian ja yliopiston sekä käytännön ja työelämän vastakkain, omaksuvat tiedon välinearvon sekä käytännön ensisijaisuuden teoriaan nähden ja jatkuvan itsensä kehittämisen vaateen suhteessa

oletettuihin työelämän vaatimuksiin. (Ylöstalo 2014; ks. myös Rautopuro & Korhonen 2011.)

Tarkasteltaessa opiskelijoiden työssäkäyntiä opiskelujen ohella, siirtymää opintoalalta toiselle ja opinnoista työelämään hahmottuu kuva "aktiivisista uusista opiskelijoista" (Lindberg 2009, 356; Siivonen & Filander 2019). He ovat sisäistäneet massakorkeakoulun realiteetit ja työllistettävyyden eetosken ja hankkivat kilpailukykyisyytään edistäviä taitoja ja osaamista. He varmistavat asemansa työmarkkinoilla tekemällä töitä opiskelun ohessa, vaihtamalla opintoalaa ja hakeutumalla koulutusohjelmiin, jotka lisäävät heidän työllistettävyytään. He saattavat viivästyttää valmistumistaan, kunnes koulutusta vastaava työpaikka on näköpiirissä. (Lindberg 2009.) Yliopistosta työelämään siirtyneet maisterit arvioivatkin, että tutkinnon lisäksi työllistymiseen oli vaikuttanut henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi eniten oma aktiivisuus (Tuominen, Rautopuro & Puhakka 2009).

Tarkasteltaessa opiskelijoiden työelämään sijoittumista koulutusalojen välillä on kuitenkin eroja. Professionaalioilta valmistuneiden maistereiden työttömyys on yleensä ollut generalistialoilta valmistuneita vähäisempää (Tuominen ym. 2009). Professionaalioilta valmistuneiden työpolut ovat usein selkeämmät kuin generalistien, ja he työskentelevätkin generalistialoilta valmistuneita useammin erityisesti heti valmistumisensa jälkeen koulutustaan vastaavissa työtehtävissä. Epätyypilliset työsuhteet ovat generalistialoilta tyypillisempiä kuin professionaalioilla (Rouhelo & Rautakilpi 2005).

Vaikka "aktiiviset uudet yliopisto-opiskelijat" (ks. Lindberg 2009) lisäävätkin työllistettävyytään esimerkiksi tekemällä töitä opiskelun ohessa, etenkin yrittäjyys uravaihtoehtona yliopistossa koulutetuille on ollut perinteisesti vierasta, ja yliopistotutkinnon suorittaneet perustavat muuta väestöä vähemmän yrityksiä (Paasio ym. 2005).

Aiemman tutkimuksen pohjalta on eritelty syitä akateemisten yrittäjien vähäiseen määrään (ks. Tonttila 2010). Palkkatyöhön työllistymisen perinne, roolimallien puute, kielteisesti värityneet mielikuvat yrittäjän työn sisällöstä ja muita korkeasti koulutettujen työuria ja ammattiasemia alhaisempi sosiaalinen status selittävät akateemisten yrittäjien

vähäistä määrää. Lisäksi yrittäjyyden vieraaksi koettu arvomaailma ja käytännönläheisyys ovat tekijöitä, joiden vuoksi korkeasti koulutetut valitsevat palkkatyön yrittäjyyden asemesta. Edes yrittäjyyden mahdollistama vapaus ja haasteet eivät välttämättä houkuttele, koska korkeasti koulutetut arvioivat palkkatyönkin itsenäiseksi ja haastavaksi (mt. 20).

AINEISTO JA MENETELMÄT

Haastatteluaineistomme koostui 28 yliopisto-opiskelijan – yhdeksän miehen ja 19 naisen – yksilohaastattelusta. Haastateltavista 16 oli 20–29-vuotiaita, kahdeksan 30–39-vuotiaita ja neljä yli 40-vuotiaita. He edustivat eri tieteenaloja – kauppa- ja oikeustieteitä, kasvatusta, yhteiskunta- ja luonnontieteitä, humanistisia tieteitä – ja opintojen vaiheita alkuvaiheesta aina valmistumiseen asti.

Haastattelussa käsiteltiin seuraavia teemoja: polku yliopistoon, kokemukset yliopisto-opinnoista, koulutuksen ja tutkinnon merkitys, mahdolliset kokemukset yrittäjyyskoulutuksesta ja käsitykset akateemisesta yrittäjyydestä, työkokemus sekä osallistuminen työelämätaitoja tarjoavaan koulutukseen yliopistossa sekä tuleva työpolku. Viimeinen tema koski yliopistojen tehtävää yrittäjyyden edistämisessä³.

Analysoimme aineistoa sekä temaattisesti että Bambergin (2011) kolmiulotteisen identiteetin teorian viitekehityksessä. Teemat esitetään kootusti **taulukossa 1 (teemat 1–7)**.

Eritellessämme hakeutumista yliopistoon ja pääaineeseen kiinnitimme huomion siihen, kuinka opiskelijat perustelivat ratkaisuaan ja pitivätkö he yliopisto-opintoja esimerkiksi omaa lahjakkuutta ilmentävänä valintana. Tarkastelimme, millä tavoin he kuvasivat yliopisto-opetusta ja käsitystä itsestä oppijana suhteessa opetukseen.

Analysoimme, kuinka opiskelijat jäsensivät yliopiston tutkimus- ja opetushenkilökuntaa sekä muita opiskelijoita viiteryhminä ja suhdetaan näihin viiteryhmiin. Analysoidessamme opiskelijoiden käsityksiä työelämästä kiinnitimme huomion siihen, millaisen merkityksen he antoivat tutkinnolleen ja työelämälähtöisille taidoille siirtymässä yliopistosta työelämään.

Lisäksi tarkastelimme, kuinka opiskelijat luonnehtivat tulevaa työpolkuaan: Suunnittelivatko he sijoittuvansa työelämään palkkatyöntekijöinä, yrittäjinä vai molempina? Näkivätkö he työpolkunsa ”itse tehtynä” vai ”annettuna”? Jäsensivätkö he työpolkuaan välttämättömänä palkan ansaitsemisen keinona, omiin pyrkimyksiin perustuvana urana vai peräti kutsumuksena? Erittelimme vielä, millaisia merkityksiä opiskelijat liittivät akateemiseen yrittäjyyteen työllistymisen vaihtoehtona ja yliopiston tehtävänä.

Limittäin temaattisen analyysin kanssa erittelimme sitä, kuinka opiskelijat positioivat itsensä identiteetin eri ulottuvuuksilla (**taulukko 1**), joita olivat

- A. minän pysyvyys vs. muutos
- B. minän samanlaisuus vs. erilaisuus suhteessa toisiin
- C. minä toimijana vs. toiminnan kohteena.

Erittelimme esimerkiksi sitä, perustelivatko opiskelijat hakeutumistaan yliopistoon ”aina olleilla kyvyillä” rakentaen näin identiteettinsä jatkuvuutta vai pitivätkö he yliopisto-opintojen aloittamista sellaisena murroksena opintopolulla, jonka seurauksena heidän käsityksensä itsestään ja kyvyistään olisi muuttunut. Analysoimme muun muassa sitä, kertoivatko opiskelijat yhteenkuuluvuuden tunteestaan yliopiston erilaisiin viiteryhmiin, kuten opettajiin ja toisiin opiskelijoihin, mikä olisi ilmausta identiteetin samuudesta, vai pyrkivätkö he rakentamaan ainutkertaista identiteettiään erottautumalla viiteryhmiä.

Analyysin perusteella jaoinme haastatteluaineiston identiteettityyppeihin, joissa kiteytyivät opiskelijoiden asemoituminen akateemisuuteen, työllistettävyyteen ja yrittäjyyteen sekä näiden väliseen suhteeseen. Tulkintamme mukaan 13 opiskelijaa tulkitsi koulutus- ja työpolkuaan akateemisuuden moraalisesta järjestyksestä käsin ja asemoi itsensä asiantuntijaksi. Viittaamme ’asiantuntijalla’ positioon kuuluvaan merkityksenantoon, emme professionalisti- ja generalistialoihin.

Yhdeksän opiskelijaa rakensi identiteettiään ensisijaisesti monitaitoisina, jolloin työllistettävyyden oli ensisijainen oman koulutus- ja työelämäpolun tulkitsemisen kompassi. Kuusi opiskelijaa jäsensi yliopisto-

Identiteetin ulottuvuudet ja analysoidut teemat	A. Pysyvyys vs. muutos	B. Samuus vs. ainutkertaisuus	C. Toimija vs toiminnan kohde
1 Hakeutuminen yliopistoon ja pääaineeseen	Yliopistoon pitkäkestoisten kiinnostusten tai kykyjen vs. elämäntilanteen muutoksen vuoksi	Omien viiteryhmiä (esim. perheen) mukainen alan valinta vs. omista viiteryhmiä poikkeava alan valinta	Yliopistoon "sisäisistä" vs. ulkoisista syistä
2 Yliopisto-opetus ja käsitys itsestä oppijana	Opiskelutaidot jatkumona lukiolle vs. uusien opiskelutaitojen omaksuminen	Samanlaisuus vs. erilaisuus oppijana suhteessa toisiin yliopisto-opiskelijoihin	Itsenäisyys ja omaehtoisuus vs. epäitsenäisyys opinnoissa
3 Yliopiston tutkimus- ja opetushenkilökunta viiteryhmänä	Jatkuvuus vs. muutos kuulumattomuuden tai kuulumattomuuden kokemuksessa	Kuuluvuus vs. erilaisuus tutkimus- ja opetushenkilökunnan yhteisöissä	Toimija vs. toiminnan kohde tutkimuksen ja opetuksen sosiaalisissa käytännöissä
4 Yliopisto-opiskelijat viiteryhmänä	Jatkuvuus vs. muutos kuulumattomuuden tai kuulumattomuuden kokemuksessa	Kuuluvuus vs. erilaisuus opiskelijoiden yhteisöissä	Toimija vs. toiminnan kohde opiskelijoiden sosiaalisissa käytännöissä
5 Tutkinon merkitys siirtymässä työelämään	Tutkinto viitoittamassa siirtymää vs. tutkinto katkos siirtymässä	Koulutusalan mukainen siirtymä vs. ainutkertainen siirtymä	Tutkinto tärkeä vs. merkityksetön siirtymässä
6 Tulevan työpolun jäsenyys	Suunniteltu ja ennakoitu vs. ennakoimaton työpolku	Koulutusalan ja ammattikunnan mukainen ura vs. ainutkertainen, ennakoimaton ura	Minä työelämässä vs. työelämä minussa
7 Yrittäjyys osana tulevaa työpolkua	Jatkuvuus vs. muutos kuulumattomuuden tai kuulumattomuuden kokemuksessa	Samastuminen oman koulutusalan ja ammattikunnan yrittäjiin vs. alalle odotuksenvastainen yrittäjyys	Yrittäjyys oman työpolun ja ammattikunnan mahdollisuus vs. pakko

Taulukko 1. Identiteetin ulottuvuudet ja analysoidut teemat.

opiskeluaan, siirtymää työelämään ja tulevaa työpolkuaan sekä asiantuntijan että yrittäjän positiosta käsin rakentaen akateemisen yrittäjän positiota.

Positiot ovat tutkijoiden luomia kiteytyksiä analyysistä, jonka analyysiyksikkönä olivat merkityksenannon resurssit, eivätkä niinkään yksittäiset yliopisto-opiskelijat. Jotkut haastatellut saattoivat jäsentää itseään kontekstin mukaan erilaisista moraalista kehysistä käsin. Merkityksiin keskittyvän analyysin lisäksi pyrimme lisäksi määrällisesti arvioimaan, mistä positioista käsin haastateltavat yleensä tulkitsivat analyysissä eriteltyjä teemoja.

Kuvaamme tuloksia useista haastatteluista otettujen anonymisoitujen näytteiden avulla, joiden yhteydessä ilmoitamme opiskelijan tieteenalan. Kun esitämme tuloksemme opiskelijoiden asemoitumisesta

kolmiulotteisen identiteetin ulottuvuuksilla, viittamme tekstissä **taulukon 1** sarakkeisiin ja riveihin: esimerkiksi **taulukko 1, A1**. Pyrimme näin osoittamaan tarkasti, mihin aineiston kohtiin tulkintamme perustuvat. Koska Bambergin identiteetin teoriaa on käytetty Suomessa vähän, toivomme, että tutkimuksemme herättää metodista kiinnostusta. Tämän vuoksi haluamme osoittaa konkreettisesti, kuinka analyysi toteutettiin.

ASiantuntijat: Akateemisuus opiskelun ja työelämän moraalisen järjestyksenä

Kun haastateltavat rakensivat identiteettiään opiskelijoina sekä tulevana oman alansa ammattilaisina akateemisuuden moraalisen järjestyksessä, korostuivat

OPISKELIJAT EIVÄT EPÄRÖINEET OMIA TYÖLLISTYMISEN NÄKYMIÄN.

koulutus- ja työelämäpolulla akateemiset hyveet (ks. myös Ylijoki 2000, 343). Opiskelijat pitivät yliopisto-opiskelua tärkeänä juuri teoreettisen, itsenäisen ja kriittisen ajattelun kehittämisen vuoksi. He perustelivat yliopistoon hakeutumista ja pääainevalintaa jo varhain ilmenneellä lahjakkuudella ja kiinnostuksella tieteenalaan ja loivat näin omalle identiteetilleen elämäntieteellistä jatkuvuutta (**taulukko 1, A1, B1**). Lisäksi he samastuivat yliopiston viiteryhmiiin (**B3, B4**):

”Miten oot pääteny yliopisto-opiskelijaks?”
(Haastattelija)

”Ku faija on [luonnontiedettä] opiskellu yliopistossa, ja sit se on sanonu että se on hyvä ku löytyy sitä lukupäättä ja siin on hyvä työllistymisnäkyvät. Sit siitä se tuli ja oon [luonnontieteestä] tykänny aina.”

”No mitäs tää yleensä yliopistokoulutus sulle merkitsee?” (Haastattelija)

”Onhan se tosi paljon. Kyl mä ite koen sen et se on se mitä ite ajattelee, ja se että on niinku akateeminen, se kaikki ajatusmaailma on ittellään. Samanhenkistä väkee ympärillä ja semmosia jotka on ehkä kunnianhimoempii, haluu päästä eteenpäin ja korkeemmalle, ammatillisesti ja sen koulutuksen näkökulmasta.” (Vanessa, luonnontieteet)

Asiantuntijoiksi kutsumillemme haastateltaville opiskelu yliopistossa muodosti jatkumon aiemmalla koulutuspolulla itsestä rakentuneeseen myönteiseen oppijakäsitykseen (**A2**). He kuvasivat opiskelun olleen luontevaa ja vaivatonta:

”No joo ei siinä [opiskelussa] oo sen suhteen ollu mittää ongelmaa, että sen verta hyvin on penskasta asti oppi aina tarttunu päähä, et ei mitenkään hirvee isoa eforttia oo tarvinu käyttää.” (Jasper, yhteiskuntatieteet)

Asiantuntijat korostivat omaa kiinnostustaan, sisäistä motivaatiotaan ja kunnianhimoaan opintojaan kohtaan ja osoittivat näin olevansa toimijoita eivätkä toiminnan kohteita (**C2**). Opiskelu merkitsi heille ennen muuta tiedon ja alallaan muista toimijoista erottuvan asiantuntija-aseman ja -identiteetin tavoittelua (**B2**):

”Se on käytännössä aino, mikä opiskelijoita pakottaa, on se niitten oma motivaatio, ja sitten KELA. Jos ei huvita opiskella, pitää vaan yksinkertaisesti lähteä pois. [-] Sun pitää tietää siitä sun tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon ja yleensä enemmän ku kukkaan muu koko maailmassa.” (Dani, luonnontieteet)

Asiantuntijoille opiskelija–opettaja-suhteet näyttäytyvät kollegiaalisina ja oma ”akateeminen heimo” myönteisenä samastumisen kohteena (**B3**). Opiskelijat kertoivatkin integroituneensa jo opiskeluaikana pääaineensa viiteryhmiiin, ensin esimerkiksi tutkimusapulaiseksi ja myöhemmin tasaveroiseksi tutkimusryhmän jäseneksi (**A3**):

”Nyt ku on päässy opiskelujen aikana tekemään iha oikeita töitä iha oikeessa työryhmässä, ni siitä on tullu semmonen filis että miehän oon saanu jo nytten jotain aikaan. Ei ollu enää pelkästään tutkimusapulaine, vaan että nyt oikeesti teki jo tutkimusta. Ei kovin vaativaa mut kuitenkin. Ne työryhmän ohjaajat sitten ku niitten kanssa piti palaveria, et nythä on niinku, et sä oot saanu vaikka mitä jännää aikaseks että myöhän voidaan kirjottaa siitä jopa artikkeli. Että sitä ollaan nytten kehittelemässä.” (Dani, luonnontieteet)

Kuva työelämästä ja omasta paikasta siinä rakentui akateemisuuden moraalista viitekehiksestä käsin tarkasteltuna myönteiseksi (ks. myös Hirvonen & Kaskes 2018). Opiskelijat eivät juuri epäroineet omia työllistymisen näkymiään vaan luottivat oman tieteenalan opiskelun myötä avautuvaan asiantuntija-asemaan työmarkkinoilla (**B5**):

”No, millasiks sä näät sun omat mahdollisuudet työllistyy sit ku sä valmistut?” (Haastattelija)

”Mä nään kyl tosi positiivisesti. Mä jotenki ajattelen että toi on semmone ala, että sit ku on oikeesti kiinnostunu ja perehtyny asiaan niin kyllä hyvin työllistyy.” (Lisa, yhteiskuntatieteet)

Opiskelijat pitivät tärkeänä asiantuntijan työpolkua niin yhteiskunnallisen arvostuksen ja palkkauksen kuin ”työn imun” vuoksi. He halusivat toteuttaa itsensä ja kehittyä asiantuntijana materiaalien palkkioiden tavoittelun ohella. Näin opiskelijat asemoivat itsensä toimijoiksi työelämässä (C6):

”[Työllä] on suuri merkitys. Sillä on se statusarvo, että on töissä ja että on asiantuntijatoissa. Sit se mahdollistaa tietynlaisen elämäntyylin, elintason, et sillä tavalla ajattelen sen jossain määrin välineellisenä arvona. Mutta toki hyvän elämän ja mielekkyyden kannalta niin näkisin, et se pitää olla myöskin mielekästä. Et se pitää olla sellanen, että siinä jaksaa kehittyä.” (Robert, kasvatustieteet)

Kysyttäessä, oliko koulutuksessa käsitelty riittävästi työelämävalmiuksia ja olivatko työelämässä kohdatut asiat tulleet käsitellyiksi koulutuksessa, asiantuntijat kertoivat saaneensa koulutuksessa ”työelämään liittyvää tietoa todella hyvin” (Lisa, yhteiskuntatieteet), motivoituneensa kesätoissa opiskelemaan sillä ”sai nähdä, että hei näistä opiskelustaahan on oikeesti hyötyä” (Dani, luonnontieteet) tai katsoivat koulutuksen olleen ”hyvin arkeen sovellettavaa” (Bella, yhteiskuntatieteet).

Jos koulutusta ei ”kovin käytännönläheiseksi” miellettyään, niin oman alan koulutuksen ”suora vastavuus” työelämään katsottiin mahdottomuudeksi (Eric, kauppatieteet). He viittasivat myös piilo-opetussuunnitelmaan työelämävalmiuksien omaksumisessa:

”Itse olen nähnyt jokaisessa kurssissa jonku semmosen piilo-opetussuunnitelma tai jutun, mitä ei missään sanota mutta itse oon vaan tajunnu et tästähän oppii. Itseohjautuvuutta mitä tarvitaan työelämässä ja sitten pitkäjänteistä työskentelyä ja oman työskentelyn aikataulutusta.” (Eljas, luonnontieteet)

Siirtymässä yliopistosta työelämään asiantuntijoita eivät siten niinkään huolestuttaneet työllistettävyyteen liitettyjen taitojen puute, kuten epävarmuus omista

tiimityötaitoista, vaan pikemminkin epäily oman asiantuntijuuden riittävydestä työmarkkinoilla (C6):

”Nyt ku tää yliopistoura kohta oletettavasti loppuu, ni aina tulee niitä, että hitsi ku olis pitäny opiskella vielä tätä alaa ja tätä alaa, et kun osais vielä tämän tähän päälle.” (Eric, kauppatieteet)

MONITAITOISET: TYÖLLISTETTÄVYYS OPISKELUN JA TYÖELÄMÄN MORAALISENA JÄRJESTYKSENÄ

Kun identiteettiä opiskelijana sekä akateemisena ja ammatillisena toimijana jäsenettiin työllistettävyyden moraalisisessa järjestyksessä, omalla koulutus- ja työelämäpolulla tavoiteltaviksi asettuivat hyveet, joihin pääsyä yliopisto ei välttämättä pystynyt tarjoamaan. Monitaitoisiksi kutsumistamme opiskelijoista useilla oli aiempi tutkinto ammattikorkeakoulusta tai yliopistosta ja aiempaa tutkintoa vastaavaa työkokemusta.

Toisin kuin asiantuntijat, monitaitoiset eivät välttämättä pitäneet päättämistään tietyn alan yliopisto-opiskelijaksi jo varhain muodostuneena valintana. Jotkut olivat lisäksi vaihtaneet pääainetta parempien työllistymismahdollisuuksien toivossa (A1, C1). Opintojen ensisijainen motiivi oli tällöin tietyn profession tutkinto (ks. myös Ylijoki 2000, 346):

”No miten sulla valikoitu sitte tää [yhteiskuntatieteen opintoala] pääaineeks?” (Haastattelija)

”No, se on pragmaattinen, niinku työhön liittyvä vaihtoehto, että tietää että työllistyy tällä ammatilla eli [humanististen tieteiden generalistialla] on aika huonot työllistymismahollisuudet, ni sen takia sitte vaihdoin.” (Ella, yhteiskuntatieteet)

Monitaitoiset suhtautuivat asiantuntijoita epäilevämmiin omaan tiedollis-teoreettiseen kiinnostukseensa, eivät kuitenkaan välttämättä pätevyyteensä. Asiantuntijoiden tapaan heillekin yliopistotutkinto kuvasti tiedollis-teoreettista kyvykkyyttä:

”Mitä toi yliopistokoulutus sinulle merkitsee?” (Haastattelija)

”Onha siinä tietyl taval tämmönen korkeekoulutuksen status ainaki. Et on joku virallinen todistus siitä, että on käynyt yliopiston ja ainakin periaatteessa pitäis pystyy teoreettiseen pohdiskeluun.” (Siiri, humanistiset tieteet)

Asiantuntijat korostivat kiinnostustaan tietyn tieteidenalan aihepiireihin, sisäistä motivaatiotaan ja kunnianhimoaan näiden alojen opiskelussa, kun taas työllistettävyyden moraalisisessa kehyksessä itseä luonnehdittiin esimerkiksi ”multitaskaajaksi” (Emma, kauppatieteet) (B3, B4). Näin opiskelijat erottautuivat kapea-alaiseksi nähdyistä akateemisesta työstä ja pitivät omaa monipuolisuuttaan pikemminkin ansiona tulevalla uralla ja alati muutoksessa olevassa työelämässä:

”Ku on persoonallisuudeltaan sellanen että ei tuu missään vaiheessa että tulisit keskittymään [tiettyyn] juttuun, niin on jo oppinu hyväksymään enemmän että [on] sitte multitaskaaja. Ehkä mä haluan, että se urapolku ei oo niin selvä. Mä voisin sit löytää niitä monia omia polkuja, joista sitte yks saattaa olla se yrittäjyys ja sitte yks taas joku kapealanen päivättyö jossaki.” (Emma, kauppatieteet)

”Lukuhemmoihin” (Victoria, yhteiskuntatieteet) verrattuna monitaitoiset kertoivat kuitenkin olevansa ”käytännönläheisiä ihmisiä”, jotka ”syvällisen pohdiskelun” (Donna, kauppatieteet) asemesta ”tarkastelevat asioita oman kokemusmaailmansa kautta” (Diana, kasvatustieteet) (B4). Vaikka he pitivät itsenäisen ja kriittisen ajattelun kehittämistä tärkeänä ja arvostivat perinteistä akateemista vapautta valita opintoja (ks. Ylijoki 1998), opiskelu oli osoittautunut monelle pettymykseksi:

”Se ei ollutkaan ”taivaanrannassa siintävä hirveen hieno juttu” (Linnea, yhteiskuntatieteet).

Haastateltavat eivät kuvanneet itseään perinteisten merkitysten varassa akateemiseksi ihmisiksi, mutta rakensivat haastattelussa itselleen suotavaa identiteettiä mainitsemalla jatko-opintoja koskevasta ”salaisesta haaveestaan” (Amelia, terveystieteet), ”todennäköisestä harhautumisestaan väitöskirjaan” (Linnea, yhteiskuntatieteet) tai jatko-opinnoista

”varteenotettavana vaihtoehtona, jos työllistyminen ei muuten onnistu” (Leila, kauppatieteet) (B3). Perinteiseen akateemisuuteen miellettyillä hyveillä on siten edelleen normatiivista valtaa, sillä niistä poikkeamista on perusteltava ja selitettävä.

Monitaitoiset arvioivat yliopisto-opetuksen sisältöjä ja menetelmiä työelämän näkökulmasta käsin työelämän mittatikulla. Työelämä oli synonyymi käytännölle, ja opetuksen käytännöllisyyttä pidettiin arvokkaampana kuin teoreettisuutta. Heistä yliopisto oli ”idealistinen” (Pete, luonnontieteet) ja ”pysähtynyt” (Ella, yhteiskuntatieteet; Donna, kauppatieteet; Leila, kauppatieteet) työelämän edustaessa edistystä (ks. myös Ylijoki 2000; Ylöstalo 2014):

”Mä en nää että täällä ois opetettu sellasia asioita mitä mä oisin tarvinnut tai mitä työelämässä edellytetään et se on mun mielestä iso miinus. Tää yliopisto on niin ku vielä kivikaudella, et ku muutostahti on hirveen nopea nykypäivänä. Et yliopistolla pitäis löytää se ketteryys kehittää asioita. Et myös tutkijoiden ja opettajien ja kaikkien pitää mennä sinne käytäntöön, et ei saa olla vaan tutkijana koko aikaa.” (Donna, kauppatieteet)

Työllistettävyyden perspektiivistä käsin yliopisto näyttäytyi ajastaan jälkeen jääneenä ja hitaasti muuttavana ja muutettavana instituutiona, joka ei kyennyt tarjoamaan sen paremmin samastumispintaa opiskelijoilleen kuin ajantasaista opetusta ja tulevassa työelämässä tarvittavia valmiuksia (B2, B3). Opiskelijat pitivät sen sijaan tärkeinä kursseja, joilla niin sanottujen pehmeiden kykyjen katsottiin kehittyvän:

”Onko tullu [opetuksessa] positiivisia, yllätyksiä vastaan?” (Haastattelija)

”No ehkä toi projektityöskentely, tiimityöskentely, on tullu yllätyksenä. Mietin että hoh hoijaa, että pitääkö jotain tälläsi tehdä, mutta ne on kyllä ihan hyvii ollu, että oppii just sitä kommunikaatioo ja huomaa ne omat roolinsa ja mitä odottaa siltä ryhmältä ja minkälaisis ryhmis tykkää olla. Sillai, sniikisti [ovelasti, kekseliäästi], työelämätaitoja, on tullu enemmän ehkä sitte opittua.” (Emma, kauppatieteet)

Työllistettävyydestään huolta kantavat monitaitoiset eivät pitäneet tulevaisuuden vaihtoehtonaan tietyn alan asiantuntijuuteen perustuvaa uraa (**A6**, **B6**). Pikemminkin he näkivät työelämän epävarmuuden mahdollisuutena sisällöllisesti vaihtelevaan uraan. Samalla he tulkitsivat epävarmaksi ennakoitun työelämän vaativan psyykkistä sopeutumista tilanteeseen ja näin ollen itsen muokkaamista haluttuun suuntaan:

”Mua kiinnostaa asiat mitkä ei liity perinteiseen ammattin harjottamiseen, että mä en ajattele että se opettajuus olis se mun juttu. Ei se koulutus sido siihen yhteen tehtävään, niin sit mikä ei voi tehdä vähä sitten mikä kiinnostaa. Toisaalta kun jotenkin on pakko sopeutuu siihen, et sä et tee enää samoja töitä kymmenii vuosia, et on aktivoitunut ajattelemaa laajemmin. Sun pitää vähän oppii tykkäämään siitä, että sä vaihat koko ajan.” (Diana, kasvatustieteet)

Monitaitoiset siis kuvasivat pikemminkin ”työelämää itsessä kuin itseään työelämässä” (**C6**). Sopeutumisen ja joustavuuden lisäksi aktiivisuus yleensä ja vastuu omasta työllistettävyydestä nähtiin hyveenä, oikeana ja suotavana toiminnan ja ajattelun tapana:

”Helppoja työpaikkoja ei varmasti tuu enää olemaan. Eikä stabiiliutta. Ei julkisella eikä yksityisellä puolella. Ja on pakko hyväksyä se, että jos sää haluat pysyä töissä, ni sinun täytyy olla halukas kehittämään ittees koko ajan. Muute jää jalkoihin. Että semmonen flegmaattinen työssäkävyn rooli häviää. Että oman aktiivisuuden täytyy kasvaa ja oma vastuu siinä, että onko minulla niitä töitä vai eikö oo.” (Leila, kauppatieteet)

Monitaitoiset eivät välttämättä antaneet yliopisto-opiskelulle arvoa omana elämänvaiheena, vaan sitä jäsenettiin epävarmaan työelämään valmistautumisen ja varustautumisen aikana. Heidän mielestään yliopistotutkinto ei riittänyt takaamaan paikkaa työelämässä, vaan oman työllistettävyyden kehittämistä juuri opintojen aikana pidettiin tärkeänä:

”Oon miettiny että sitä omaa valmistumista pitkittää, kunnes löytää niitä töitä. Just yks kaveriki hirveäl kiireellä teki opinnot ja sit oli puoltoist vuotta työttömänä. Että hän vaan oletti että hän

sillä olemattomalla työkokemuksellaan ja maisterin paperilla löytäis töitä jostain, joka mun mielest oli naiivia. Pitäis olla jotain viritystä jo ennen sitä valmistumista. Että mä oon ottanu muualta myöski koulutusta siihen. Vertaisopetettiin ne omat taidot muille ja tehti sitte [rahastolle] projektityö. Että kaikkee en oo oppinu [pääaineen] puolelta.” (Emma, kauppatieteet)

Monitaitoiset jäsensivät suhdettaan työelämään eri tavoin sen mukaan, kuinka myönteisenä tai kielteisenä he näkivät työelämän ja omat mahdollisuutensa siinä. Jotkut asettuivat toimijan asemaan kritisoidulla yliopistoa ja sen toimintatapaa samalla kun he hahmottelivat työelämän muutosta, jonka suuntaan yliopiston tulisi muuttua (**B3**, **C6**). He valmensivat itseään työelämää varten opintojen aikana ja paikkasivat näin yliopistokoulutuksen vajeita. He esimerkiksi vaihtoivat opintoalansa työllisyyden kannalta varmempiin opintoaloihin tai hakeutuivat mentoointitoimintaan, jossa työelämässä toimivan seniorin kanssa käytiin työelämäsiirtymään valmentavia keskusteluja. Niin ikään he pitivät tärkeänä työllistettävyyttä edistävien verkostojen luomista toisten opiskelijoiden kanssa.

”Uuden työelämän airueina” monitaitoiset asemoivat itsensä edelläkävijöiksi myös suhteessa toisiin opiskelijoihin. He erottautuivat ”tavallisista” opiskelijoista, joiden opintojen edistämiseen tai vapaa-aikaan sisältyvät toimet näyttäytyivät työllistettävyyden pyrkimyksiin nähden hyödyttömämpinä aktiviteetteina (**B4**):

”Me oltiin samaan aikaan osuuskuntakurssilla, jossa me oltais voitu perustaa se. Mutta tota sit se [osuuskunnan perustaminen] jäi siihen. Muut on vaan jotenki mukamas niin kiireisiä eikä ees käy töissä. Ku pitää käydä vähän sählyy pelaamassa tai lukee tenttiin. Mäki olen opiskelija että tuntuu että itseltä löytyy sitä aikaa.” (Emma, kauppatieteet)

Jotkut monitaitoiset mielsivätkin itsensä uuden työelämän edelläkävijöiksi, toisille työelämä näyttäytyi vaikeasti ennakoitavana elämänalueena, jossa selviytymisestä ”kaikki taistelee kynsin ja hampain” (Amelia, terveystieteet) (**C6**).

GENERALISTEILLE YRITTÄJYYS SAATTOI MERKITÄ KOKO AMMATTIKUNNAN TOIMIJUUDEN VAHVISTUMISTA.

Monilla kilpailullista työelämäkuvaava rakentaneilla opiskelijoilla oli kielteisiä kokemuksia työelämäpolultaan. He olivat kokeneet työttömyyttä, olleet sairaina tai tulleet irtisanotuksi työsuhteesta. Siten ura yliopistossa ei näyttäytynyt realistisena mahdollisuutena vaan haavekuvana: ”Olis hienoo väitellä ja kulkee sitä tietä pitkin” (Amelia, terveystieteet) (B3). Pikemminkin he katsoivat ensisijaiseksi tavoitteekseen varmistaa paikkansa työelämässä ja elämäntilanteensa vuoksi jopa pakoksi suorittaa tutkinto nopeasti:

”Kyllä mä silloin [aiempaa maisteritutkintoa] lukiessa ajattelin, että olis hieno väitellä ja kulkee sitä tietä. Et mä oon koko aika ollu pätkätöissä, oikeen malliesimerkki akateemisesta projektityöntekijästä. Ku suomalainen yhteiskunta rakentuu siitä, että se arvostus tulee sen työn kautta, nii kaikkihan taistelee kynsin hampain siitä, että sais olla siel työelämässä. Tärkeintä on se työ, koska mä tarviin sen palkkarahan, että pyörittää tätä, asuntolainaa ja lasten harrastusta. Mun on pakko kantaa huolta siitä, että mä saan tän tutkinnon valmiiksi.” (Amelia, terveystieteet)

Samoin kuin opiskelijoita uusliberalistisessa yliopistossa tarkastelleen Hanna Ylöstal (2014) tutkimuksessa, myös haastattelemamme monitaitoiset pitivät kriittisen ajattelun kehittymistä tärkeänä, vaikka korostivat samalla tarvetta työllistyä ja vastata työelämälähtöisiin odotuksiin. Ylöstalo (2014, 10) osuvasti kiteyttää, että opiskelijoiden työelämälähtöinen ajattelu voi kertoa paitsi uusliberaalin hallinnan läpäisevyydestä myös heidän keskinäisistä eroistaan. Kaikilla ei ole mahdollisuutta opiskella ensisijaisesti itseään kehittääkseen.

AKATEEMISET YRITTÄJÄT

Kuusi haastateltavaa positioi itsensä asiantuntijaksi, mutta suunnitteli toimivansa työelämässä yrittäjinä. Nimesimme heidät akateemiseksi yrittäjiksi. Heidän identiteettinsä poikkesivat kuitenkin toisistaan sen mukaan, edustivatko he pääaineeltaan generalisti- vai professioalaa. Professiolojen opiskelijat kertoivat asiantuntija-alan yrittäjyyden olevan heille luonteva ja omankin perheen viitoittama valinta yliopistokoulutuksen ohella (A7). He rakensivat siis identiteettinsä jatkuvuutta yrittäjyyden kontekstissa.

Yrittäjyys merkitsi heille etenemistä uralla, tosin myös riskinottoa ja mahdollisuutta epäonnistua:

”Mua itteään kiinnostaa ehdottomasti yksityinen puoli enemmän ja on ihan luonnollista et perustaa vaik oman firman. Kyl se on ollu mielessä, sillee korkeimpana uraavaeena, että joskus sais perustaa ihan oman firman. Vaan se riskinotto ja heittäytymiskyky ni mä sitä mietin, et mul pitää olla joku varasuunnitelma. Et mä en haluu tavallaan pistää kaikkee peliin, ellen mä tiedä, et jos se epäonnistuu, ni pystyn sit hankkimaan elannon muualta.” (Alisa, oikeustieteet)

Jotkut akateemiset yrittäjät opiskelivat generalistialoilla. Heidän asemoitumisensa yrittäjyyteen oli ristiiriitaista: Opiskelijat näkivät yrittäjänä toimimisen tutkintoon nähden odotuksenvastaiseksi (B7). Silti he pitivät yrittäjyyteen kuuluvien taitojen omaksumista välttämättömyytenä ja yrittäjän uraa todennäköisenä, vaikka eivät toivoneetkaan sitä omaksi ensisijaiseksi työllistymisen muodoksi (C7):

”Ite en välttämättä oo niin yrittäjähenkinen, mut ei sitä nyt pidä pelätä ja se nyt on todennäköisesti se, mitä se tulevaisuus tuo tullessaan. Et se on lähinnä ilone yllätys, jos sitten pääsee työllistymään silleen, että olis yks työnantaja.” (Mia, kielitieteet)

Akateemiseksi yrittäjiksi itsensä asemoivat tarkastelivat yrittäjyyttä paitsi oman uran, myös ammattikunnan tulevaisuuden näkökulmasta:

”Meil oli tuolla kielitieteen puolella omia työelämäkursseja. Nuoremmille opiskelijoille ni aika hyvin toivotettu sit, et se laskuttaminen ja hinnottelu lähtee siitä et mitä sinä tarviit ja sit se pitää vaan

myydä sille asiakkaalle. Koska se on ollut pitkään ihan [alan] ammattilaisilla vähän ongelmana ettei osata myydä itteensä, että kun ollaan humanisteja jotka vastustaa matemaattikkaa ja kapitalismia niin sitte ollaan poljettu vahingossa hintoja. Ja sit yhtäkkiä in-house – [ammattilaisia] ei oo enää olemassa ja kaikki on yrittäjiä. Ni siihen nyt sitten koulutuskenttä pystynyt reagoimaan. Ne fuksit on kyllä niin peloteltu ainaki täällä, laitettu kamppiin jo heti sille liialle kiltteydelle.” (Mia, kielitieteet)

Generalistialojen opiskelijoille yrittäjyys saattoi siis merkitä koko ammattikunnan toimijuuden vahvistumista (ks. Eteläpelto ym. 2013) ja identiteetin muutosta ”kilteistä humanisteista kapitalisteiksi” (Mia, kielitieteet) (B7, C6). Yliopistokoulutuksella nähtiin olevan keskeinen tehtävä sosiaalistettaessa noviisit uudenlaiseen moraaliseen järjestykseen.

ASiantuntijoiden ja monitaitoisten suhde yrittäjyyteen

Asiantuntijat ja monitaitoiset eivät pitäneet yrittäjyyttä itselleen merkityksellisenä uravaihtoehtona. Asiantuntijoiksi itsensä asemoineet opiskelijat jäsentivät yrittäjyyden pikemminkin sekä itselle että yliopistolle haitalliseksi ja vältettäväksi toiminnaksi (ks. myös Hirvonen & Kaskes 2018) (A3, B3):

”Tuntuu että monesti se on pakkoyrittäjyyttä, se yrittäjyys. Viime laman aikaan isä jäi työttömäksi ja sitte perusti oman firman. Eihän siinä rikastumaan päässyt ja työpäivät oli pitkiä, että sitte se kyllä miulle vannotti et älä lähe ikinä, yksityisyrittäjäksi. Monestiha yrittäjät nähdään jotenki messiashahmoina. Slush-kulttuuri ja hypettämisen varsinki just IT-alalla. Ni on siinä aika paljo hypetystä ollut tämän yrittämisen ympärillä, mitä sitte ehkä ite [olen] vähän karsastellu.”

”Miltä tämmöinen yrittäjämäinen yliopisto sinusta kuulostaa? (Haastattelija)

”Se ei oo niitä yliopiston perustehtäviä minun mielestä. Koska eihän se totuus välttämättä oo aina se, mikä on se myyvä ratkasu ja yliopiston pitäis kuitenkin etsiä tai tieteen pitäis etsiä totuutta. Sanottaa

että onha se hyvä siinä vaiheessa, ku yliopistosta valmistuminen ei oo mikään tae työllistymisestä, vaikka matalampi työttömyys on korkeakouluteilla.” (Sami, luonnontieteet)

Ne asiantuntijat, jotka suunnittelivat sijoittuvansa julkishallinnon tai terveydenhuollon tehtäviin, asemoivat yrittäjämäisen toiminnan uhaksi omalle alalleen ja asiantuntijatyönsä tavoitteille (B3). He eivät nähneet itseään toimijoina työelämässä yrittäjyyden kontekstissa, vaan mielsivät yrittäjyyden työntekijöitä riistäväksi kapitalismiksi (C6):

”Hyvin paljon tulee taloudellisia heilahduksia olemaan niin kauan kuin isot yritykset toimii sillä, että tavoitellaan paljon voittoa. Niin sit saattaa olla yhtäkkiä, pistetään koko osasto pihalle. Ja jos mietitään vaikka labraa, niin sulla on epparissa kaks millia virusta, jos se vahingossa kaatuis. Niin kyllä siinä vaaditaan tarkkuutta ja sitä rauhallisuutta. Ja sit taas sellasen hirveen hektisen markkinavetoisen työympäristön paineiden kestäminen siellä ruohonjuuritasolla tai tutkijatasollakin. Jos sulla on hirveen tulos tai ulos -paine, niin onhan se raskasta.” (Linda, luonnontieteet)

Jos itseä ei välttämättä yrittäjäksi identifioitukaan, asiantuntijat mielsivät yrittäjyyden kuitenkin ”hyväksi mahdollisuudeksi” (Vanessa, luonnontieteet) erityisesti generalistialoilta valmistuville opiskelijoille (C7):

”Mitä sinä ajattelet yrittäjämäisestä yliopistosta? Tulisiko yliopiston olla tämän tyyppinen?” (Haastattelija)

”Mun mielestä tää on aivan siis hirvittävän hyvä mahdollisuus. Koska monilla aloil voi olla se, että ku sä saat jonku tutkinnon, ni se ei suoranaisesti kerro mitä sä voit tehdä. Et tää on aivan erityisesti niille, joilla se ei oo selkee se [ammatti].” (Vanessa, luonnontieteet)

Monitaitoisetkaan eivät harkinneet päätoimista yrittäjyyttä (ks. Hirvonen & Kaskes 2018), vaikka kaksi heistä katsoi voivansa yhdistää palkkatyön ja yrittäjyyden (ks. Emma lainaus) (B7). Monitaitoiset kuitenkin pitivät yrittäjyyttä myönteisenä, yhtenä työllistettävyyttä edistävänä tekijänä:

”Tietenki yliopiston idea on just tämä teoreettine tieto ja sen opiskelu, mut mun mielestä [hyvä] ottaa huomioon se kanssa, että yliopisto-opiskelijoitte pitää työllistyy johonki. Hyvin harvasta tulee sitte tutkija ja ryhtyy akateemiselle uralle, ni mun mielest hyvä, että tiedostetaan se ja tehdään jotai sen asian hyväks että opiskelijoilla tulee olemaan kontakteja työelämäänki. Ja myös yrittäjyyteen.” (Siiri, humanistiset tieteet)

Kun perinteisten akateemisten hyveiden, kuten teoreettisen tiedon omaksumisen, arvioitiin palvelevan vain harvojen uraa, yrittäjämäisiä taitoja pidettiin tarpeellisina lähes kaikille.

POHDINTA

Kun opiskelijat positioivat itsensä asiantuntijoiksi tai monitaitoisiksi akateemisuuden ja työllistettävyyden moraalisisa viitekehyksissä, he rakensivat samalla ristiriitaista kuvaa yliopisto-opetuksesta ja tutkinnon merkityksestä siirtymässä työelämään.

Asiantuntijoilla oli varsin myönteinen kuva yliopistosta ja itsestään korkeasti koulutettuina toimijoina. Yliopistotutkinto ja sitä edellyttäväksi mielletty tiedollinen kyvykkyys olivat heidän identiteettinsä jäsentämisen keskiössä. Asiantuntijat liittivät yliopistopintoihinsa ja yliopistotutkintoonsa odotuksia tulevasta yhteiskunnallisesta statuksesta, hyvistä tuloista ja mahdollisuudesta kehittyä ja tehdä itseä kiinnostavia työtehtäviä nousujohteisella uralla.

Asiantuntijoiden tapaan monitaitoiset pitivät itselleen tärkeinä tieteenalarajat ylittäviä hyveitä, kuten kriittisen ajattelun kehittämistä ja opintoja koskevaa akateemista vapautta (ks. myös Ylijoki 1998). Silti he mielsivät yliopiston ja sen tutkimukseen pohjautuvan toiminnan takapajuiseksi verrattuna muuhun työelämään ja epäilivät tutkintonsa arvoa.

Teorian ja käytännön vastakkainasettelu ja jälkimmäisen mieltäminen arvokkaammaksi ei suinkaan ole vierasta ja uutta tavoille, joilla yliopisto-opiskelijat ovat viime vuosikymmeninä jäsentäneet identiteettään ja heimokulttuuriaan, kuten Ylijoki (2000) on tuonut esiin. Utta on tutkimuksemme perusteella pikemminkin se, että työllistettävyyteen liitettyjen taitojen pitäminen ensisijaisina hyveinä ei koskettanut

vain opintoaloja, joilla tällainen traditio on historiallisestikin katsoen ollut ymmärrettävää (ks. Leppälä & Päiviö 2001), vaan työllistettävyyys eetoksena yhdisti kauppatieteilijöiden lisäksi useita humanististen, kasvatus- ja yhteiskuntatieteiden opiskelijoita.

Tuloksemme tukee aikaisempien tutkimusten havaintoja siitä, että kaikki opiskelijat eivät välttämättä samastu yliopistoon ja sen hyveinä pitämiin taitoihin ja toimintatapoihin (vrt. Silvonen 1996; Honkimäki 2001). Etenkin monitaitoiset, jotka arvioivat koulutus- ja työelämäpolkuaan työllistettävyyden moraalisen järjestyksen viitekehyksessä, toivat esille näkemyksensä siitä, että perinteisten akateemisten hyveiden ohella tai jopa niiden asemesta opiskelijoiden tulisi kehittää henkilökohtaisia ominaisuuksiaan, taitojaan ja asenteitaan, kuten kykyä markkinoida itseään.

Yliopisto-opiskelijoiden ennakoitua työelämäsiirtymää tarkastelleiden Marjatta Lairion ja Leena Penttisen (2006) mukaan opiskelijoista noin puolet oli huolestunut sijoittumisestaan työelämään, kun noin kolmannes piti siirtymää ”jännittävänä haasteena”. Suomalaisten maistereiden hyvän työllistymisen huomioon ottaen (Lindberg 2009; Akava 2017) opiskelijoiden huoli tulevaisuudesta on ylimitoitettua, vaikkakin ymmärrettävää.

Epävarma tulevaisuuden näkymä on kuitenkin opiskelijoiden jakamaa sosiaalista todellisuutta, joka voi vaikeuttaa yliopistoon kiinnittymistä. Tutkimuksemme perusteella yliopistoissa tulisikin työelämävalmiuksien tarjoamisen ohella varmistaa opiskelijoiden kiinnittyminen tieteenalan viitoittamiin ”heimoihin”, sillä se on yhteydessä itseluottamukseen tarkasteltaessa siirtymää työelämään (ks. Mäkinen & Annala 2011; Poutanen ym. 2012).

Vain harva opiskelija piti yrittäjyyttä itselleen merkityksellisenä uravaihtoehtona (ks. myös Tonttila 2010). Jotkut generalistialojen opiskelijat asemoivat itsensä yrittäjäksi ja tarkastelivat yrittäjyyttä koko ammattikuntansa selviytymisen edellytyksenä markkinamuotoisesti toimivassa työelämässä. Silti näidenkin akateemisten yrittäjien ensisijainen toive oli toimia palkkatyöntekijöinä koulutusallallaan.

Etenkin asiantuntijat suhtautuivat akateemisuuden moraalisisesta viitekehyksestä käsin kriittisesti yrittäjyyteen, jota pidettiin ei-toivottuna työllistymisen

muotona, ”pakkoyrittäjyytenä”, tai vain talouden päämääriä palvelevana kapitalismina. Monitaitoiset puolestaan katsoivat työllistettävyyden eetoksen viitekehyksessä yrittäjämäisten taitojen edistämisen ja ilmentämisen tärkeäksi yliopistolle ja toisille opiskelijoille, vaikka he eivät välttämättä kaivanneet itselleen yrittäjän uraa. Yliopiston tarjoamassa yrittäjyyskoulutuksessa tulisi ottaa huomioon opiskelijoiden edustamat erilaiset positiot, joista käsin he sosiaalista todellisuutta jäsentävät.

Tutkimuksemme ei anna mahdollisuutta tarkastella sitä, kuinka yliopisto-opiskelijoiden tiettyjen moraalisten viitekehysten puitteissa rakentamat po-

sitiot ja heidän asemoitumisensa yliopistoon, opiskeluun ja työelämään ovat yhteydessä heidän opintoaloihinsa. Haastateltavien joukko on pääaineiltaan liian heterogeeninen, jotta päätelmiä pääaineiden merkityksistä asemoitumiseen olisi voitu tehdä.

Jatkotutkimuksessa olisikin tärkeää tarkastella, kuinka asemoituminen akateemisuuteen ja työllistettävyyteen on sidoksissa yliopistollisiin ”heimoihin”. Yrittäjyyden assosioituminen kapitalismiin kertoo, että sitä ei mielletä vain yhtenä työllistettävyyden taitona tai uravaihtoehtona. Eri alojen opiskelijoiden suhde yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen vaatiikin lähempää tarkastelua.

¹Tutkimus pohjautuu Suomen Akatemian rahoittamaan hankkeeseen ”Akateeminen yrittäjyys sosiaalisena prosessina” (ACE 2016–2020). Siinä tutkitaan yrittäjämäisten identiteettien rakentumista yliopistokoulutuksessa. Osa artikkelin analyysistä perustuu nuoremman tutkijan Inka Hirvosen ja rekrytointikoordinaattori Katariina Kaskeksen (2018) pro gradu -tutkimukseen ”Työelämäidentiteettiä rakentamassa – yliopisto-opiskelijoiden positioituminen työelämään”. Artikkelia varten aineiston analyysi laajennettiin koko haastatteluaineistoon (N = 28).

²Valtioneuvoston asetus (2017) perustuu Euroopan unionin suositukseseen. Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät vuonna 2008 suosituksen eurooppalaisesta tutkintojen viitekehystä (European Qualifications Framework, EQF). Sillä pyritään edistämään elinikäistä oppimista parantamalla tutkintojen selkeyttä, vertailtavuutta ja siirrettävyyttä.

³Haastatteluun sisältyi lisäksi kaksi toiminnallista tehtävää – puolistrukturoitu korttilajittelutehtävä yrittäjyyttä koskevista väittämistä ja eläytymistehtävä yrittäjäksi ryhtymisestä. Koska aineisto tältä osin poikkeaa muusta haastatteluaineistosta ja vaatii omat analyysimenetelmänsä, raportoimme aineiston analyysin tulokset toisaalla.

KATRI KOMULAINEN
PsT, professori
Itä-Suomen yliopisto

KATI KASANEN
PsT, yliopistonlehtori
Itä-Suomen yliopisto

INKA HIRVONEN
KM, nuorempi tutkija
Itä-Suomen yliopisto

PÄIVI SIIVONEN
FT, yliopistotutkija
Itä-Suomen yliopisto
aikuiskasvatuksen dosentti
Helsingin yliopisto

KATARIINA KASKES
KM, rekrytointikoordinaattori
Liperin kunta

LÄHTEET .....

- Aittola, T. (1987). Opiskelijan elämänvaiheet ja tieteellinen ajattelutapa. *Kirjastotiede ja informatiikka* 6(2), 50–55.
- Akava (2017). *Punnittua tietoa akavalaisista. Akavaaka –tilastokooste. Kevät 2017.* www.akava.fi/akavaaka (30.4.2019).
- Bamberg, M. (2011). Who am I? Narration and its contribution to self and identity. *Theory & Psychology* 21(1), 3–24.
- Becher, T. (1989). *Academic tribes and territories. Intellectual enquiry and the cultures of disciplines.* Milton Keynes: The Society for Research into Higher Education & Open Press.
- Brown, A., Hesketh, A. & Williams, S. (2003). Employability in knowledge-driven economy. *Journal of Education and Work* 16(2), 107–126.
- Eteläpelto, A., Vähäsantanen, K., Hökkä, P. & Paloniemi, S. (2013). What is agency? Conceptualizing professional agency at work. *Educational Research Review* 10, 45–65.
- Heinonen, J. & Hytti, U. (2010). Back to basics: the role of teaching in developing the entrepreneurial university. *Entrepreneurship and Innovation* 11(4), 283–292.
- Hillage, J. & Pollard, E. (1998). *Employability: Developing a framework for policy analysis.* DfEE Research Brief 85. London: Department for Education and Employment (DfEE).
- Hirvonen, I. & Kaskes, K. (2018). *Työelämäidentiteettiä rakentamassa – yliopisto-opiskelijoiden positioituminen työelämään.* Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
- Honkimäki, S. (2001). Going to school at university? Teoksessa Välimaa, J. (toim.) *Finnish Higher Education in Transition: Perspectives on Massification and Globalization.* Jyväskylä: University of Jyväskylä, 91–112.
- Jauhiainen, A., Jauhiainen, A. & Laiho, A. (2015). Akateemiset huomiotaloudessa. Teoksessa Brunila, K., Onnismaa, J. & Pasanen, H. (toim.) *Koko elämä töihin. Koulutus tietokykykapitalismissa.* Tampere: Vastapaino, 123–146.
- Kasanen, K. (2003). *Lasten kykykäsitykset koulussa.* Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 58.
- Kankaanpää, J. (2016). *Kohti yritysmaistä hyöty-yliopistoa. Valtiovallan tahto Suomessa vuosina 1985–2006 ja kokemukset kolmessa yliopistossa.* Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C 369.
- Kohli, M. (2007). The institutionalization of the life course: Looking back to look ahead. *Research in Human Development* 4(3–4), 253–271.
- Koivisto, H., Komulainen, K., Rätty, H. & Vanhalakka-Ruoho, M. (2017). Kastajaisista kastajaisiin – etnografinen tutkimus uuden opiskelijan vastaanotosta yliopistoyhteisöön. *Nuorisotutkimus* 3, 22–37.
- Komulainen, K., Kärkkäinen, M., Korhonen, M., Rätty, H., Siivonen, P., Kasanen, K. & Rautiainen, R. (2015). Kun mikään ei riitä. Akateeminen kykyminuus puntarissa. Teoksessa Brunila, K., Onnismaa, J. & Pasanen, H. (toim.) *Koko elämä töihin. Koulutus tietokykykapitalismissa.* Tampere: Vastapaino, 147–170.
- Korhonen, M., Komulainen, K. & Rätty, H. (2011). ‘Not everyone is cut out to be the entrepreneur type’: How Finnish school teachers construct the meaning of entrepreneurship education and the related abilities of pupils. *Scandinavian Journal of Educational Research* 56(1), 1–19.
- Kouvo, A., Lairio, M. & Puukari, S. (2009). Yliopisto-opiskelu osana opiskelijan elämän ja identiteetin rakentumista. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 5, 443–453.
- Käyhkö, M. (2017). Keinusta kahden maailman välissä. Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja muuttuva suhde kotimaailmaan. *Sosiologia* 54(1), 6–22.
- Lairio, M. & Penttinen, L. (2006). Students’ career concerns: challenges facing guidance providers in higher education. *International Journal of Educational and Vocational Guidance* 6(3), 143–157.
- Leppälä, K. & Päiviö, H. (2001). *Kauppatieteiden opiskelijoiden moraalijärjestys. Narratiivinen tutkimus kolmen pääaineen opiskelusta Helsingin kauppariikoulussa.* Kauppatieteiden pro gradu-tutkielma. Helsingin kauppatieteellinen korkeakoulu.
- Lindberg, M. (2009). Student and early career mobility patterns among highly educated people in Germany, Finland, Italy, and the United Kingdom. *Higher Education* 58(3), 339–358.
- Mäkinen, M. & Annala, J. (2011). Opintoihin kiinnittymisen yliopistoissa. Teoksessa Mäkinen, M., Korhonen, V., Annala, J., Kalli, P., Svärd, P. & Värri, V.-M. (toim.) *Korkeajännityksiä – kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta.* Tampere: Tampere University Press, 59–80.
- Mäkinen-Streng, M. (2012). Päämääriä, ajelehtimista, tietämättömyyttä, etsintää. Koulutusvalinnat, opinnot ja koulutuksen vaihtaminen yliopisto-opiskelijoiden kokemana 2000-luvun taitteessa. Turku: Turun yliopiston julkaisuja.
- Nyström, S., Dahlgren, M. A., & Dahlgren, L. O. (2008). A winding road—professional trajectories from higher education to working life: A case study of political science and psychology graduates. *Studies in Continuing Education*, 30(3), 215–229.

- Paasio, K., Nurmi, P. & Heinonen, J. (2005). *Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä? Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:10*. Helsinki: Opetusministeriö.
- Plamper, R. & Laalo, H. (2017). Akateemisen koulutuksen ihanteet rehtoreiden puheissa 1920-luvulta tähän päivään. *Koulu ja menneisyys. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seuran vuosikirja 55*, 1–35.
- Poutanen, K., Toom, A., Korhonen, V. & Inkinen, M. (2012). Kasvaako akateeminen kynnys liian korkeaksi? Opiskelijoiden kokemuksia yliopistoyhteisöön kiinnittymisen haasteista. Teoksessa Mäkinen, M. ym. (toim.) *Osallistava korkeakoulutus*. Tampere: Tampere University Press, 17–46.
- Rinne, R. & Jauhiainen, A. (2012). In the shifting sands of policy – University academics' and employees' views and experiences of Finland's new higher education policy. Teoksessa Ahola, S. & Hoffman, D. (toim.) *Higher Education Research in Finland. Emerging structures and contemporary issues*. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 89–130.
- Rautopuro, J. & Korhonen, V. (2011). Yliopisto-opintojen keskeyttämisriski ja opintoihin kiinnittymisen ongelmat. Teoksessa Mäkinen, M., Korhonen, V., Annala, J., Kalli, P., Svärd, P. & Värri, V.-M. (toim.) *Korkeajännityksiä – kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta*. Tampere: Tampere University Press, 36–58.
- Rouhelo, A. (2008). *Akateemiset urapolut. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteellisen alan generalistien urapolkujen alkuvaiheet 1980- ja 1990-luvuilla*. Turun yliopiston julkaisuja C 277. Turku: Turun yliopisto.
- Rouhelo, A. & Rautakilpi, S. (2005). Suuret odotukset vai turhat toiveet? Akateemiset genralistit vuosituhanen vaihteen työmarkkinoilla. *Aikuiskasvatus* 25(1), 36–46.
- Siivonen, P. (2012). Ikä ja koulutettavuuden dilemmat viisikymppisten ja kuusikymppisten naisten kerronnassa. *Aikuiskasvatus* 32(3), 190–200.
- Siivonen, P. & Filander, K. (2019). Yliopisto-opiskelijoiden kelpoisuuden muuttuneet mitat ja askelmerkit – vaativia asiakkaita ja tukea tarvitsevia koululaisia. Teoksessa Nori, H., Laalo, H. & Rinne, R. (toim.) *Kohti oppimisyhteiskuntaa – Koulutuspolitiikan uusi suunta ja korkeakoulutuksen muuttuva maisema*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:217. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos, 131–158.
- Siivonen, P. & Isopahkala-Bouret, U. (2016). Adult graduates' negotiations of age(ing) and employability. *Journal of Education and Work* 29(3), 352–372.
- Siivonen, P., Komulainen, K., Rätty, H., Korhonen, M., Kasanen, K. & Rautiainen, R. (2016). Salvation or a Broken Promise? Two adult graduates' social positioning in education and working life. *Scandinavian Journal of Educational Research* 60(1), 110–125.
- Silvonen, J. (1996). Nopeammin, nopeammin ... Opiskelu- ja korkeakoulupolitiikka. Teoksessa Helenius, B., Hämäläinen, E. & Tuunanen, J. (toim.) *Kohti McDonald's yliopistoa. Näkökulmia suomalaiseen koulukoulutukseen ja tiedepolitiikkaan*. Helsinki: Hanki ja Jää, 73–118.
- Tapanila, K., Siivonen, P. & Filander, K. (2018). Academics' social positioning towards the restructured management system in Finnish universities. *Studies in Higher Education*. DOI: <https://doi.org/10.1080/03075079.2018.1539957> (30.4.2019).
- Tirronen, J. (2006). Kolme näkökulmaa yliopistoon – tutkimusta, opetusta vai palvelua? *Kasvatus* 37(2), 124–136.
- Tonttila, K. (2010). *Yrittäjyyden arvottaminen akateemisten nuorten argumentoinnissa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Tuominen, V., Rautopuro, J. & Puhakka, A. (2009). Varhainen mato linnun nappaa? Opiskeluajan yhteys vastavalmistuneiden maistereiden työmarkkinatilanteeseen. Teoksessa Aarrevaara, T. & Saarinen, T. (toim.) *Kilvoittelusta kilpailuun? Artikkelikokoelma Korkeakoulututkimuksen juhlasymposiumista 25.–26.8.2008*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 189–207.
- Valtioneuvoston asetus tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä (2017). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170120> (30.4.2019).
- Wenger, E. (2000). Communities of practice and social learning systems. *Organization*, 7(2), 225–246.
- Ylijoki, O.-H. (2000). Disciplinary cultures and the moral order of studying – A case-study of four Finnish university departments. *Higher Education* 39(3), 339–362.
- Ylijoki, O.-H. (1998). *Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisointi*. Tampere: Vastapaino.
- Ylijoki, O.-H. & Ursin, J. (2013). The construction of academic identity in the changes of Finnish higher education. *Studies in Higher Education* 38(8), 1135–1149.
- Ylöstalo, H. (2014). Työntekijäkansalaisia vai maailman muuttajia? Opiskelijat uusliberalistisessa yliopistossa. *Sukupuolentutkimus* 27(4), 5–16.

Yrittäjyyden edistämisen kiperät ja kriittiset kysymykset yliopistoissa

Sivistysyliopisto ja yrittäjyysyliopisto eivät ole vastakkaisia tavoitteita. Yrittäjyyden edistäminen yliopistoissa kestävästi edellyttää yliopistotoimijoilta kriittisyyttä ja refleksiivisyyttä.

YRITTÄJYYS ON LÖYTÄNYT TIENSÄ kaikille opetusteille ja oppilaitoksiin. Millaisia haasteita yrittäjyyden edistämiseen yliopistoissa sisältyy?

Keskityn kysymyksiin, jotka koskevat yrittäjyyden esittämistä itsestään selvänä vaihtoehtona ja mahdollisuutena kaikille yliopisto-opiskelijoille. Itsestäänselvyydet tekevät kysymyksistä erityisen kiperiä ja vaikeita tunnistaa, jolloin niihin on mahdotonta tarttua. Tarkastelen samalla kriittisesti sitä, miten ymmärrämme yrittäjyyden ja miten yrittäjyyttä opetetaan. Lopuksi tuon esiin, miten kriittisyys ja refleksiivisyys voivat tukea yrittäjyyden edistämistä yliopistoissa.

Yrittäjyyskasvatuksen perinteet ulottuvat Suomessa 1980-luvulle. Nousukaudella se esitettiin tavaksi, jolla varmistetaan kansantalouden myönteinen kehitys vastaisuudessakin. Ammatillisessa koulutuksessa lakiin nostettiin yhdeksi tavoitteeksi yrittäjyyteen pe-

rehdyttäminen 1980-luvun loppupuolella. Yleissivistävän koulutuksen opetusohjelmiin yrittäjyyskasvatus tuli 1990-luvun puolivälissä (Ikonen 2006).

Opetussuunnitelmauudistuksessa yrittäjyyskasvatuksen asemaa opetussuunnitelmissa vahvistettiin edelleen 2000-luvun puolivälissä (Seikkula-Leino 2007). Samaan aikaan ammattikorkeakouluissa on laadittu yrittäjyysstrategioita, ja monissa yliopistoissa on vahvistettu yrittäjyysopetuksen saatavuutta läpi tiedekuntien ja opetusohjelmien. Tuoreimmat yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja Suomen Yrittäjät -järjestön yhteiset yrittäjyysuositukset julkistettiin loppuvuodesta 2018 (Korkeakoulujen yrittäjyysuositukset 2018).

Yrittäjyyden tutkijana ja opettajana yrittäjyysyliopistoksi profiloituvassa Turun yliopistossa minun siis pitäisi olla erittäin tyytyväinen asioiden tilaan ja

YRITTÄJYYSOPEUKSEN SAATAVUUTTA ON VAHVISTETTU LÄPI TIEDEKUNTIEN JA OPETUSOHJELMIEN.

tolaan: yrittäjyys on vahvasti esillä, ja sitä halutaan voimakkaasti edistää opetuksessa ja koulutuksessa. Kriittiselle näkemykselle ja kysymyksille on kuitenkin uskoakseni tilaa ja tarvetta yliopistojen yrittäjyysstrategioissa ja -tavoitteissa (Hytti 2018).

Yrittäjyyden ponnekas edistäminen ilman kriittistä arviointia johtaa vääринymmäryksiin.

KAIKISTA YLIOPISTO-OPISKELIJOISTAKO YRITTÄJIÄ?

Ensinnä nostan keskusteluun opiskelijoiden yrittäjäksi ryhtymisen tavoitteen. Arkipuheessa kaikkien korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysmyönteisyyttä ja yrittäjyyden tavoittelua omana uravalintana pidetään itsestään selvänä päämääränä, jota yliopistoissa pitäisi tavoitella. Yrittäjyystutkija Scott Shane on esittänyt, että kansantalouden kannalta yrittäjien määrän lisääminen ei ole järkevä tavoite. Sen sijaan valtioiden kannattaisi tukea kasvuyrittäjyyttä (Shane 2009).

Yliopistoissa tavoite ei pitäisi olla kaikkien tai mahdollisimman monen opiskelijan johdattelu, kannustaminen tai motivoiminen yrittäjyyteen vaan yrittäjäksi ryhtymisestä kiinnostuneen, melko harvalukuisen joukon yrittäjyysvalmiuksien ja -osaamisen kehittäminen siten, että yritykset kasvavat ja kansainvälistyvät - ja luovat työpaikkoja myös muille (mt).

Vastoin Shanan toiveita monissa maissa, kuten Suomessa, erityisesti yksityisyritysten määrä on lisääntynyt voimakkaasti aina viime vuosiin saakka (Sutela & Pärnänen 2018). Yrittäjäksi ryhtymisen ideaalin muuttumista itseäänselvyydeksi kuvaavat erilaiset mittarit. Yrittäjäksi ryhtyvien tai yrittäjyyttä pohtivien opiskelijoiden vähyys esitetään ongelmaksi tai yliopistojen haasteeksi. Voimme kuitenkin olla ajautumassa tilanteeseen, jossa kansantaloudessamme yksityisyritysten suhteellinen osuus kaikkien yritysten ja

varsinkin kasvuyritysten lukumäärästä on suhteettoman suuri eikä suinkaan optimaalinen. (Shane 2009)

Shane tarkastelee asiaa kansantalouden näkökulmasta. Talouden näkökulma on kuitenkin tärkeä myös yksilölle. Tiedetään, että yrittäjien tulot ovat polarisoituneet, ja juuri yksityisyritysten väliset tuloerot ovat suurimmat. Suomessa peräti neljännes yksityisyrityksistä sijoittui vuonna 2017 alimpaan tulo-luokkaan (Sutela & Pärnänen 2018). Pienet tulot voivat toki olla elämäntyyliin ja esimerkiksi työajan rajaamista koskeva henkilökohtainen ratkaisu. Silti yliopistoissa on syytä pohtia, tukeeko yrittäjyyden ylikorostaminen yliopistoissa uuden ”köyhien yrittäjien” luokan muodostumista.

YRITTÄJYYS TALOUDELLISENA, VOITTOA TAVOITTELEVANA TOIMINTANA?

Toiseksi yrittäjyysopetuksen edistäminen kutsuu pohtimaan eettisiä ja vastuullisuutta koskevia kysymyksiä. Koko maailmaa vuonna 2008 ravisuttaneen pankkikriisin jälkeen kauppa- ja korkeakoulut haastettiin vahvasti pohtimaan opetuksen eettisiä kysymyksiä. Yrittäjyysopetuksen eettisiin kysymyksiin perehtynyt David Rae toteaa, että yrittäjyysopetuksessa ei voi enää keskittyä liiketaloudellisesti kannattavan liiketoimintamahdollisuuden hyödyntämiseen, vaan opetuksen olisi tuettava eettisesti ja ympäristöllisesti kestävien liiketoimintamahdollisuuksien valikoitumista, esimerkiksi luonnonvarojen säästämisen ja uudelleen käyttämisen. Liiketoimintamahdollisuuksia ei voi tarkastella vain yksilön vaan laajemman yhteisön tai yhteiskunnan kannalta (Rae 2014).

Esimerkistä käyvät pikavippiyritykset. Vaikka pikavippitoiminta on yksittäiselle yrittäjälle ja yritykselle kannattavaa liiketoimintaa, voidaanko jättää huomiotta vippien seurannaisvaikutukset yhteiskunnassa, esimerkiksi nuorten velkaantuminen, luottotietojen menetys ja sitä kautta vahvistunut syrjäytyminen?

Kolmanneksi voidaan pohtia, miten kapeasti tai laajasti ymmärrämme yrittäjyyden sisällön ja tavoitteet. Yrittäjyyden ymmärtäminen suppeasti vain talouskasvun moottoriksi pitää yllä konsensusta, että yrittäjyyden ytimessä on uusien liiketoiminta-

YRITTÄJYYSPETUKSESTA ON TULLUT PIKARUOKAKIOSKI.

mahdollisuuksien tavoittelu, uusien yritysten perustaminen ja kasvu, riskinotto ja resurssien hankkiminen ja allokointi (Kyrö 2015). 2000-luvulla yrittäjyydelle on kuitenkin annettu ja nostettu muitakin rooleja, esimerkiksi yrittäjyys yhteiskunnallisten haasteiden ja ongelmien ratkomiseksi yhteiskunnallisen yrittäjyyden kautta (ks. Peredo & McLean 2006).

YHDENMUKAISTA YRITTÄJYYSPETUSTA KAIKILLE?

Neljänneksi on pohdittava kriittisesti yrittäjyysopetusta ja sen didaktisia ja pedagogisia ratkaisuja. Yhdessä ongelmaksi on tunnustettu yliopisto-opetuksen mcdonaldistuminen eli opetuksen kehittäminen pikaruokalaperiaatteiden mukaisesti (Ritzer 1998). Se tarjoaa mielenkiintoisen viitekehyksen myös yrittäjyysopetuksen tarkasteluun (Hytti 2018). Amerikkalaisten, konsulttivetoisten menetelmien ja työkalujen käyttäminen on muodostunut yrittäjyysopetuksessa lähes kaanoniksi (Blank 2013a; Blank 2013b; Ries 2011). Tiimit ideoivat uutta liiketoimintaa hyödyntämällä liiketoimintamallien kehittämiseen laadittuja työkaluja ja esittelevät yritysideoita eli pitchaavat kuvitelluille sijoittajille vakioidun kaavan mukaisesti. Opetuksessa hyödynnetään yrittäjiä vierailuluennoijina, vietetään oppimisjaksoja PK-yrityksissä tai varjostetaan yrittäjiä. Vakioimuotoinen opetus jättää verrattain vähän tilaa innovatiiviselle opetusmenetelmien kehittämiselle. Yrittäjyysopetuksesta on tullut pikaruokakioski, jonka luukusta tarjoillaan samaa tuotetta, olipa opiskelija sitten Piilaaksossa, Suomessa tai Perussa (Hytti 2018).

Viime vuosina onkin nostettu esiin tarve yrittäjyysopetuksen uudelleenajattelulle, jossa toivotetaan tervetulleeksi itsestään selvien opetusmenetelmien kyseenalaistaminen, uusien innovatiivisten ja esimerkiksi opiskelijoiden lähtökohdista yhä paremmin

ponnistavien menetelmien kehittäminen (Berglund & Verduyn 2018). Yrittäjyysopetuksen uudelleenajattelu luo tilaa paitsi opettajien myös opiskelijoiden omalle pohdinnalle.

Usein yrittäjyyskasvatusta tarkastelevissa artikkeleissa korostetaan kokemukselliseen oppimiseen perustuvan opetuksen yliveritaisuutta tai paremmuutta esimerkiksi luento-opetukseen verrattuna. Kuitenkaan tutkimusevidenssi ei tue näitä väitteitä. Inna Kozlinskan (2016) liiketaloustieteellisessä yrittäjyyskasvatuksen alan väitöskirjatutkimuksessa vertailtiin eri tavoin toteutetun yrittäjyysopetuksen vaikutuksia osaamiseen, asenteisiin sekä valmistumisen jälkeiseen työllistyyvyyteen, sisäiseen yrittäjyyteen ja varhaisen vaiheen yrittäjyyteen Virossa ja Latviassa. Tutkimuksessa havaittiin, että kokemukseen eli tekemällä oppimiseen perustuva yrittäjyysopetus ei välttämättä tuota parempia tuloksia kuin perinteinen, luentoihin perustuva yrittäjyysopetus. Päinvastoin, kokemuksellisesta yrittäjyysopetuksesta näytti olevan jopa haittaa. Se edellyttää, että opiskelijoiden on osattava oppia kokemuksesta: reflektoida ja ymmärtää oppimaansa (ks. myös Hägg 2017).

SUKUPUOLI SELITTÄÄ YRITTÄJYYSAIKOMUKSIA

Viides mahdollinen ongelma koskee opiskelijoiden tarkastelemista yhtenä, homogeenisena ryhmänä, joille voidaan tarjota samaa yrittäjyysopetusta ottamatta huomioon esimerkiksi sukupuolta, luokkaa tai opiskelualaa. Yrittäjyyteen liittyy vahvoja stereotyyppisiä käsityksiä. Sitä pidetään maskuliinisena, miesten toimintana, jossa voitontavoitteluun tähtäävät uudet yritykset ovat keskiössä (Kyrö 2015).

Teen usein opetukseni alussa pienen testin, jossa pyydän opiskelijoita visualisoimaan mielessään eteensä yrittäjän. Useimmiten opiskelijat kuvittelevat miespuolisen yrittäjän. Tutkimusten perusteella sukupuoli selittää vahvasti yrittäjyysaikomuksia niin Suomessa kuin kansainvälisesti: yrittäjyyden perustamisaikaisissa miehet ovat aktiivisempia kuin naiset (Wilson, Kickul & Marlino 2007).

Siten olisi naiivia väittää, että pelkästään yrittäjyysopetuksen lisääminen tarjoaisi yhtäläiset mahdollisuudet kaikille lähestyä yrittäjyyttä sukupuolesta

riippumatta. Esimerkiksi yrittäjyyskasvatuksen tutkijat Sally Jones ja Jan Warhuus nostavat artikkelissaan (2018) kiinnostavasti esiin, miten yrittäjyyden kurssikuvauksissa käytetään usein hyvin maskuliinista kieltä ja samalla tuotetaan käsityksiä siitä, keille kurssi soveltuu ja keille ei.

Yrittäjyysopetuksen esitemateriaalien kuvasto voi samoin vahvistaa yrittäjyyttä koskevia stereotyyppioita. Kurssiesitteen tekstissä ilmaistu yrittäjyyskurssin soveltuvuus kaikille saa uudenlaisen tulkintakehyksen, jos esitteen kuvituksessa miesopiskelijat istuvat kannettavien tietokoneiden takana.

Vuosina 2004–2005 Turun kauppakorkeakoulu toteutti yrittäjyyskurssin luonnontieteellisen tutkijakoulun jatko-opiskelijoille. Kurssin aluksi havaitsimme, että noin puolet opiskelijoista ei ollutkaan kovin innostuneita pohtimaan omaa yritystoimintaa, vaan he hakivat kurssilta tukea oman liiketoiminnallisen ymmärryksensä lisäämiseksi. Kurssiaineistoja analysoidessamme huomasimme, että naisopiskelijoiden oli vaikeaa edes pohtia omaa, teknologista tutkimusalaan koskevaa yrittäjyysmahdollisuutta. Heidän oli luontevampaa omaksua sisäisen yrittäjyyden käsite oman yrittäjyyden hahmottamiseksi tai pohtia yrittäjäksi ryhtymistä muille aloille, kuten palvelualoille (Hytti & Heinonen 2013).

Teknologiayrittäjyys on erittäin miehinen toimiala, joten sille hakeutuvat naiset navigoivat sukupuolittuneiden odotusten ja käsitysten maastossa (Marlow & McAdam 2013). Teknologian ja yrittäjyyden tiukka sidos yrittäjyyskursseissa voi luoda esteitä paitsi yrittäjyyttä pohtivien sukupuolen myös näiden edustamien eri oppiaineiden ja tiedekuntien näkökulmista. Vahva teknologinen lataus kurssilla lähettää piiloviestin esimerkiksi humanististen aineiden opiskelijoille, että tarjottu opetus ei sovellu heille tai houkuttele heitä.

Sibylle Heilbrunnin ja Tamar Almorin (2014) Israelissa tekemässä tutkimuksessa havaittiin, että yrittäjyyskasvatusohjelmalla voidaan vahvistaa oppilaiden välistä sosiaalista epätasa-arvoa. Yrittäjyyskasvatus tuotti hyviä tuloksia kouluissa, joiden oppilaat olivat keskiluokkaisista tai ylemmän yhteiskuntaluokan perheistä. Niissä kouluissa, joiden oppilaat olivat alemman yhteiskuntaluokan perheistä, yrittäjyys-

kasvatus ei kehittänyt oppilaiden yrittäjyysosaamista, ja heidän kokemansa pystyvyys yrittäjyyteen heikkeni ohjelman myötä. Yhtenä selityksenä esitettiin oppilaiden vanhempien sitoutuneisuus tai sen puute yrittäjyyskasvatusohjelman tavoitteisiin (Heilbrunn & Almor 2014).

Yrittäjyudessa resurssit, esimerkiksi verkostot, ovat keskeisiä (Jarillo 1989). Heilbrunnin ja Almorin (2014) tutkimuksessa nostettiin esiin, että perheen luokka-asemasta riippuvat resurssit ovat yhteydessä oppimistuloksiin jo perusopetuksessa. Tutkijat esittävätkin, että yhden yhtenäisen mallin sijaan tarvitaan yrittäjyyskasvatuksen räätälöintiä. Vastaavaa keskustelua ja pohdintaa – samoin kuin tutkimusta aiheesta – kaivataan yliopistoista.

Korkeakoulukontekstissa on tutkittu sitä, miten opiskelijoiden kulttuurinen ja etninen moninaisuus haastaa yliopisto-opetusta esimerkiksi kauppakorkeakouluissa. Tutkimusten perusteella pedagogisessa suunnittelussa pitäisi ottaa huomioon opiskelijoiden aiemmat kokemukset (Jabbar & Hardaker 2013). Opiskelijat eivät ole homogeeninen joukko, joten yrittäjyysopetuksen kehittämisessä ja opetuksessa on oltava vastaanottavainen pohdinnalle esimerkiksi sukupuolesta, luokka-asemasta ja etnisyydestä, eikä voi naiivisti olettaa, että kaikilla on samat mahdollisuudet yrittäjyysopetuksessa ja yrittäjyudessa (Berglund, Lindgren & Packendorff 2017).

YRITTÄJÄMINÄSTÄ AINUT OLEMISEN TAPA?

Kuudes yrittäjyyttä koskeva haaste on sen näkeminen itsestään selvästi ainoana mahdollisena toimintamallina ja olemisen tapana kaikille, kaikissa tilanteissa. Monessa yliopistossa, kuten Turun yliopistossa, yrittäjyysopetuksessa korostetaan yrittäjäksi ryhtymisen ohella yrittäjyysopintojen merkitystä ja yrittäjyysosaamisen tarvetta myös palkkatyöhön hakeutuvilla. Yrittäjämäisyyttä ja sisäistä yrittäjyyttä painottava kirjallisuus nostaa aloitteellisuuden ja luovuuden tai innovatiivisuuden osaamisiksi, joilla varmistutaan omasta työllistettävyydestä (Heinonen & Vento-Vierikko 2002).

Tekemiemme opiskelijakyselyjen perusteella opiskelijat ovat sisäistäneet tämän ajatuksen.

VOIKO YRITTÄJYYS OLLA VAIN YKSI MAHDOLLINEN URAVAIHTOEHTO?

Kyselytutkimukseen vastanneet opiskelijat kokivat, että työelämä yhtäältä arvostaa yrittäjämäisiä taitoja ja toisaalta ei arvosta akateemisia taitoja (Räty ym. tulossa). Yrittäjämäisten taitojen korostuminen asettaa 'yrittäminen' yksilön ainoaksi mahdolliseksi toiminnan ja olemisen tavaksi, joka ei mahdollista muita tapoja olla ja toimia (Korhonen 2012). Työ- ja yrittäjätiimien tutkimus on kuitenkin osoittanut, että useimmissa tilanteissa parhaita tiimejä ovat mahdollisimman heterogeeniset tiimit (Steffens, Terjesen & Davidsson 2012). Siten ei ole juurikaan todisteita sille, että työelämässä tai edes yrittäjätiimeissä tarvittaisiin vain idearikkaita, aloitteellisia innovaattoreita. Lisäksi tarvitaan analyttisiä, kriittisiä toimenpanijoita.

Liisa Keltikangas-Järvinen (2011) on nostanut kriittiseen keskusteluun sosiaalisuuden ihannoinnin työelämässä, esimerkiksi sosiaaliset taidot rekrytointien keskeisenä kriteerinä. Vastaavasti voimme kyseenalaistaa yrittäjämäisyyden edellytyksenä kaikkiin tehtäviin ja rooleihin sekä vallitsevana toimintatapana.

Yrittäjyyden tutkijana ja opettajana en vastusta yrittäjyyden tuomista yliopistoon ja sen tuomien mahdollisuuksien esittelyä opiskelijoille uravaihtoehtona. Haluan kuitenkin tuoda keskusteluun refleksiivisyyden tarpeen. Yrittäjyyskasvatustutkimuksen suomalainen edelläkävijä ja kehittäjä Paula Kyrö on esittänyt, että yrittäjyysopetuksen kehittäminen edel-

lyttää hyvin vahvaa arvoteoreettista keskustelua ja kysymysten esittämistä. Haluammeko lisätä yrittäjyysopetusta ja edistää yrittäjyyttä? Millä tavoin yrittäjyysopetusta tarjotaan? Voimme kysyä, miksi yrittäjyyttä tarjotaan (Kyrö 2015).

Yrittäjyysopetuksen ja muun yrittäjyystoiminnan tarjonnan ohessa on samoin hyvä jatkuvasti tarkastella ja arvioida, mitä tapahtuu. Millaisia ajatuksia, ideoita tai itsestäänselvyyksiä yrittäjyydestä tarjoamme – tietoisesti tai vahingossa? Miten opetuksen käytännöt kutsuvat tai sulkevat pois joitakin opiskelijoita tai opiskelijaryhmiä?

Opettajille on tärkeää antaa mahdollisuuksia kehittää omaa opetustaan innovatiivisesti. Vastaavasti opiskelijoille on annettava mahdollisuus arvioida yrittäjyyden positiivisia ja negatiivisia tulemia oman tulevaisuutensa näkökulmasta. Voiko yrittäjyys olla vain yksi mahdollinen ura tai toimintatapa monien muiden joukossa? (Hytti 2018)

Kriittisyys on tärkeää kaikessa tutkimuksessa, mutta toisinaan kriittistä tutkimusta ja näkökulmaa pidetään marginaalissa ja sen oletetaan vain nostavan esiin ongelmia ja haasteita, kun vastaavasti käytännönläheisiä valtavirtanäkemyksiä pidetään ratkaisujen tuottajina. Kriittisen tutkimuksen näkökulmat ovat kuitenkin tapoja rakentaa ja tuoda yrittäjyyttä yliopistoon yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti kestävästi.

ULLA HYTTI

KTT, tutkimusjohtaja, dosentti
johtamisen ja yrittäjyyden laitos
Turun yliopiston kauppakorkeakoulu

LÄHTEET.....

- Berglund, K., Lindgren, M., & Packendorff, J. (2017). Responsibilising the next generation: Fostering the enterprising self through de-mobilising gender. *Organization* 24(6), 892–915. DOI: <https://doi.org/10.1177/1350508417697379>.
- Berglund, K. & Verduyn, K. (toim.) (2018). *Revitalizing Entrepreneurship Education: Adopting a Critical Approach in the Classroom*. Oxon & New York: Routledge.
- Blank, S. (2013a). *The Four Steps to the Epiphany: Successful Strategies for Products that Win*. BookBaby.
- Blank, S. (2013b). Why the Lean Start-up Changes Everything. *Harvard Business Review* 91(5), 63–72.
- Heilbrunn, S., & Almor, T. (2014). Is entrepreneurship education reproducing social inequalities among adolescents? Some empirical evidence from Israel. *The International Journal of Management Education* 12(3), 445–455.
- Heinonen, J., & Vento-Vierikko, I. (2002). *Sisäinen yrittäjyys: Uskalla, muutu, menesty*. Helsinki: Talentum.
- Hytti, U. & Heinonen, J. (2013). Heroic and humane entrepreneurs: identity work in entrepreneurship education. *Education+Training* 55(8/9), 886–898.
- Hytti, U. (2018). Critical entrepreneurship education: a form of resistance to McEducation? Teoksessa Berglund, K. & Verduyn, K. (eds.). *Revitalizing Entrepreneurship Education: Adopting a Critical Approach in the Classroom*. London: Routledge, 228–234.
- Hägg, G. (2017). *Experiential entrepreneurship education: Reflective thinking as a counterbalance to action for developing entrepreneurial knowledge*. Dissertation. Lund: Lund University.
- Ikonen, R. (2006). *Yrittäjyyskasvatus: kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä*. SoPhi, (102), Helsinki–Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.
- Jabbar, A., & Hardaker, G. (2013). The role of culturally responsive teaching for supporting ethnic diversity in British University Business Schools. *Teaching in Higher Education* 18(3), 272–284.
- Jarillo, J. C. (1989). Entrepreneurship and Growth: The Strategic Use of External Resources. *Journal of Business Venturing* 4(2), 133–147.
- Jones, S., & Warhuus, J. P. (2018). “This class is not for you” An investigation of gendered subject construction in entrepreneurship course descriptions. *Journal of Small Business and Enterprise Development* 25(2), 182–200.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2011). *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. Helsinki: WSOY.
- Korhonen, M. (2012). *Yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä kaikille. Uusliberalistinen hallinta, koulutettavuus ja sosiaaliset erot peruskoulun yrittäjyyskasvatuksessa*. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 29. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Korkeakoulujen yrittäjyysuusitukset (2018) Arene, Unifi ja Suomen Yrittäjät. <http://www.unifi.fi/wp-content/uploads/2018/12/Yritt%C3%A4jyysuusitukset.pdf>.
- Kozlinska, I. (2016). *Evaluation of the Outcomes of Entrepreneurship Education Revisited*. Annales Universitatis Turkuensis Oeconomica: Series E:10. Dissertation. Turku: Turun yliopisto.
- Kyrö, P. (2015). The conceptual contribution of education to research on entrepreneurship education. *Entrepreneurship & Regional Development* 27(9–10), 599–618.
- Marlow, S., & McAdam, M. (2012). Analyzing the Influence of Gender upon High–Technology Venturing within the Context of Business Incubation. *Entrepreneurship Theory and Practice* 36(4), 655–676.
- Peredo, A. M., & McLean, M. (2006). Social entrepreneurship: A critical review of the concept. *Journal of world business* 41(1), 56–65.
- Rae, D. (2014). Graduate Entrepreneurship and Career Initiation in the ‘New Era’ economy. *Journal of general management* 40(1), 79–95.
- Ries, E. (2011). *The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses*. New York: Crown Books.
- Ritzer, G. (1998). *The McDonaldization Thesis: Explorations and Extensions*. London: Sage.
- Räty, H., Kozlinska, I., Kasanen, K., Siivonen, P., Komulainen, K. & Hytti, U. (tulossa). Being stable and getting along with others: Perceived ability expectations and employability among Finnish university students. Hyväksytty julkaisutavaksi julkaisussa *Social Psychology of Education*.
- Seikkula-Leino, J. (2007). *Opetussuunnitelmauudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen*. Opetusministeriön julkaisuja 2007:28. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79409/opm28.pdf>. Helsinki: Opetusministeriö.
- Shane, S. (2009). Why encouraging more people to become entrepreneurs is bad public policy. *Small Business Economics* 33(2), 141–149.
- Steffens, P., Terjesen, S., & Davidsson, P. (2012). Birds of a feather get lost together: new venture team composition and performance. *Small Business Economics* 39(3), 727–743.
- Sutela, H. & Pärnänen, A. (2018) *Yrittäjät Suomessa 2017*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Wilson, F., Kickul, J., & Marlino, D. (2007). Gender, Entrepreneurial Self-Efficacy, and Entrepreneurial Career Intentions: Implications for Entrepreneurship Education. *Entrepreneurship Theory and Practice* 31(3), 387–406.

Yli punaisen virran

Yrittäjäyys, vastarinta ja uudet riiston muodot

Nykyajan yrittäjä on yksinyrittäjä, joka tavoittelee vapautta, mahdollisuutta tehdä työnsä kunnolla ja järjestää elämänsä itsenäisesti. Työn tekeminen muun kuin taloudellisen hyödyn vuoksi ajaa kuitenkin yrittäjän taloudellisesti tukalaan tilanteeseen. Prekaarin yrittäjätyöläisen auttaa pinteestä vain se, että muutetaan kollektiivisesti yhteiskunnallisen toiminnan ehtoja ja valtasuhteita.

YRITTÄJYYDESTÄ ON TULLUT nykykapitalismissa pääomalle alistetun työn alkeismuoto. Se on alue, jolla luodaan ja kokeillaan yhtäältä uusia työn tekemisen ja hallinnan vastustamisen tapoja, toisaalta uusia työvoiman riiston ja alistamisen muotoja. Yrittäjämäisyys – itsenäisyyden ja riskinoton, omiin kykyihin ja osaamiseen investoinnin merkitys – luonnehtii yhä enemmän myös muodollisesti palkkatyösuhteessa tehtävää työtä.

Nykyajan työläisen on laitettava koko elämänsä työhön ja kannettava riskejä työvoiman ostajan puolesta, minkä takia hän muistuttaa pikemminkin yrittäjää kuin palkkatyöläistä sanan teollisesta kapitalismista tutussa merkityksessä. Taustalla on laajempi muutos arvon tuottamisen tavoissa.

Kutsun nykyistä pääoman kasautumisen järjestystä biokapitalismiksi. Siinä perinteinen palkkatyö, jossa työläinen voi ”olla vain töissä täällä”, ei näytä enää riittävän irrottamaan työvoimasta niitä ulottuvuuksia,

joita lisäarvon tuottaminen edellyttää. Biokapitalismissa lisäarvon tuotannon perusta on *bios*, jolla antiikin kreikkalaiset tarkoittivat suunnilleen sitä, mitä nykyisin kutsuttaisiin subjektiviteetiksi: tiettyä ehtojen joukkoa, joka mahdollistaa sen, että yksilöllisistä tai kollektiivisista instansseista muodostuu ainakin jossain määrin itseohjautuva systeemi.

Yrittäjäydestä näyttää vallitsevan kaksi käsitystä, joita voi kutsua oikeistolaiseksi ja vasemmistolaiseksi. Oikeistolainen käsitys ylistää yrittäjäyttä, mutta niputtaa härskesti yhteen eläkerahaston omistaman globaalin suuryrityksen ja freelancegraafikon tai kebab-yrittäjän. Puhumalla mikroyrittäjistä ajetaan suuryrittäjien etuja ilman, että mikroyrittäjät – joilla ei yleensä ole muita työntekijöitä palveluksessaan – hyötyisivät millään tavoin. Vasemmistolainen käsitys taas näkee yrittäjäyden miltei aina pakkona, sumutuksena ja traagisena kohtalona, jolta poloiset pakkoyrittäjät on pelastettava palkkatyön kaidalle polulle.

BIOKAPITALISMISSA LISÄARVON TUOTANNON PERUSTA ON BIOS.

Oikeistolainen näkemys on oikeassa siinä, että monelle mikroyrittäjällekin yrittäjyys näyttäytyy paon, toisen palveluksessa tehtävästä työstä kieltäytymisen ja elämän itsenäisen järjestämisen keinona. Usein työstä kieltäytyminen jää kuitenkin yritykseksi, sillä käytännössä mikroyrittäjä on riippuvainen jopa yhdestä tai ainakin muutamasta työnostajasta ja siten tosiasiaassa, kuten vasemmistolainen näkemys korostaa, työntekijän asemassa. Taloudellisesti mikroyrittäjä on vielä palkkatyöläistäkin tukalammassa tilanteessa, koska alisteisesta asemastaan huolimatta häneltä puuttuu palkkatyösuhteeseen kuuluva suoja riskejä vastaan.

Mikroyrittäjä ei joudu tekemään työtään työnjohdon valvonnassa ja alaisuudessa, mutta hän ei myöskään saa työ sopimuksessa määriteltyä palkkaa. Hänen tulonsa riippuvat suoraan yksittäisten työsuoritusten myymisestä työnostajalle, joka yleensä on 1) suurempi yritys, tai sitten 2) tietty, mikroyrittäjän tapauksessa usein sosiaalisesti ja kenties alueellisestikin varsin rajallinen kuluttajien joukko, kuten laatu-kahvista kiinnostuneet, pienpanimo-oluiden harrastajat tai aktiivista synnytystä tavoittelevat.

Suurelle yritykselle palvelujaan tarjoava yrittäjä on varsin suoraan työläisen asemassa, hänen tulonsa riippuvat yhdestä tai muutamasta tilaajasta, ja tilaajayritys ulkoistaa näin liiketoimintansa riskejä alihankkijamikroyritykselle. Kun kohderyhmä taas on rajallinen, yrittäjän on jopa vielä vahvemmin osattava käyttää hyväkseen kaikkia sosiaalisia suhteitaan ja henkilökohtaisia erityisominaisuuksiaan, sillä hänen on itse rakennettava kuluttajaverkostonsa.

IHMISPÄÄOMA JA RISKIEN ULKOISTAMINEN

Nykyajan yrittäjä ei siis todellakaan ole kapitalisti tai pulska porvari vaan yksinyrittäjä, joka ei osta kenenkään toisen työvoimaa. Suomessa 65 prosenttia

yrityksistä on yksinyrittäjiä, ja yksinyrittäjien määrä on kymmenen viime vuoden aikana lisääntynyt kolmanneksella.

Mikroyrittäjyyden etu pääoman kannalta on siis riskien ulkoistaminen: jokainen on saatava huolehtimaan itse terveydestään, koulutuksestaan, sosiaalisista suhteistaan – kaikista työvoiman uusintamisen kannalta välttämättömistä tekijöistä. Yritteliään prekaarin on investoitava omaan inhimilliseen pääomaansa ja pyrittävä maksimoimaan henkilökohtaisen pääomansa tuotto.

Pitää epäilemättä paikkansa, kuten Sergio Bologna on huomauttanut, että yrityksen käsitteen soveltaminen yksilöön on ongelmallista, koska yritys on määritelmänsä mukaisesti rakenne, jossa kolme funktiota on eriytetty toisistaan: rahoitus, johto ja suorittava työ.

Nykyiset työvoiman hallinnan tekniikat, joita paremman puutteessa voidaan kutsua uusliberaaleiksi, nimenomaan pyrkivät siirtämään kaikki nämä funktiot yksittäisen prekaarin ”itsensä yrittäjän” ruumiin ja aivojen sisään. Jokaisen olisi oltava oman itsensä rahoittaja, itsensä toimitusjohtaja, mutta silti viime kädessä prekaari työläinen. Uusliberalismi ei olekaan ensisijaisesti ideologia eikä talousoppi vaan pikemminkin joukko minäteknikoita tai itsen tekniikoita, elämänmuoto, jonka ulkopuolelle kukaan meistä ei pääse. Joka kerta, kun teemme ansioluetteloa tai kirjoitamme artikkeleita saadaksemme CV-merkinnän, olemme uusliberaaleja. Vapaus, valinnanvapaus on osa työläisen hallinnan kojeistoa ja pääoman kasautumisen prosessia.

Gary Beckerin tunnetuksi tekemä termi *human capital*, ihmispääoma tai inhimillinen pääoma, on kuitenkin osoitus liberaalin pääomakäsityksen puutteellisuudesta. Karl Marxille pääoma on yhteiskunnallinen voima, valtaa vaikuttaa yhteiskunnalliseen tuotantoon, ohjata tuotannon päämääriä investointien avulla ja alistaa toisten työtä lisäämään pääoman arvoa. Yksinyrittäjän henkilökohtaisella pääomalla taas ei tietenkään ole tällaista valtaa.

Silti puhe yrittäjyyteen kuuluvasta vapaudesta ja itsenäisyydestä ei ole huijausta, eikä sitä nähdäkseen tule kuvata myöskään ’ideologiana’, jonkinlaisena ’valheellisena’ tai ei-todenmukaisena representaationa tai propositiojoukkona, joka peittelee esimerkiksi

YHTEISKUNNALLISESSA MIELIKUVITUKSESSA JA POLIITTISESSA PUHEESSA YRITTÄJÄN HAHMO MUISTUTTAA YHÄ LÄNNENELOKUVIEN MACHOSANKARIA.

tuotanto- ja omistussuhteisiin liittyviä ristiriitoja. Jopa kaikkein prekaareimmalla yksinyrittäjällä on palkkatyöläiseen verrattuna yleensä paljon suurempi mahdollisuus järjestää ajankäyttöään ja työrytmiään mutta myös, ja luullakseni vielä olennaisemmin, omia tuotantotapojaan. Vaikka valtavirtainen taloustiede ja uusliberaali poliittinen ajattelu näkevät yrittäjän ennen kaikkea toisia vastaan kilpailevana, taloudellisia etujaan maksimoimaan pyrkivänä subjektina, tosiasiaa yhä useammalle yksinyrittäjälle yrittäjäksi ryhtymisen taustalla on laadullisia, kenties jopa eettisiä syitä.

Yrittäjä tavoittelee vapautta, mahdollisuutta tehdä työnsä kunnolla, järjestää elämänsä itsenäisesti. Silti nykyajan yrittäjä on aivan erilainen kuin viime vuosisatojen kapitalistinen mytologia on esittänyt. Yhteiskunnallisessa mielikuvituksessa ja poliittisessa puheessa yrittäjän hahmo muistuttaa edelleen lännenelokuvien, kuten Howard Hawksin ohjaaman *Punaisen virran* machosankaria, joka lahtaa intiaaneja, meksikolaisia ja nautoja.

Nykyajan yrittäjätöyläiset ovat kuitenkin toisenlaisia ja kenties näkymättömämpiä hahmoja, eikä ”punaisen virran”, tuolla puolen ole vihollisia ja maata, joka heiltä on ryöstettävä, vaan pikemminkin toisia ihmisiä, joiden kanssa halutaan muodostaa uudenlaisia, vähemmän hierarkkisia ja tuhoisia suhteita.

Pyssysankarin sijaan nykyajan yrittäjähahmo on esimerkiksi kätilö tai sairaanhoitaja, joka haluaa luoda tasavertaisen hoivasuhteen potilaisiinsa tai barista, joka haluaa tehdä parempaa kahvia tai ehkä vastavalmistunut tohtori, joka kokee, että yliopiston projektijärjestelmässä tutkimusta on mahdotonta tehdä

itsenäisesti. Niin hoitoalan suuryksiköissä kuin kahvilaketjuissa yksittäisen työntekijän mahdollisuudet vaikuttaa tuotannon päämääriin eli siihen, minkä logiikan mukaisesti työtä tehdään, ovat olemattomat.

Jos tuotannon päämääräksi haluaa asettaa jonkin muun kuin taloudellisen, numeerisesti mitattavan tehokkuuden, siis pääoman arvonlisäyksen logiikan, kenties välillisesti ”julkisten menojen karsimisen” kautta, ”jaloillaan äänestäminen” ja oman yrityksen perustaminen näyttäytyy usein ainoana vaihtoehtona.

Yliopistoissa ja muissa tutkimusinstituutioissa sama tilanne tulee eteen yhä useammin. Yliopisto on hierarkkinen organisaatio, jonka ylin johto käyttää jatkuvasti yhä enemmän valtaa niin yliopiston kuin sen laitoksen sisällä, itse tutkimustyön kannalta mielivaltaisilta tai ulkopuolisilta tuntuvat tuottavuuskriteerit leviävät kaikkialle, ja rahoitusmahdollisuudet heikkenevät. Moni tutkija pakenee ulkomaille, mutta heitä ryhtyy myös konsulteiksi tai muiksi yrittäjiksi. Eikä ainoastaan rahan vaan yhä useammin nimenomaan autonomian ja tutkimuksen vapauden vuoksi.

Samalla ihmispääoman taloustieteen kuvaama kilpailullinen taloudellisen edun maksimoimisen logiikka leviää kaikille perinteisen käsityksen mukaan talouden ulkopuolisille alueille. Uusliberaalin poliittisen projektin tavoite on, että parisuhdekumppanin, päivähoitopaikan tai koulutuspaikan valinnassa sovelletaan yrittäjärationaalista logiikkaa, toisin sanoen pyritään maksimoimaan ihmispääoman tuotto. Ihmispääoman kartuttaminen alkaa siis jo lapsesta tai kenties jo ennen syntymää.

Paradoksaalisesti näyttääkin siltä, että taloudellinen voiton maksimoiminnan rationaalisuus on ensisijaisesti läsnä kaikkialla muualla paitsi pienyrittäjän liiketoiminnassa tai sen aloittamisen motiiveissa. Työn tekeminen muun kuin taloudellisen hyödyn vuoksi usein ajaa kuitenkin mikroyrittäjän taloudellisesti kaikkein tukalimpaan tilanteeseen. Ja kaikista hyvistä aikeistaan huolimatta hän usein joutuu tinkimään omista motiiveistaan ja asettamaan tuottojen maksimoiminnan etusijalle säästyäkseen konkurssilta. Prekaari yrittäjätöyläinen yleensä omistaa itse tuotantovälineensä. Tämä ei kuitenkaan vapauta häntä

pääomalle alistetun työntekijän asemasta, koska hän ei kykene takaamaan toimeentuloaan myymättä työvoimaansa markkinoilla pääomalle.

Kapitalistisilla markkinoilla yksittäisen yrittäjän kieltäytyminen lisäarvon realisoimisesta ei tarkoita, että lisäarvon tuotanto lakkaisi. Yrittäjän tuottama lisäarvo ainoastaan siirtyy jollekin toiselle. Kuten niin sanotun marxilaisen feminismin piirissä on kuvattu, työn tekeminen palkatta vahvistaa oleellisesti työn luonteeseen liittyvää mystifikaatiota, sillä kun työstä ei tarvitse maksaa, se ei näy kapitalistin kustannuslaskelmissa, eikä sitä siksi pidetä yhteiskunnallisesti tuottavana.

Jos sijoitusta tekevä kapitalisti joutuu maksamaan koneesta, jonka hän ostaa toiselta kapitalistilta, mutta ei siitä, että naistyöntekijä keittää ilmaiseksi kahvit tai siitä, että alihankkijayrittäjä laittaa itsensä kokonaan likoon mutta myy palveluaan muodollisella tuotantohinnalla, hän myös alkaa pitää koneita, mutta ei naisia ja alihankkijoita, lisäarvon lähteenä. Sijoittajan laskelmissa euro enemmän sijoituksia koneisiin tai rakennuksiin tuottaa kenties kaksi euroa enemmän voittoa, mutta naisen palkan nostaminen tai yrittäjän palkkion nostaminen ei kasvata voittoa yhtään, koska nainen ja yrittäjä ovat muutenkin valmiita antamaan kaikkensa. Siksi heihin ei tarvitse investoida. Heitä ei kiinnosta ensisijaisesti raha, vaan rahan pyytäminen voi jopa tuntua hieman nololta. Juuri näin käy myös erilaisille yhteishyödykkeiden tuottajille ja osuuskuntayrittäjille.

LUPAUS JA LUOTTAMUS HALLINNAN KEINOINA

Prekaarin mikroyrittäjän tilanne toimii prismana, jonka läpi voidaan tarkastella kaikkien prekaarien itsensä yrittäjien – myös muodollisesti palkkatyöasemassa olevien – tilannetta. Se kertoo, että ongelma ei yleensä ole työn vaan rahan puute ja tulonlähteiden epävarmuus. Siksi vaatimukset täystyöllisyydestä vaikuttavat päättömiltä.

Pääoman arvoa lisää myös, tai jopa ennen kaikkea, toiminta tuotantolaitoksen ja yrityksen ulkopuolella: niin Googlen, Facebookin, Ilean kuin autofirmojen käyttäjät tekevät jatkuvasti yrityksille ilmaista työtä. Sitä vain on vaikea paikantaa tai ajoittaa, koska se on

luonteeltaan hajautunutta, epämääräistä, yhteistä ja jaettua pikemminkin kuin yksilöllistä. Jokaisella yksilöllä on lisäksi enemmän kuin tarpeeksi työtä yrittäessään ansaita oman toimeentulonsa, koska arvoa luottavasta aivojen välisestä yhteistyöstä ei makseta korvausta. Elämme jo täystyöllisyysyhteiskunnassa tai pikemminkin ylityöllisyysyhteiskunnassa.

Selkeä merkki palkkatyöyhteiskunnan kriisistä on ”palkattoman palkkatyön”, siis palkkatyön oikeudelliseen muotoon luettavan, mutta ilman varsinaista palkkatuloa tehtävän työn jatkuva lisääntyminen. Suomessa ilmaista työtä työnjohdon alaisuudessa ja valvonnassa tekee vuosittain arviolta jopa 451 000 ihmistä, jos opintoihin kuuluvat harjoittelut lasketaan mukaan. Pelkästään TE-toimiston kautta tehtäviin työkokeiluun arvioidaan osallistuvan 45 000 ihmistä, ja nimenomaan tähän ryhmään kuuluvien määrä on lisääntynyt erityisen voimakkaasti 2010-luvulla.

Harjoitteluiden ”palkka” on pelkkä lupaus, eikä usein edes suora lupaus tulevasta työsuhteesta ja sen kautta saatavasta tulosta vaan epäsuora lupaus näkyvyydestä tai CV-merkinnöistä. Juuri tilanteessa, jossa koko elämästä tulee keskeinen tuotantoväline ja jossa koko yhteiskunnallinen elämä osallistuu arvon tuotantoon, mutta tulonjako tapahtuu edelleen pitkälti palkkatyösuhteen kautta, pelkästään ”työn saamisesta” tulee jatkuvasti yhä kiristyvän kilpailun kohde.

Pääoman kannalta on järkevämpää – sekä kustannustehokkaampaa että tuottavampaa – joukkoistaa eli ulkoistaa tuotanto erilaisille vapaaehtoistyön verkostoille, aivojen väliselle yhteistyölle. Joukkotamamisesta, *crowdsourcingista*, on tullut jopa auto- ja huonekaluyritysten tuotantomalli. Koska siihen osallistujat eivät saa minkäänlaista tuloa, työpaikoista eli käytännössä rahatulon lähteistä syntyy yhä ankarampi kilpailu.

Biokapitalismille ominaisessa elämänilpailussa jokaisen on pyrittävä tulemaan näkyväksi, mutta näkyväksi voi tulla ainoastaan olemalla näkyvämpi kuin toiset. Niinpä näkyvyydestä tulee keskeinen työvoiman hierarkkisen eriyttämisen väline. Lupaus näkyvyydestä, verkostoista, ansioluettelomerkinnästä on eräänlaista pääomaa siinä mielessä, että sillä, jolla on kyky antaa uskottavia näkyvyyyslupauksia, on

NÄKYVYYDESTÄ TULEE KESKEINEN TYÖVOIMAN HIERARKKISEN ERIYTTÄMISEN VÄLINE.

valtaa tai voimaa alistaa työvoimaa palvelukseensa. Tietenkin tämä voima on jälleen riippuvaista käytettävissä olevasta rahasta, sillä uskottavia lupauksia näkyvyydestä ja ansioista voi antaa vain sellainen yritys tai instituutio, jolla on tarpeeksi rahaa kyetäkseen vaikuttamaan oleellisesti yhteiskunnalliseen toimintaympäristöönsä.

Start-up-yrityksistä ja slusheista puhutaan lupaustaloutena, mutta varsinaista lupaustaloutta ”katteettomien lupauksien” taloutena ovat pikemminkin erilaiset harjoittelut ja muut ilmaistyön muodot. Ne eivät ole marginaali-ilmio, eivätkä väliaikainen ja ohimenevä ilmiö, eikä ilmaisen työn teettämisen syynä ole yritysten palkanmaksukyvyttömyys. Päinvastoin ilmaisen työn jatkuva lisääntyminen – niin yrityksen ulkopuolella *crowdsourcingin* muodossa kuin sen sisällä harjoittelun muodossa – toimii keinona tuottaa lisäarvoa, kasvattaa yrityksen voittoa. Työntekijöitä ei kannata palkata, koska harjoittelijan saa paljon halvemmalla, ja lupauksille persoa ilmaista puoli-ilmaistyövoimaa riittää.

Marco Bascetta korostaa, että harjoittelut lisääntyvät voimakkaasti keskeisillä kasvualoilla, eikä niillä ole pelkästään pedagoginen merkitys, vaan ne todella korvaavat palkkatyövoimaa. Harjoittelijan, harjoitteluun suostuvan prekaarin, logiikka on ihmispääomaansa investoivan itsensä yrittäjän, ei palkkatyöläisen logiikka: jos ei ole rahaa tai ei saa velkaa, jolla omaan osaamiseensa ja näkyvyyteensä voisi investoida, investointi on tehtävä omalla, työnostajan kannalta ilmaisella työllä.

Mikroyrittäjän itsensä tekemien ”investointien” kannalta välttämätön luototus tuottaa ratkaisevia hierarkioita erilaisten yritysten tai yrittäjien välille siltä pohjalta, kuka saa luottoa milläkin ehdoilla. Valtaosa kierrossa olevasta rahasta syntyy pankki-

järjestelmän luomasta luotosta, mikä tarkoittaa, että itse rahan – joka on kapitalistiselle yhteiskunnalle perustava yhteiskunnallinen suhde – liikkeellelaskeminen tuottaa oleellisia eroja erilaisten talouden toimijoiden välille.

Suurella yrityksellä, jolla on valtaa muuttaa velaksi ottamansa raha pääomaksi – siis ostaa sen avulla toisten työvoimaa, tulevaa työtä – on yleensä mahdollisuus saada luottoa ilman muita vakuuksia kuin kyky muuttaa raha pääomaksi eli lisätä rahavirran arvoa. Mikroyrittäjä sen sijaan ei saa ainakaan suuria luottoja muuten kuin määrättyyn tarkoitukseen, jossa tietty hankittu omaisuus, kuten asunto tai kenties koulutuksella hankittu osaaminen ja yrittäjätöyläisen tuleva työ, toimii lainan vakuutena.

Luotto on palkkaan verrattuna nykytyön luonteeseen paremmin sopiva hallinnan tekniikka, sillä se antaa mahdollisuuden hallita koko elämää: luottoa myönnettäessä voidaan ”perata” hakijan koko elämä. Samalla mikrotason valtasuhteet vaikuttavat olennaisesti hakijan luotokelpoisuuteen. Ydinperheessä elävä valkoinen heteromiesmikroyrittäjä saa hyvin todennäköisesti lainaa helpommin ja paremmin ehdoilla kuin ei-valkoinen yksinhuoltaja.

Palkkaan verrattuna luotto ja ponnistelu sen lyhentämiseksi tarjoavat keinon ylittää työvoiman ja työn tai työsuorituksen välinen raja. Luoton avulla voidaan saada työvoiman ruumiista ja aivoista käyttöön ”enemmän” kuin pelkän palkan avulla. Velan henkilökohtaisuus ja työn itsenäisyys saavat yrittäjän sitoutumaan paljon inttiimimmin tuotantoprosessinsa päämääriin, vaikka prosessi olisikin lopulta alistettu pääoman arvonnäkökulmalle.

Yrittäjämäisesti asennoitunut työntekijäkin sitoutuu työnostajayritykseensä aivan toisella tavalla kuin perinteinen tehdastyöläinen, koska kokee yrityksen pikemminkin kodikseen tai ”yhteisöksen” kuin pelkäksi työpaikaksi. Liikkeenjohdon konsultit, kuten Peter Drucker, ovat jo ainakin 1980-luvulta alkaen kehottaneet yritysjohtajia ottamaan mallia vapaaehtoistyön järjestämisen tavoista.

Samalla luotto ja yrittäjätulo antavat mahdollisuuden hajottaa palkkataistelulle ominainen kollektiivinen kamppailun kehys ja siirtää konflikti-tulonmuodostuksesta puhtaasti yksilölliselle tasolle.

Yrittäjätöläinen investoi tuotantovälineisiinsä, osamiseksi tai kykyihinsä ja markkinaympäristöihinsä yksilöllisesti eikä kollektiivisesti. Tehdastyöläiset voivat liittyä yhteen ja vaatia kaikille samasta työstä samaa ja suurempaa palkkaa. On sen sijaan hieman hankalaa kuvitella yrittäjätöläisiä vaatimassa kaikille samaa ja matalampaa korkoa tai asunnonomistajia vaatimassa, että kaikkien asuntojen arvo on yhtäläistettävä.

YRITTÄJÄRATONAALISUUDESTA YRITTÄJÄKONVENTIONAALISUUTEEN

Millaisia vaikutuksia rahan tai luoton kautta tapahtuvalla hallinnalla sitten on yrittäjätöläisen toimintaan? Alkavatko kaikki todella noudattaa uusklassisen tai uusliberaalin uusuusklassisen taloustieteen kuvaamaa taloudellisen hyödyn rationaalisen maksimoinnin logiikkaa?

Taloustieteelliset mallit olettavat, että taloudellisten ympäristöjen kehitys on ennakoitavissa, hahmotettavissa todennäköislaskettavissa olevina riskeinä. Tosiasiaa, kuten jo John Maynard Keynes kuvasi, kapitalistisessa taloudessa vallitsee pikemminkin absoluuttinen epävarmuus, joka ei ole ennakoitavissa. Perustavassa epävarmuudessa, jossa minkäänlaista luotettavaa informaatiota taloudellisen ympäristön, siis markkinoiden tulevasta kehityksestä ei ole, on rationaalista jäljitellä toisten käytöstä, koska markkinoiden toiminta on refleksiivistä, se perustuu eräänlaiseen yleisen mielipiteen muodostamiseen.

”Rationaalisuus”, joka täyden epävarmuuden tilanteessa toimivalle yrittäjälle syntyy, ei siis ole taloudellista pitkän aikavälin tuottojen maksimoinnin rationaalisuutta vaan pikemminkin mimeettistä rationaalisuutta: on toimittava sillä tavoin kuin kaikki odottavat kaikkien tekevän. Yrittäjärationaalisuuden sijaan olisi puhuttava yrittäjäkονventionaalisuudesta. Konventionaalisen yrittäjälοgikan leviäminen kaikille johtaa siihen, että prekaarien on alettava niin ammatinvalinnassa, koulutuksen valinnassa kuin asunnon ostamisessa toimia mahdollisimman konventionaalisesti, mikä johtaa vääjäämättä innovaatioiden, innovaatiodynamiikan heikkenemiseen.

Yrittäjäkονventionaalinen logiikka näkyy yhä selvemmin myös akateemisessa tutkimuksessa. Virkoja

tätetään sen perusteella, kuka on kirjoittanut metriimitalla eniten yleisesti arvostetuissa englanninkielisissä julkaisuissa hyväksytyjä artikkeleita, virkoihin valitaan vääjäämättä mimeettistä logiikkaa seuraavia tutkijoita: kuka tekee sitä, mitä journalit odottavat ja vaativat. Kansainvälinen, suomeksi englanninkielinen, tieteellinen artikkeli onkin eräänlainen tutkimuksen ja ajattelun tavaramuoto, keskeinen tutkimus- ja ajattelutyön konventionaalisuuden väline, ja niitä julkaisevat suuryritykset kuuluvat kannattavimpiin globaaleihin yritysjätiläisiin. Nykyisen julkaisukäytännön seurauksia on tutkimuksen täydellinen yhteiskunnallinen neutralisointi, sillä kyseisiä joulnoaleita lukee ainoastaan puhtaasti akateeminen yleisö. Lisäksi lehtien julkaisukονventiot säätelevät sitä, millä tavoin tekstejä voi kirjoittaa ja miten niissä voi argumentoida.

Yrittäjäkονventionaalisuuden leviäminen instituutioissa johtaa luovuuden tai korkeamman tason oppimisen, uusien ajattelutapojen eikä vain sisältöjen oppimisen väistämättömään kuihtumiseen. Niinpä moni tutkija kokee, että päästäkseen pakoon yrittäjäkονventionaalista logiikkaa on paettava sitä noudattavista instituutioista ja ryhdyttävä yksityisyrittäjäksi. Akateeminen kilpailu ja konventionaalinen artikkelijulkaiseminen myrkyttävät ajattelun henkistä ja sosiaalista ympäristöä kuten yksityisautoilu ja kaivosteollisuus saastuttavat fyysis-biologista ympäristöämme.

Lisäksi yritys noudattaa kilpailun logiikkaa johtaa umpikujaan, josta prekaarin mikroyrittäjän on mahdotonta päästä ulos muuttamatta toiminnan ehtoja, sillä samaan aikaan on

1. kilpailtava näkyvyydestä toisia vastaan, mutta
2. näkyvyyttä ja tunnustusta saavuttaa vain seuraamalla konventioita, ja kaiken lisäksi
3. kilpailun yksilöllisestä luonteesta huolimatta menestyä voi vain suhteellisesti, siis olemalla näkyvämpi ja konventionaalisempi kuin toiset.

Seurauksena on klassinen tilanne, jota Gregory Bateson kutsui kaksoispinteeksi (*double bind*). Siinä kommunikaation eri tasoilla välittyvät viestit ovat keskenään ristiriitaisia niin, että molempiin on mahdoton vastata samaan aikaan. Laajemmin tarkasteltuna nykyajan prekaari joutuukin jatkuvasti tilanteisiin, joissa

kaikkia itseen kohdistuvia vaatimuksia on mahdoton toteuttaa: Ota rennosti, pidä huolta jaksamisestasi, mutta tuota enemmän kuin toiset! Ole luova ja spontaani. Ole oma itsesi, mutta tee kuitenkin niin kuin sinulta odotetaan ja menesty paremmin kuin toiset! Luo verkostoja, sillä on tärkeää kyetä yhteistyöhön, mutta kaikesta on saatava merkintä omaan ansioluetteloon.

Monet prekaarille kohdistetuista vaatimuksista eivät kuitenkaan ole kielellisiä eivätkä muotoiltavissa selkeiksi semanttisiksi viesteiksi. Siksi kutsun nykyajan yrittäjäprekaarin eksistentiaalista tilannetta n-pinteeksi, jossa vaatimuksia on potentiaalisesti ääretön määrä, eikä niiden samanaikaisen toteuttamisen mahdottomuus saa loogisen ristiriidan muotoa, vaan ruumiin ja aivojen äärellisyyden ja vaatimusten rajattomuuden välillä on epäsuhta. Ruumis ei repeä, kykene kaikkeen, mitä siltä vaaditaan.

Kuten *Punaisen virran* pyssysankari Tom Dunson, nykyajan prekaari on yrittäjäpaineiden ristitulesa epäilemättä vähällä tulla hulluksi. Dunson sekoaa, koska hänen karjankuljetukseen palkkaamansa apumiehet eivät ole yhtä kovia jätkiä kuin hän, eivätkä tottele hänen machohoureitaan. Muutos on Dunsonille pelkkä muodollinen mahdollisuus loogisen

ristiriidan puuttumisena, jota hän ei omasta näkökulmastaan vain fyysisten voimiensa vähäisyyden vuoksi kykene toteuttamaan.

Se ”työntekijä”, joka prekaarin yrittäjätyöläisen ”pettää”, on kuitenkin hänen oma ruumiinsa, sen voimien rajallisuus. Todellinen muutoksen potentiaali ei nimittäin ole maailman ulkopuolinen looginen mahdollisuus vaan ruumiisiin sisältyvä virtuaalisuus, joka on kykyä muuttaa yhdessä maailmassa toimimisen ehtoja. Siksi kukaan ei pääse ulos pinteestä vain oman neuvokkuutensa tai ampumistaitojensa ansiosta vaan ainoastaan pyrkimällä kollektiivisesti muuttamaan yhteiskunnallisen toiminnan ehtoja, yhteiskunnallisia valtasuhteita, jotka ajavat vanhoja työn järjestämisen tapoja pakoon pyrkiviä ja vapautta elämää tavoittelevia prekaareja yhä suurempaan ahdinkoon.

EETU VIREN
YHT, tutkija, kääntäjä

LÄHTEET .....

- Bascetta, M. (2016). *Al mercato delle illusioni. Lo sfruttamento del lavoro gratuito*. Roma: Manifestolibri.
- Bateson, G. (2000). *Steps to an Ecology of Mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bologna, S. (2007). *Ceti medi senza futuro*. Roma: DeriveApprodi.
- dalla Costa, M. & Selma, J. (1972). *The Power of Women and the Subversion of the Community*. Bristol: Falling Wall Press.
- Federici, S. (2012). *Revolution at Point Zero. Housework, Reproduction and Feminist Struggle*. Oakland: PM Press.
- Graziani, A. (2001). *The Monetary Theory of Production*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Guattari, F. (1990). Les subjectivités, pour le meilleur ou pour le pire. *Chimères*, nro 8, 5.
- Houtbeckers, E. (2016). The tactics of ecopreneurs aiming to influence existing practises. *Small Enterprise Research* 23(1), 22–38. DOI: <https://doi.org/10.1080/13215906.2016.1189353>.
- Kaukonen, H.-M. (2018). Oikaisu: Ilmaistyötä tekeekin ”vain” alle 500 000 suomalaista. *Seura* 23.7.2018. <https://seura.fi/asiat/ajankohtaista/ilmaistyota-tekeekin-alle-500%E2%80%89000-suomalaista> (10.6.2019).
- Keynes, J. M. (2011). *General Theory of Employment, Interest and Money*, André Orlean: *L'empire de la valeur*. Paris: Odile Jacob.

JUSSI VÄLIMAA

Elämää siiloissa

Managerialismin vaikutuksia yliopistoissa

Yliopistoista viritetään tehokkaita ja vaikuttavia organisaatioita liike-elämästä lainatuin managerialismin opein. Sen vahvin vastavoima on tiedeyhteisön kollegiaalisuus. Millaisia seurauksia managerialismilla on yliopistoille ja millainen on sen suhde kollegiaalisuuteen?

KORKEAKOULUTUTKIJOIDEN Rosemary Deemin ja Kevin Brehonyn (2005) mukaan managerialismia voi pitää ideologiana, jolla pyritään oikeuttamaan korkeakouluissa sekä johtajien lisääntyntä valtaa että pyrkimystä keskittää valta johtajille. Ilmiö voidaan havaita myös Suomessa, vaikka 'ideologia' lieneekin liian vahva ilmaus. Osuvampaa olisi puhua 'manageriaalisesta ajattelutavasta'.

Managerialismi on Suomessa ja suomeksi hankala käsite, koska meillä se viittaa sekä johtamiseen että hallintoon, vaikka nämä ovat eri asioita. En kuitenkaan pidä tätä ongelmana, sillä hallinto (*administration*) ja johtaminen (*management*) ovat päällekkäisiä käsitteitä myös englannin kielessä. Managerialismi vaikuttaa molempiin, vaikkakin eri tavoin.

MANAGERIALISMILLA TAVOITELLAAN TEHOKKUUTTA

Kansainvälisesti tunnistettuja managerialismin keinoja ovat byrokraattisten sääntöjen purkaminen, johtamisen tärkeys, kilpaillun rahoituksen korostaminen, vakinaisten työsuhteiden muuttaminen suoritusperustaisiksi ja työntekijöiden suoriutumisen mittaaminen. *Management*-ajattelutapa hyödyntää ulkoisia arvioinnin mittareita ja indikaattoreita sekä yliopistojen rankinglistoja. Tehokkuus ja vaikuttavuus ovat manageriaalisessa ajattelutavassa keskeisiä tavoitteita. Samalla ajattelutapa lainaa kielellisiä ilmaisuja, ideoita ja käytäntöjä liike-elämästä, jonka se uskoo toimivan paremmin ja tehokkaammin kuin julkinen sektori (Deem & Brehony 2005).

MANAGERIALISMI VIITTAAMILLA SEKÄ JOHTAMISEEN ETTÄ HALLINTOON.

Suomessa managerialismia on utetettu korkeakoulutukseen uusliberalismin ajatuksiin tukeutuvan julkishallinnon ajattelutavan, *New Public Managementin* (NPM), avulla. Uusliberalismi ei kuitenkaan ole yhtenäinen ideologia vaan enemmänkin poliittinen liike, ajattelukollektiivi, jonka käyttövoimana on ollut hyvinvointivaltion ja sen perustana olleen keynesiläisen talouspolitiikan kritiikki. Tästä voi lukea enemmän vaikkapa Mitchell Deanin (2014) kirjoituksesta.

Mallien lainaaminen yhteiskunnasta ei ole yliopistoille uusi toimintatapa. Se on pikemminkin aika tavallista. Muutama esimerkki historiasta: Keskiajalla yliopistot syntyessään omaksuivat ammattikiltojen toimintatapoja, joista keskeinen oli akateemisten yhteisöjen yhteinen, kollegiaalinen päätöksenteko. Tämä jatkui muun muassa professoreiden kollegiaalisena valtana Euroopan mannermaalla. 1800-luvun autonomisessa Suomen suuriruhtinaskunnassa yliopistoja puolestaan yhtenäistettiin muun valtionhallinnon byrokratian kaltaiseksi.

Yliopistojen virkamiehittäminen jatkui itsenäisessä Suomessa, kun Helsingin yliopisto ensin ja muut myöhemmin otettiin opetusministeriön alaisuuteen. 1960-luvulla korkeakoulutuksen laajentumisessa ryhdyttiin ajamaan demokratiaa, joka onnistuikin yliopistoissa 1970-luvulla. 1980-luvulla valtavirta kääntyi kuitenkin kohti ”johtamisedellytysten parantamista”, kuten koulutuspoliittinen iskulause kuului. (Välimaa 2018.)

Managerialismi hiipi yliopistoihin arviointien ja johtamisen vahvistamisen nimissä 1980-luvulla ja budjettileikkausten tukemana 1990-luvulla. *New Public Managementin* mukaista tehostamista ovat niin tulosjohtaminen, strategiat ja riskianalyysit, vertailuanalyysit (*benchmarking*) kuin markkina-

mekanismeja jäljittelevä kilpailuttaminenkin. Tuloksellisuuden mittaaminen on ulottunut korkeakouluista tutkijoihin samalla kun opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) rahoitusmallit ovat koko ajan kiristäneet tuloksellisuuden kriteereitä.

Nykyään managerialismi – kaikkien muotien tapaan – väittää ratkaisevansa korkeakoulujen toiminnan ongelmat, mikä on loogista, sillä vakuuttaakseen uusi muoti täytyykin esittää ainoana ja parhaana vaihtoehtona (ks. Birnbaum 2000). Samalla managerialismista pyritään häivyttämään poliittinen ulottuvuus esittämällä se rationaalina, teknisenä ja välttämättömänä uudistuksena.

Tuorein yliopistojen toimintaa säätelevä laki on vuodelta 2009. Siinä painotetaan liike-elämästä lainattua yritysten hallintomallia, jossa rehtori on vastuussa hallitukselle eikä enää akateemiselle yhteisölle, ja ”omistajien” ääntä edustaa vaaleilla valittu kollegio tai vastaava elin säätiöyliopistoissa.

Johtamisen ihanne on suoraviivainen linjaorganisaation malli, jonka tavoitteena ovat tehokkaat päätöksenteon prosessit ja selkeät johtamis- ja toimivaltasuhteet. Linjaorganisaation malli on tuttu teollisesta tuotannosta, lähinnä savupiipputeollisuudesta. Voi kysyä, miksi ideoita ei lainata vaikkapa projektiorganisaatioista, pelifirmoista tai muista luovaa työtä tekevästä yrityksistä. (Tomperi 2009.)

Managerialismia ei kuitenkaan istutettu neitseelliseen maaperään, vaan se iskettiin olemassa olevien – ja yliopistoa muokanneiden – valtionhallinnon rakenteiden ja virkamiesmentaliteetin päälle. Tämäkin on aika tavallista yliopistoissa, sillä on helpompaa aloittaa uutta toimintaa kuin purkaa edellisiä rakenteita tai juuria entisiä tapoja irti ihmisten mielistä, rutiineista ja toimintatavoista. Uudet toiminnot kerrostuvat historiallisesti entisten päälle (Christensen 2012, Välimaa 2018).

Perinteinen lakiin, asetuksiin ja säädöksiin tukeutuva byrokraattinen virkamieseetos tukeutuu yhä edelleen omiin normeihinsa ja vieroksuu managerialismin mittauksiin perustuvaa mekaanista tehokkuusmentaliteettia. Managerialismin selkein henkinen vastavoima yliopistoissa on kuitenkin kollegiaalisuus, eli yliopistojen alkuperäinen perusta ja päätöksenteon malli (Välimaa 2018).

KOLLEGIAALISUUDEN VAHVUUS JA HEIKKOUS ON SEN NÄKYMÄTTÖMYYS.

Kollegiaalisuudessa akateemiset yhteisöt, tutkijamustimit, opettajat ja tutkijat tekevät työn sisältöä ja tavoitteita koskevat päätökset yhdessä. Yhteisöjen jäsenet noudattavat päätöksissään tavallisesti argumentaation logiikkaa. Sen mukaan paras argumentti voittaa. Parhaan argumentin voi kuitenkin esittää kuka tahansa akateemisen yhteisön jäsen. Hierarkkiset suhteet eivät nimittäin määritä argumentin voimaa, vaan ratkaisevaa on esitetty ajatus ja sen perustelut, minkä vuoksi hyvät akateemiset päätökset syntyvät keskustelun kautta ja perustuvat lopulta konsensukseen. Tämä on tärkeä periaatteellinen ero demokraattiseen päätöksentekoon, jossa enemmistön mielipide on laki (Välimaa 2018).

Reaalimaailmassa kollegiaaliset elimet ja ryhmät voivat toki tehdä äänestyspäätöksiä. Kollegiaalisessa prosessissa tärkeää on kuitenkin se, että asioista keskustellaan, esitetään erilaisia mielipiteitä ja niille perusteluita.

Akateemisten yhteisöiden kollegiaaliset toimintatavat ja arvopohja ovat kietoutuneet toisiinsa, sillä argumentaation logiikka voi toteutua vain yhteisöissä, joissa arvostetaan kriittistä keskustelua. Akateemiset yhteisöt sietävätkin harvinaisen paljon kriittisiä mielipiteitä ja erilaisia käsityksiä. Kriittinen keskustelu hidastaa kollegiaalista päätöksentekoa, mutta päätöksen synnyttyä siihen sitoudutaan vahvemmin kuin ylhäältä tullessiin määräyksiin. Kollegiaalisen päätöksenteon hitaus on managerialismille punainen vaate, sillä se tarkoittaa tehottomuutta.

Yliopisto-organisaation kannalta kollegiaalisuuden ongelma – ja samalla vahvuus – on sen näkymättömyys, sillä kollegiaalisuus on akatemiaa ohjaava toimintaperiaate. Kollegiaalisuus vaikuttaa akateemisten yhteisöjen käytäntöihin usein huomaamattomasti, sillä se ei ole johto- tai ohjesääntö, jota valvoisi jokin hallinnollinen elin.

Managerialismia haastaa kollegiaalisuuden ohella se, että yliopistojen perustehtävät vaativat erilaisia toimintatapoja. Opetustehtävissä on hyötyä perinteisestä virkamiesetiikasta, sillä opettajien tulee noudattaa opetussuunnitelmia, opetustilojen varausten täytyy toimia ja opiskelijoiden tulee saada opintosuoritukset ajallaan. Tämä kaikki vaatii täsmällistä ja ennustettavaa toimintaa sekä lakien, asetusten ja säädösten noudattamista.

Virkamiesmentaliteetti on tarpeen myös talous- ja henkilöstöhallinnossa, joita ohjaavat kansalliset lait, asetukset ja työehtosopimukset. Sen sijaan tutkimuksessa eletään usein projektien maailmassa, jossa toiminta on lähempänä liike-elämän dynamiikkaa, sillä projekteissa pitää toimia joustavasti ja reagoida nopeasti tilanteisiin ja muutoksiin, kuten tutkijoiden rekrytointeihin. Vakaan talous- ja henkilöstöhallinnon – ja virkamiesetiikan – kannalta nopea reagointi on kuitenkin ongelma, sillä prosessit vievät aikaa.

Tutkimusprojektien johtamisessa keskeisiä ovat vahva akateeminen asiantuntijuus ja kollegiaalisuus, sillä tärkeitä sisältöä koskevia päätöksiä on järkevää tehdä yhdessä kollegoiden kanssa. Tehokkuus syntyy hyvästä yhteistyöstä.

...MUTTA SEURAUKSENA ON SIILOUTUMINEN

Johtamisen painottaminen ei ole managerialismin suurin ongelma, sillä johtajuutta painottaessaan se pyrkii eroon huonosta johtamisesta. Ongelmana on se, että tehokkuuden maksimointiin pyrkiessään managerialismi johtaa yliopistojen hallinnon siiloutumiseen. Suomessa siis tehokkuusajattelu juontuu rationalisoinnin perinteestä, jonka tavoite on ollut tehostaa toimintaa pilkkomalla työtehtävät pieniin osasuorituksiin (Seeck & Järvelä 2007). Managerialismi sijoittuukin osittain rationalisoinnin traditiolle.

Yhteen yliopistoon perustuvan kokemuksen pohjalta kuvaan sitä, miten siiloutumisprosessi etenee. Lähtökohta on, että manageriaalisen ajattelutavan tavoite on tehokkuus. Siihen pyritään eriyttämällä eri vastualueet, kuten talous-, henkilöstö-, tila-, sihteeri- ja opintohallinnon palvelut, hallinnollisesti toisistaan. Kullekin vastuualueelle määritellään omat prosessit ja niitä tukevat teknologiat. Työtehtävät vastuineen

RAKENTEIDEN UUDISTAJAT EIVÄT YMMÄRRÄ KORKEAKOULUJEN TOIMINNAN DYNAMIIKKA.

pilkotaan pieniksi osiksi, ja kunkin työntekijän vastuulle määritellään rajattu tehtävä.

Samalla syntyy tarve luoda kullekin vastuualueelle valtarakenne: nimetään päälliköt, ja selvyuden vuoksi määritellään rajat muihin vastuualueisiin. Kukin vastuualue muodostaa siten oman siilonsa. Omat budjetit vahvistavat siiloutumisen prosessia. (ks. esim. Minassias & Roy 2019.)

Manageriaalisesta näkökulmasta on järkevää ajatella, että kukin työntekijä keskittyy vain tiettyyn tehtävään tai prosessin osaan. Oletuksena on tehokkuuden paraneminen. Toisin kuitenkin käy. Ensin kunkin vastuualueen työntekijät irtaantuvat perusyksiköiden toiminnasta. Heiltä katoaa kokonaiskäsitys siitä, miten yliopisto ja sen perusyksiköt toimivat, ja miten eri vastuualueiden tehtävät liittyvät toisiinsa. Usein työntekijät siirretään myös fyysisesti kauemaksi laitoksilta keskushallinnon rakennuksiin sillä perusteella, että vastuualueen työntekijöiden keskinäinen tuki ja varahenkilöjärjestely helpottuvat. Hallintopalveluiden laatu ei kuitenkaan parane, kun työntekijöiltä katoavat tieto ja taju perusyksiköiden tarpeista.

Erityisen hankalaksi perusyksiköiden elämän tekee se, että taloushallintoa hoitavat eri henkilöt kuin rekrytointeja ja henkilöstöhallintoa, vaikka nämä tehtävät ovat saman prosessin eri näkökulmia. Esimerkiksi yhden professorin eri projekteja voi hallinnoida neljäkin eri henkilöä, jotka eivät kommunikoi keskenään. He hoitavat vain oman työnsä. Kokonaiskuvan kadottua professorin aikaa kuluu ”palveluiden” koordinointiin.

Siiloutuminen luo organisaatioon lisäksi uusia valtarakenteita, sillä vastuualueiden päälliköt puolustavat omaa tonttiaan muiden vastuualueiden päälliköitä vastaan. Motiivit löytyvät sekä asiallisista

perusteista että silkasta valtataistelusta ja oman statuksen puolustamisesta. Siiloutumisen myötä vastuualueiden väliset raja-aidat vahvistuvat, mikä seurauksena organisaatio kangistuu ja toiminta hidastuu. Ilmiö on havaittu myös kansainvälisessä tutkimuksessa, sillä NPM synnyttää usein siiloutuneita rakenteita (ks. Christensen 2021). Siiloutuneiden organisaatioiden keskeinen ongelma on horisontaalin tiedonkulun vaikeutuminen. Organisaatioiden tehokkuus vähenee ja toiminta jähmettyy.

Yliopistoissa siiloutuminen heikentää sekä johtamisen edellytyksiä, kun tieto ei kulje, että organisaation tehokkuutta, kun siiloissa ei tunneta perusyksiköiden aitoja ongelmia. Näin siilojen teknologiat, prosessit ja valtarakenteet alkavat määrätä, miten perusyksiköissä pitää toimia – ei toisinpäin. Perusyksiköt alkavat siten palvella siiloja, jotka määrittävät, mitä voi tehdä ja miten. Yhtälön täydentää se, että pieniksi rutiineiksi pilkotut hallintotehtävät kypsyttävät työntekijöitä ennen aikojaan: pätevät ihmiset turhautuvat ja alkavat hakeutua mielenkiintoisempiin työtehtäviin. Tämä lisää muiden työtaakkaa, kun kokeneiden työntekijöiden täytyy sekä tehdä omat työt että perehdyttää jatkuvasti vaihtuvat uudet työntekijät työtehtäviin ja yliopiston ”kummallisuuksiin”.

Sanon tietoisesti ”kummallisuuksiin”, sillä etenkin yliopiston ulkopuolelta tulleilla työntekijöillä kestää muutamia vuosia ennen kuin he alkavat ymmärtää yliopiston toiminnan dynamiikkaa, jossa tieteenalojen toimintakulttuurit luovat organisaatioon sisäisiä jännitteitä. Jos ymmärrys syntyy, henkilöt jäävät yliopiston palvelukseen.

Opetuksen ja tutkimuksen prosessit sekä tieteenalojen kulttuurit vaihtelevat tieteenaloittain, sillä niiden toimintaympäristöt, resurssit ja tieteelliset tavoitteet poikkeavat toisistaan (Ylijoki 1998). Erilaisuus on ongelma sekä perinteiselle virkamiesmentaliteetille, jossa pyritään yhtenäisyyteen, että managerialismille, jonka ohjenuora on tehokkuus. Jännitteet voivat laimentua, kun hallintovirkamiehet ovat laitosten tai tiedekuntien jäseniä ja siten arvokas osa akateemista yhteisöä. Siiloutuneen yliopisto-organisaation ongelmat puolestaan pahenevat, kun kokonaisuutta tärkeämpää on pitää

huolta siitä, että oma vastuualue saavuttaa sille asetetut tavoitteet.

KOULUTUSPOLITIIKAN SUPPEA NÄKÖKULMA

Suomalaisessa korkeakoulupolitiikassa on syvä usko rakenteisiin. Vaihtuvia ismejä ja muoteja seuraavat koulutuspolitiikat yrittävät tavallisesti vaikuttaa korkeakoulutukseen muuttamalla toiminnan rakenteita. Viime vuosikymmeninä onkin yhdistetty useita yliopistoja.

Mikä rakennemuutoksissa on hankalaa? Ei välttämättä se, että muutokset ovat hitaita ja työläisiä ja sen vuoksi kalliita yhteiskunnalle. Empiirinen tutkimus nimittäin osoittaa, että hyödyt alkavat näkyä vasta noin kymmenen vuoden kuluessa (Nokkala & Välimaa 2017).

Varsinainen ongelma on siinä, että rakenteiden uudistajilta puuttuu korkeakoulujen toiminnan dynamiikan ymmärrystä. Rakennemuutoksilla pyritään vaikuttamaan organisaation toimintatapoihin, vaikka yliopistojen toiminta perustuu tieteenaloihin. Niissä opetusta ja tutkimusta on järkevä hoitaa erilaisin tavoittein ja prosessein.

Akateemisista eroista syntyneet yliopistojen toimintakulttuurit ja niiden erilaisuus ovat yliopistojen vahvuus, rikkaus ja laadun taie. Tehokkuuteen ja keskittämiseen pyrkivän managerialismin kannalta ne ovat kuitenkin yliopistojen heikkous. Usein unohtuu, että korkeakoulutuksen perustehtävä – opetus, tutkimus ja nuorten sosiaalistaminen yhteiskuntaan – on luonteeltaan yhteiskunnallinen instituutio. Se löytyy eri muodoissa kaikista järjestyneistä yhteiskunnista.

Ongelman ydin on siten yliopisto-organisaation ja korkeakoulutuksen yhteiskunnallisen instituution välinen ristiriita. Koulutuspolitiikan tekijät hahmottavat ongelmasta vain organisaatio-ulottuvuuden. Organisaatioita voidaankin muuttaa laatikkoleikeillä ja ismeillä, mutta korkeakoulutuksen perustehtävät eivät muutu organisatorisilla kikkailuilla, sillä opetuksen, oppimisen ja tutkimuksen prosessit ovat kietoutuneet tieteenaloihin ja niiden akateemisiin prosesseihin.

VIELÄ ON TOIVOA

Managerialismin ytimessä on pyrkimys tehostaa yliopisto-organisaation toimintaa. Samalla managerialismi kuitenkin joutuu toimimaan aiemmin syntyneissä organisaation ja akateemisen maailman kerrostumissa, joihin sen on sopeuduttava. Siksi managerialismin tavoitteet voivat toteutua vain osittain. Juuri sopeutuminen avaa mahdollisuuden muokata managerialismista yliopiston toimintaa kunnioittavan toimintatavan. Managerialismi voisi tukea akateemista johtajuutta, jossa arvostetaan kollegiaalisia prosesseja ja puretaan tehottomuutta aiheuttavat hallintosiilot.

Siiloutuneen yliopiston purkaminen ei tietenkään tarkoita hallinnon lakkauttamista vaan sellaisia joustavia hallintorakenteita, joissa kunnioitetaan hyvää hallintotapaa ja ymmärretään perusyksiköiden ja tieteenalojen erilaisuutta. Siilot purkaneessa yliopistossa voi vallita yhteiskunnallisten odotusten, akateemisen johtajuuden, virkamiesetiikan ja kollegiaalisuuden välinen dynaaminen tasapaino. (ks. Hoffman & Välimaa 2016).

Peliä ei ole vielä menetetty. Jos hyvin käy, saamme nähdä yliopiston, jossa kunnioitetaan tehokkuuden vaatimusta mutta pyritään päätöksiin kriittisen keskustelun avulla, kollegiaalisesti. Samalla ymmärretään, että tehokkuutta voi olla monenlaista ja että numeerinen mittaaminen tukee vain sellaista toimintaa, jota voidaan mitata. Vaikeasti mitattavat tehtävät, kuten yhteiskunnallinen vuorovaikutus, eivät kuitenkaan ole vähemmän tärkeitä. Koulutuspolitiikassa ja yliopistoissa on tärkeää ymmärtää akateemisten yhteisöjen sisäistä dynamiikkaa ja sitä, että yliopistot voivat olla hyödyksi sekä tiedeyhteisöille, taloudelle että ympäröivälle yhteiskunnalle, vaikkakin eri tavoin.

JUSSI VÄLIMAA
FT, professori, johtaja
Koulutuksen tutkimuslaitos
Jyväskylän yliopisto

LÄHTEET.....

- Birnbaum, R. (2000). *Management Fads in Higher Education: Where They Come From, What They Do, Why They Fail*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Christensen, T. (2012). Post-NPM and changing public governance. *Meiji Journal of Political Science and Economics* 1, 1–11. <http://mjose.meiji.jp/articles/files/01-01/01-01.pdf>.
- Deem, R. & Brehony, K. J. (2005). Management as ideology: the case of 'new managerialism' in higher education. *Oxford Review of Education* 31(2), 217–235.
- Dean, M. (2014). Rethinking neoliberalism. *Journal of Sociology* 50(2), 150–163. DOI: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1440783312442256>.
- Hoffman, D. M. & Välimaa, J. (eds.) (2016) *Re-Becoming Universities? Higher Education Institutions in Networked Knowledge Societies*. Dordrecht: Springer.
- Minassians, H. P. & Roy, R. (2017). Meeting the Complex Challenges Facing Public Higher Education Will Require Moving From Silos to Systems. https://evollution.com/managing-institution/operations_efficiency/meeting-the-complex-challenges-facing-public-higher-education-will-require-moving-from-silos-to-systems. *The Evollution* 30.1.2017. (15.2.2019).
- Nokkala, T. & Välimaa, J. (2017). Finnish mergers: Change in the Context of Continuity. In Harry de Boer, Jon File, Jeroen Huisman, Marco Seeber, Martina Vukasovic & Don. F. Westerheijden (eds.) *Policy Analysis of Structural Reforms in Higher Education. Processes and Outcomes. Palgrave Studies in Global Higher Education*. Palgrave MacMillan, 225–268.
- Seeck, H & Järvelin, S. (2007). Katsaus taylorismin saapumisesta Suomeen ja sen asemasta työjohtokoulutuksen osana 1910–1950. *Työelämän tutkimus* 5(3), 243–251.
- Tomperi, T. (2009). Akateeminen kysymys? *Yliopistolain kritiikkiä ja kiista uudesta yliopistosta*. Tampere: Vastapaino.
- Välimaa, J. (2018). *Opinteillä oppineita –Suomalainen korkeakoulutus keskiajalta 2000 –luvulle*. Jyväskylä: University Press of Eastern Finland.
- Ylijoki, O.-H. (1998). *Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio*. Tampere: Vastapaino.

KRISTIINA HANNUKAINEN

Tutkimusrahoitus määrittelee tieteen tekemistä ja tutkijuutta

Yliopistossa tutkimusrahoitus määrittelee tutkimusaiheita, tutkimusmenetelmiä ja tutkijuutta. Tutkimukselta vaaditaan vaikuttavuutta, mutta sen laadukkuus kyseenalaistuu nopeassa tutkimuksen ja tiedon tuottamisen tahdissa.

KUVITELLAAN SUURYRITYS, joka valmistaa tuotteita A, B, C, D ja E. Sillä on yksi iso asiakas, jolta se saa kaksi kolmannesta tuloistaan.

”Asiakas määrittää tilatut tuotteet ja tuotteiden ominaisuudet. Joskus asiakas tosin päättää muuttaa tilaustaan. Tuotteet F ja G korvaavat edellä mainittujen tuotteiden ominaisuuksia. Koska yritys on taloudellisesti täysin riippuvainen suuresta asiakkaastaan, reagoi se nopeasti muutoksiin. Yritys uusii tuotantolinjojaan, siirtää henkilöstön työtä sekä muita resursseja linjalta toiselle toteutukseen tilaukset ja turvatakseen taloutensa. Karkeasti ottaen juuri näin toimii yliopistojen tulosohjaukseen perustuva rahoitusmalli.”

Näin kuvasi Tieteentekijöiden liiton silloinen puheenjohtaja Petri Koikkalainen yliopiston tutkimusrahoitusta *Acatiimi*-lehdessä 7/2018.

Tutkimuksella on osoitettu, kuinka yliopistotutkijat mukautuvat tämänkaltaiseen, Koikkalaisenkin kuvaamaan uusliberalistiseen ja uuden julkisjohtamisen toteutustavan mukaiseen koulutuspoliittiseen toimintaan (Hannukainen 2018).

Talouden päämääriä painottavaa hallinnallisuutta, joka ilmenee epävarmuutena ja eriarvoistavina toimintatapoina tieteessä ja tutkimuksessa, on kuvattu esimerkiksi tietokapitalismina. Yhtäältä se mahdollistaa ja säätelee tutkijuutta ja tietoa sekä tiedon muodostusta. Toisaalta tutkijat hallitsevat itse itseään. He löytävät toiminnan mahdollisuuksia neuvotteluihin sekä muokkaamalla ja mukauttamalla toimijuuttansa.

TUTKIJA TUOTTAA SITÄ, MITÄ PYYDETÄÄN

Tutkimus ja tutkijuus näyttävät näin keskittyvän kiinteästi nimenomaan yhteen asiaan: tutkimus-

RAHOITUKSEN HAKEMINEN VIE PALJON AIKAA ITSE TUTKIMUKSELTA.

rahoitukseen. Kilpailullisuus korostuu tiedepolitiikan välineenä olevassa tutkimusrahoituksessa, jota rahoitusmallin avulla jaetaan. Sen avulla tutkijakoulutusta ja laajemmin tiedettä pyritään ohjaamaan poliittisesti asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Yliopistojen yhteiskunnalliset velvoitteet eivät kuitenkaan palvele vain taloutta eivätkä ole rahassa mitattavia, vaikka ne siihen tavalla tai toisella kytkeytyisivät.

Tutkijat näyttävätkin suuntaavan toimintaansa rahoituksen perässä sinne, minne asiakas, tutkimuksen rahoittaja haluaa. Näin tapahtuu sen vuoksi, että rahoitusvirrat säätelevät paljon yliopistollista tutkimusta ja sitä, millaista tietoa tuotetaan. Tutkijat muokkaavat rahoitushakemuksia ja tutkimusta niin, että ne vastaisivat rahoittajien hakutoiveita. He myös aktiivisesti pohtivat hakemuksia, joilla saisivat tutkimusrahoitusta ja varmuutta tutkia.

Tutkimusta muokataan näin asiakkaan tahtotilaa vastaavaksi: yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti vaikuttavan tutkimustiedon luokse, jolla on selkeä tarve, käyttökohde ja perusteltu yhteys yhteiskuntaan, koska sen kaltainen tutkimus on yhteiskunnallisesti arvostettua, jopa suotavaa. Tiede on ajautunut tilanteeseen, jossa huomaamatta tuotetaan juuri sitä tietoa, jota yhteiskunnassa sillä hetkellä kaivataan. Tutkijat toisin sanoen tuottavat juuri sitä, mitä yhteiskunnassa pitääkin tuottaa.

Yliopistot, tutkimusryhmät ja yksittäiset tutkijat pyrkivät näin kerryttämään ulkoista tutkimusrahoitusta, joka turvaa tutkimuksen teon jatkuvuuden, kun rahoitus on epävakaa ja yhä niukempaa. Yliopistollisessa tutkimuksessa keskeistä on jatkuva tutkimusrahoituksen hakeminen, jonka on todettu vievän paljon aikaa itse tutkimukselta. Käynnissä on jatkuvia projekteja ja niitä koskevaa jatkuvaa projekti-rahituksen hakemista, joihin tutkijat tutkijakoulutettavia myöten osallistuvat. Tutkimusrahoitus – saatu tai saamatta jäänyt – tulee määritelleeksi tiedon

lisäksi tutkijuutta, sillä se vaikuttaa suoraan tutkijan talouteen ja tutkimusoloihin.

KAIKKI VAIKUTTAVUUDEN EHDOILLA

Samaan aikaan tutkimuksen vaikuttavuudesta on tullut aiempaa tärkeämpää. Tavoite on tehdä niin sanotusti yhä vaikuttavampaa tutkimusta ja olla yhä vaikuttavampi tutkija. Vaikuttavuus syntyykin siitä, kuinka tutkijat tuottavat ja sanallistavat tuloksiaan laajemmalle yhteiskuntaan. Toisin sanoen vasta tiedon esittäminen ja käyttäminen herättävät tiedon eloon. Tällöin tutkimus saa kasvot tutkijasta. Tutkijat määrittelevät tässä prosessissa samalla omaa asiantuntijarooliaan ja suhdettaan yhteiskuntaan. He yleistajuistavat tiedettä ja yksinkertaistavat tieteellisiä tuloksia muotoon, joka on suuren yleisön ymmärrettävissä. Tutkija rikastaa näin tutkimustuloksillaan laajemmin yhteiskuntaa ja tiedeyhteisöä ja saa vastavuoroisuutta tutkimuslehen osallistamalla akateemisiin keskusteluihin.

Vaikuttavuutta mitataan aktiivisesti. Yksi keino on se, että tutkijat veloitetaan raportoimaan tutkimusprosessin etenemisestä ja tutkimustuloksista ulkoisia ja sisäisiä arviointeja varten, mikä edellyttää tutkimustiedon muokkaamista mitattavissa olevaan muotoon. Tällöin toissijaiseksi uhkaa jäädä tutkimus, jonka arvoa on vaikea esimerkiksi välittömästi todentaa, mikä puolestaan kutistaa tieteen kenttää karsimalla taloudellisessa mielessä tuottamattomia tieteenaloja. Rahoitusmalli vaikuttaaakin yliopistollisen tutkimuksen laskennallisuuteen ja siihen, millainen tutkimus ja tutkija ovat arvostettuja sen valossa. Mittaaminen ei siten ole arvovapaata toimintaa, sillä arvovalinnat tehdään jo mittareita luodessa.

RAHOITUSRUMBA UUVUTTAA TUTKIJAN

Tuskanhikeä tutkijoiden otsalle tuottavalla rahoituksen haulla on monta nimeä: hankehumppa, rahoitusrumba tai yksinkertaisimmillaan rahoitusshow. Se on jotain jatkuvaa, aina menossa olevaa, tutkijoissa eteen- ja taaksepäin liikettä aiheuttavaa toimintaa. Humpasta rumba kiihtyvällä sykkeellä tutkijat toteuttavatkin rahoitushakuihin vakuuttelevaa tekstiä tutkimusaiheensa erinomaisuudesta, merkityksestä

ja vaikuttavuudesta sekä tutkijan kykeneväisyydestä tutkimuksen toteuttajana. Muutama prosentti tutkijoista onnistuu tässä muita paremmin. Muiden kohdaksi tulee aloittaa tanssi aina uudestaan.

Tutkimuksella on todennettu, että jatkuvan rahoitushaun lisäksi tutkijoita huolettaa tiedon tuottamisen kiihtyvä tahti (Hannukainen 2018). Kiihtyvässä tahdissa ja kilpailussa tehdään erityisesti artikkelimuotoisia julkaisuja tieteellisiin lehtiin, joista yliopisto hyötyy yliopistojen rahoitusmallin avulla mutta joista myös tutkija itse ansioituu. Tutkijakoulutuksessa väitöskirjat siirtyvät yhä enemmän artikkeliväitöskirjoiksi, mikä tukee artikkelijulkaisemista.

Tohtoroitumisen vaihtoehto, monografiaväitöskirja, käy yhä harvinaisemmaksi, se kun ei palvele nopean tiedon tuottamisen tahtia. Monografiaväitöskirjan tekemisen rinnalla tutkijakoulutettavat ovat valinneet tieteellisen artikkelijulkaisemisen, joka antaa mahdollisuuden tavoittaa suuria lukijakuntia, syventää tutkimuksellisia näkökulmia ja osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Yleistyvä sähköinen avoin tiedejulkaiseminen antaa uusia mahdollisuuksia artikkelijulkaisujen levittämiseen ja nopeaan tiedon saantiin.

Näkymätön, tutkijan omaan toimintaan vaikuttava hallinta pitääkin tutkijat varpaillaan. Se saa pohdimaan epävarmuudessa toimimiselle vaihtoehtoisia ratkaisuja sekä niiden seurauksia ja hyötyjä. Tutkijakoulutettaville tämä tarkoittaa samanaikaista mukautuvaisuutta vallitseviin tilanteisiin ja tilanteiden oikein hallintaa sekä sisimmässä kytevää vastarintaa toimia muullakin tavoin kuin taloutta korostavan ajattelutavan ohjaamana. Tutkimuksen tekemisen hankaloituminen ja tutkijoiden tilanteen huonontuminen saavat aikaan tutkijoissa kekseliäisyyttä toimia vaihtoehtoisesti. Liikkumavarat tehdä toisin hyödynnetään. Luovuus auttaa löytämään yllättäviä keinoja ja ratkaisuja toteuttaa tutkimuksellisia tavoitteita.

HALLINTA KUTSUU JOKAISTA OSALLISTUMAAN

Tutkimustyö onkin jollain tapaa kutsumus. Ihana tutkimusta kohtaan oleva palo, kollegiaalisuus ja akateemiset ystävyysuhteet antavat energiaa ja auttavat tutkijaa jaksamaan. Nuorelle tutkijalle tutkimustyö tosin yleensä tarkoittaa vuosien niukkaa toimeentuloa

ja jatkuvaa epävarmuutta, joka kuitenkin lopulta palkitsee suunnattomalla tutkimuksellisella ja kollegiaalisella ilolla. Ja lopulta tohtoroitumisella.

Tutkimusrahoitus näyttääkin määrittelevän niin sitä, mitä tutkitaan ja miten tutkitaan kuin itse tutkijuutta. Hallinta kutsuu luokseen jokaista tutkijaa osallistumaan. Tutkijoista on tullut kärjistetyksi taloudellisen hyödyn välikappaleita, koska heidän tuottamansa tieto on merkityksellinen kilpailutekijä.

Tutkijana oleminen on lisäksi olemista ainaisessa mukautumisen tilassa, jossa tutkimustyön jatkuvuuden ehdot ovat epävarmat. Tutkimuksen laadukkuus kyseenalaistuu nopeassa tutkimuksen ja tiedon tuottamisen tahdissa. Kiihtyvä tahti ei jätä aikaa ajatusten kypsyttelylle, uuden tiedon luomiselle ja kommunikaatiolle, vaikka juuri ne ovat keskeisiä väitöskirjan tekemisessä ja tohtoroitumisessa.

Tutkijan ahdinko kertoo yliopiston ja yhteiskunnan suhteen muutoksesta ja lisääntyneestä kontrollista. Koska yliopistollinen tutkimus on merkittävä tiedon tuottaja, yliopisto tärkeä yhteiskunnallinen toimija, ja uuden tutkimustiedon merkitys on edelleen keskeistä, on hyvä pohtia ja tunnistaa sitä, mistä tieto tulee, kenen tuottamaa se on, millainen rooli tutkijoilla siinä on ja – ennen kaikkea – millä ehdoin tieto on tuotettu.

KRISTIINA HANNUKAINEN
FT
kasvatustieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto

Teksti pohjautuu Kristiina Hannukaisen väitöskirjan ”Tutkijakoulutus, tieto ja tutkijuus tietokapitalistisessa hallinnassa” lektioon. Väitöskirja tarkastettiin Helsingin yliopiston kasvatustieteellisessä tiedekunnassa 14. joulukuuta 2018.

LÄHTEET .....

- Hannukainen, K. (2018) *Tutkijakoulutus, tieto ja tutkijuus tietokapitalistisessa hallinnassa*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-4697-7>.
- Koikkalainen, P. (2018) *Acatiimi*. Viisaskin voi mennä tulospöyryyn. Pääkirjoitus. 7/2018. http://www.acatiimi.fi/7_2018/1.php. (1.12.2018).

Johdatus yliopistopedagogiikkaan

Himanka, Juha (2018). Korkein opetus – Opettaminen yliopistoissa ja korkeakouluissa: Johdatus opettajalle. 278 sivua. Vastapaino.

SOKRATEEN, PLATONIN ja Aristoteleen antiikissa korkeimman oppimisen tavoitteeksi määrittyi ”tunne itsesi”, *gnōthi seauton*. *Korkein opetus* -teoksessaan Juha Himanka sanoittaa tavoitteeksi yhtäältä tietää paremmin ja toisaalta oppia tuntemaan itsensä.

Himanka tarkastelee opettamista ja oppimista yliopistopedagogiikan kautta, vaikka kirjan otsikko viittaa opettamiseen laajemmin yliopistoissa ja korkeakouluissa.

JOKAINEN TUNNISTAA HYVÄN OPETTAJAN

Teos johdattaa lukijan mielenkiintoisen teeman äärelle. Meillä kaikilla on yhteisiä käsityksiä hyvästä opetuksesta ja hyvästä opettajasta. Voimme lähestyä aihetta monesta näkökulmasta, mutta viime kädessä kukaan ei tiedä, mitä hyvä opetus on. Himanka ei pyri tarjoamaan valmista mallia siitä, miten yliopistossa pitäisi opettaa. Opettamisen perimmäinen vaikeus on siinä, että opettaja ei voi tehdä ratkaisevinta suoritusta, oppimista. Sen tekee opiskelija.

Kirjassa on kaksi päälinjaa, joista ensimmäinen tarkastelee yliopistoa yhtäältä sen idean ja toisaalta tehtävien kautta. Toinen päälinja syvennyy opetukseen ja

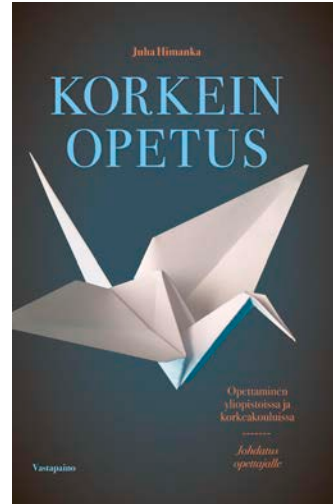
oppimiseen antiikin perinteen mukaisesti pyrkimyksenä paremmin tietämiseen ja itsensä tuntemiseen. Kirjan kappaleet käsittelevät yliopiston ideaa ja tehtävää, yliopisto-opetuksen historiaa, oppimista, yliopistopedagogiikan lähtökohtia, hyvän opetuksen tarkastelua, tutkimusperusteista opetusta ja opetuksen suunnittelua sekä yliopisto-opetuksen tulevaisuutta.

SUORITUSKULTTUURI KRIITTISESSÄ TARKASTELUSSA

Kirjan parasta antia ovat kappaleet korkeimman opetuksen historiasta ja oppimisesta. Kirjoittajan asiantuntijuus nousee hienosti esiin hänen käsitellessään Sokrateen opetuksia sekä tarkastellessa oppimisen filosofisia lähtökohtia.

Esimerkiksi syväsuuntautunut ja reflektiivinen opiskelija- ja oppimislähtöinen korkeakoulupedagogiikka saa syvyyttä kirjoittajan antiikin ja yliopistoinstituution tuntemuksesta. Himanka on tehnyt ansiokasta taustatyötä saunoittaakseen käsitteitä.

Kirja on ennen kaikkea onnistunut johdatus yliopistopedagogiikkaan. Olisiko sen perinteitä voinut haastaa vielä voimallemmin? Kuten kirjoittaja sanoo,

yliopiston keskeinen opetusmuoto, luento, ei korkeakoulupedagogisen tutkimuksen valossa ole erityisen tehokas, vaikka länsimainen yliopisto on muilla mittareilla ollut menestystarina.

Kirjoittaja pohtii onnistuneesti korkeimman opetuksen tulevaisuuden suuntaviivoja. Hän tarkastelee kriittisesti yliopiston sivistystehtävää yhteiskunnassa sekä oppimisen ja opetuksen tulevaisuutta. Onko yliopiston nykyinen suorituskulttuuri seurausta globaalista kilpailuasetelmasta vahvojen yliopistobrändien joukossa? Tarkoittaako akateeminen vapaus vapautta toteuttaa annetut tehtävät vapaasti?

SILTA YLIOPISTON JA YHTEISKUNNAN DIALOGILLE

Kirjoittajan tavoite on rakentaa siltaa dialogille yliopiston ja yhteiskunnan välille. Silloin yliopiston idea on pohtia yhteiskunnan parasta ja sitä, kuinka siihen

OPETTAJA EI VOI TEHDÄ RATKAISEVINTA SUORITUSTA, OPPIMISTA.

edetään. Yliopisto ei vain pyri uusintamaan itseään vaan pohtii lisäksi yhteiskunnan muutosten seurauksia opetukselle ja tutkimukselle sekä sitä, kuinka muutokset johtaisivat parempaan yhteiskuntaan. Korkeimman opetuksen tulevaisuus rakentuu mielestäni verkostomaiselle yhteistyölle. Korkeakoulupedagogiikan hengessä myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välistä dialogia tulisi nykyisestään vahvistaa.

Teos ankkuroituu korkeakoulujen opettajankoulutuksen sisältöön ja merkitykseen. Poikkileikkaavat teemat – opiskelija- ja oppimislähtöisyys, opiskelijan orientaatio oppimiseen, reflektio, motivointi ja ilmapiiri sekä hyvän opetuksen diskurssit – läpäisevät koulujärjestelmän kaikki tasot. Opettajankoulutuksen merkitys korostuu.

Kirjan keskeiset pohdinnat oppimisesta, opetuksesta, arvioinnista ja osaamisen yhteiskunnallisesta merkityksestä vahvistavat teoksen tavoitetta dialogin edistämiseksi. Toivon sen lisäävän myös vuoropuhelua ammatillisen ja akateemisen opettajaopintojen sisällöistä ja toteutuksesta.

JANI SIIRILÄ
FT, lehtori
Haaga-Helia – Ammatillinen
opettajakorkeakoulu

Tutkimustieto kuuluu kaikille!

Nyt voit lukea
Aikuiskasvatusta verkossa
ilmaiseksi heti, kun tuorein
numero on ilmestynyt.

Klikkaa osoitteeseen
<https://journal.fi/aikuiskasvatus>

*Aikuiskasvatus – tiedelehtesi
verkossa.*

Kriittinen yrittäjyysopetus kyseenalaistaa yrittäjyyden reittinä vapauteen

Verduijn, Karen & Berglund, Karin (toim.) (2018). Revitalizing Entrepreneurship Education. Adopting a Critical Approach in the Classroom. Routledge. 270 sivua.

KORKEAKOULUTETTUIEN asian-
tuntijoiden ja osaavan työvoiman
koulutus on saanut uusia piirteitä,
kun yliopistot ovat alkaneet ottaa
yrittäjyyttä omaksi asiakseen. Yrit-
täjyyskoulutuksen lisääntyessä
yrittäjämäiset toimintatavat ovat
lisääntymässä yliopistoissa.

Kehityskulku ei koske vain
Suomea, vaan se on globaali. Yli-
opistoille on kautta maailman
asetettu rooleja yrittäjyyden ja
innovaatioiden edistämisessä, ja
monin paikoin puhutaan jo muun
muassa 'yrittäjämäisistä yliopis-
toista'. Samalla kun yrittäjyys on
laajentunut yhdeksi yhteiskunnan
keskeisen instituution normiksi,
se on tarjonnut yksilölle tavan olla
ja elää. Esimerkiksi akateeminen
yrittäjyys ei enää viittaa pelkästään
tutkijoiden yrittäjyyteen tai tutki-
muksen kaupallistamiseen, vaan
sillä voidaan myös viitata laajasti
yliopistosta valmistuneiden yrit-
täjyyteen tai kaikkien yliopisto-
yhteisön jäsenten yrittäjyyteen ja
yrittäjämäisyyteen.

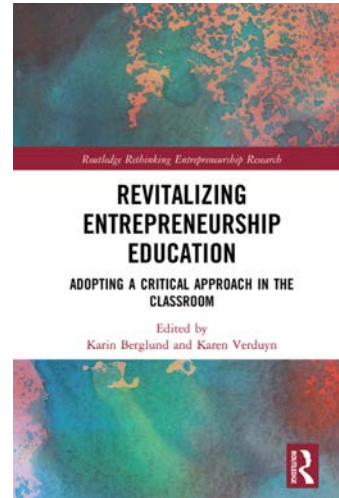
Koska yliopistoilla on merkit-
tävä rooli yrittäjyyskulttuurin ja
sen välittämien arvojen, arvostus-
ten ja ideaalien synnyttämisessä
ja edistämisessä yhteiskunnassa,
yrittäjyyden laajentumista ei ole
pidetty täysin ongelmattomana il-
miönä korkeakoulukentässä.

YRITTÄJYYS ON LÄSNÄ KAIKKIALLA

Yrittäjyyttä ei voida korkeakou-
luissa tarkastella enää yhtenä op-
piaineena muiden joukossa, kos-
ka se on läsnä kaikkialla ja koskee
kaikkia, huomautetaan kirjassa,
jonka ovat toimittaneet Karen
Berglund ja Karin Verduijn. Silti
tai juuri siksi yrittäjyyden ei pi-
täisi olla kriitikiltä suojattu alue,
vaan sitä pitäisi pystyä arvioimaan
kriittisyyden ja refleksiivisyyden
kautta objektiivisesti.

Kirjoittajat ovatkin koonneet
teoksen vaihtoehtoisista yrit-
täjyysopetuksen tavoista, jotka
purkavat ja etäännyttävät sekä
rakentavat uudelleen yrittäjyyttä
yliopisto-opetuksen ja oppimisen
keinoin. Keskeistä yrittäjyyden re-
konstruoimisessa on esimerkiksi
sen toimintamekanismien tiedos-
taminen ja ymmärtäminen sekä
valmius omien toimintamallien
muuttamiseen totuttujen ja itses-
tänselvyysinä pidettyjen asioi-
den kyseenalaistamiseksi.

Kirjasta välittyvä huoli on, että
yliopistojen tutkijoista ja opetta-
jista tulee tietämättään ja tahto-
mattaan uusliberalistista indivi-
dualismia ja yrittäjähenkisyyttä
välittävän agendan välineitä. Syn-
kimmissä skenaarioissa opettami-

nen nähdään performanssina: tär-
keää ovat opetuksen välineelliset
tulokset ja vaikutelmat, jotka eivät
mahdollista yrittäjyyden kriittistä
tarkastelua ja purkamista yksilön
toiminnallisten tavoitteiden nä-
kökulmasta.

Uusliberalismi on erottamat-
tomasti sidoksissa tarpeeseen
vahvistaa ja synnyttää yrittäjämäi-
siä toimijoita ja subjekteja, jotka
ovat autonomisia, itsesääteleviä,
vastuullisia ja taloudellisesti rati-
onaalisia. Kirjoittajat myöntävät,
että yrittäjyyden tarjoama vapaus
on houkuttelevaa yksilölle, mutta
sisältää harhan. Niin kauan kuin
yrittäjyysopetuksen sisällöt, me-
netelmät ja tavoitteet kytkeytyvät
yksinomaan talouden logiikkaan,
ne rajaavat yksilön mahdollisuuksia
toteuttaa itseään yhteiskunnas-
sa hyväksytyllä tavalla.

YRITTÄJYYS EI OLE HYVÄÄ TAI PAHAA

Yrittäjyyttä ei kuitenkaan voida
nähdä joko hyvänä tai pahana.

TULEVAISUUDEN OSAAJALTA VAADITAAN ASiantuntijatiedon LISÄKSI KEKSELIÄISYYTTÄ JA LUOVAA ONGELMANRATKAISUA.

Kirjassakaan kritiikki ei viittaa pelkääseen oikeaan tai väärään, vaan se pyrkii osoittamaan, että yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta voidaan yliopisto-opetuksen keinoin vapauttaa sen ideologisista, poliittisista ja taloudellisista sitoumuksista. Kritiikki ymmärretään näin emansipaationa, jossa opetuksen avulla voidaan puuttua ja muuttaa totuttuja tapoja toteuttaa yrittäjyyttä. Kriittinen lähestymistapa avaa ja laajentaa näin yksilön mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa.

Kirjan kritiikki ja analyttiset kurssiesimerkit ovat tervetullut lisä keskusteluun suomalaisesta työelämästä: globalisaation, digitalisaation ja automaation ennakoidaan tuovan muutoksia työnteon muotoihin. Yliopistot ja työelämätoimijat toistelevat mantranomaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön siivittämänä sitä, kuinka tulevaisuuden työssä korostuvat entisestään yksilöllinen vapaus ja vastuu.

Tulevaisuuden osajien odotetaan tarvitsevan asiantuntijatiedon lisäksi kekseliäisyyttä ja luovaa ongelmanratkaisua. Heillä voi olla useita työnantajia, joille he tuottavat joustavasti tuotoksiaan tulosohjautuneesti. Tällaisia työskentelymuotoja kutsutaan myös yrittäjämäisiksi. Yrittäjämäinen suhtautuminen työn tekemiseen tarkoittaa sitäkin, että

yksilöllä on halua ja kykyä sietää epävarmuutta sekä ottaa vastuuta ja toimia proaktiivisesti. Suomessakin yksilöihin kohdistuu näin sekä koulutusjärjestelmän kautta että yhteiskunnassa yleensä vastuita ja odotuksia tuottavuudesta ja toimelellisuudesta.

POTENTIAALI ON YRITTÄJYYDEN YHTEISKUNNALLISESSA ROOLISSA

Kuinka yksilölle säilytettyä vastuuta on mahdollista kuoria pois ilman, että yliopisto-opetus tuottaa passiivisia yksilöitä, jotka odottavat yhteiskunnan ratkaisevan kaikki ongelmat, kirjassa kysytään. Teos ei kuitenkaan pysty tai pyri irrottamaan yrittäjämäistä yksilöä yhteiskunnallisista velvollisuuksistaan. Sen sijaan yrittäjyys tulisi nähdä nykyistä moniäänisempänä toimintana, jonka avulla voidaan tarjota tiedostaville oppijoille välineitä toimia yhteiskunnallisen muutoksen moottoreina.

Kriittisen pedagogisen tutkimuksen piirissä yrittäjyysopetusta pidetään tulevaisuuteen suuntautuneena toimintana, jossa refleksiivisyys ei ole pelkästään yksilön yleistä itsetietoisuutta vaan laajempaa huolta ja huomion kohdistamista

maailmaan laajasti sanottuna. Kirjan esittelemissä malleissa oppijat voivat samanaikaisesti huolehtia omasta oppimisestaan mutta myös osallistua niiden sosiaalisten, kulttuuristen ja fyysisten ympäristöjen kehittämiseen, joissa he oppivat.

Yrittäjyyden yhdistäminen yhteiskunnalliseen muutokseen ja kehittämiseen palauttaa sen myönteisempään valoon. Kirja voi virittää yrittäjämäisistä yliopistoista kiinnostuneen lukijan samalla ajattelemaan, että juuri tämä yrittäjyyden yhteiskunnallinen rooli tarjoaa yliopistoille mahdollisuuden valjastaa yrittäjyys isojen kärryjen vetäjäksi yliopistojen kolmannen tehtävän, yhteiskunnan palvelemisen, keulaan.

Yrittäjyysopetus saa näin merkittävästi laajemman merkityksen ja kehyyksen, johon sitä täytyisi suhteuttaa yrittäjyyden teorioiden ja pedagogiikan ulkopuolella. Kirja tarjoaakin sopivaa haastetta ja aivoruokaa niin yrittäjyysopetuksen käytännön ratkaisuisista kiinnostuneille opettajille ja tutkijoille kuin yliopistojen yhteiskunnallista roolia ja vaikutusmekanismeja pohtiville yrittäjyystutkijoille.

KIRSI PEURA

FT

tutkijatohtori, yrittäjyysasiamies
Turun yliopisto

Undergroundista kohti valtavirtaa

Vimma, Tuomas (2018). Enkeleitä ja yksisarvisia. Start-up-Suomen tarina. Otava. 224 sivua.

YRITTÄJYYTTÄ JA yrittäjyyden kehittymistä kansallisesti ja kansainvälisesti selvittävän GEM-tutkimuksen (*Global Entrepreneurship Monitor*) mukaan erityisesti suomalaiset nuoret pitävät yrittäjyyttä aiempaa todennäköisempänä uravaihtoehtona. Muutoksen on nähty kytkeytyvän työn murrokseen, suomalaiseen yrittäjyyskoulutukseen ja yrittäjyyskasvatukseen sekä start-up-kulttuurin nousuun. Sen keskeisillä ilmentymillä, start-up-yrityksillä, tarkoitetaan kasvuun tähtääviä, nuoria yrityksiä.

Erityisesti menestyneet start-up-yritykset ja -yrittäjät ovat saaneet huomattavasti näkyvyyttä mediassa ja poliittisessa keskustelussa, koska niihin on asetettu toiveita ja odotuksia kansantalouden kasvun näkökulmasta.

Oma, tärkeä joukkonsa start-up-kentässä ovat korkeakouluopiskelijoiden perustamat yrittäjyysyhteisöt, joiden ajatellaan vahvistavan korkeakoulutettujen yrittäjähenkisyyttä ja tukevan opiskelijoiden start-up-yrittäjyyttä. Näitä yhteisöjä on perustettu laajamittaisesti korkeakoulukaupunkiin Suomessa kymmenen viime vuoden aikana.

START-UP-EKOSYSTEEMIN HISTORIA TILAUksesta

Tuomas Vimman *Enkeleitä ja yksisarvisia* on tilausteos, joka kuvaa

suomalaisen start-up-yrittäjyysbuumin syntyä punoen kuvaukseen Aaltoes-opiskelijayrittäjyysyhteisön ja sen keskeisten toimijoiden tarinat. Lisäksi teoksessa ovat kansainvälisesti tunnettujen peliyritysten Supercellin ja Rovion ja vuosittaisen teknologia- ja kasvuyritystapahtuma Slushin synty- ja kasvutarinat.

Vimma kirjoitti teoksen start-up-säätiön perustajiin kuuluneen Timo Ahopellon pyynnöstä. Sen tavoite on tuoda esille suomalaisen start-up-ekosysteemin historia. Kirjoittajan mukaan teos on ”omituinen sekoitus tietokirjaa, veijariromania ja soluttautuvaa journalismia”. Vimma ei siten edes yritä kuvata aihetta kattavasti ja objektiivisesti.

Kiinnostava kerronta ja lyhyet luvut tekevät teoksesta nopealukuisen ja helposti lähestyttävän lukijan taustasta riippumatta. Johdannon ja jälkisanojen lisäksi kirjassa on 28 kappaletta.

Lukija tutustuu start-up-kulttuurin kieleen ja kulttuuriin, johon kuuluvat rento ilmapiiri, joustavuus, into ja tekemisen meininki, epäonnistumisista oppiminen ja vapaaehtoisuus. Kirja opastaa lukijan start-up-käsitteisiin, kuten *exit*, *love money*, *kiitorata*, *yksisarvinen* ja *rocktähti*.

Vimma käyttää lennokkaita ja mahtipontisia kielikuvia, jotka sinänsä soveltuvat kirjan henkeen.

Hänen itsevarma kirjoitustyylinsä toisintaa start-up-kulttuuriin ja sen toimijoihin liitettävää itsevarmuutta. Paikoitellen kirjoittaja kuvaa jopa tarpeettoman yksityiskohtaisesti esimerkiksi teoksessa esiteltujen henkilöiden välisiä perhesuhteita.

HEROOINEN JA MYTTINEN KUVA YRITTÄJYYDESTÄ

Kirja auttaa lukijan astumaan sisään start-up-kulttuuriin ja sen ajatusmaailmaan. Lukija voi melkein kuvitella itsensä vapaaehtoiseksi Slushiin, osallistujaksi Aaltoes-ydintiimin tapaamiseen tai koodariksi Supercellille. Samalla on syytä pitää mielessä teokseen valittu näkökulma. Start-upit ovat vain pieni osa yrityskenttää, josta kirja tuo esille vain tarkasti valikoidun osan.

Vimma luo herooista ja stereotyyppistä kuvaa start-up-yrittäjyydestä keskittymällä 2000-luvun menestystarinoihin ja esittelemällä kuvaamansa henkilöt omanlaisinaan sankareina. Epäonnistujille

START-UP-YRITTÄJYYDEN ODOTETAAN VAUHDITTAVAN KANSANTALouden KASVUA.

teoksessa ei ole tilaa. Kirjailijan luomaa kuvaa menestyksekkäistä ja vauraista start-up-yrittäjistä voi luonnehtia jopa myyttiseksi.

Kääntöpuolia ei tuoda juuri esille, vaikkakin Vimma muistuttaa, että yli 90 prosenttia start-upeista on tuomittu epäonnistumaan ensivuosiinsa. Ilahduttavaa vaihtelua myötämieliselle ja jopa yksipuoliselle ilotulitukselle tuo teoksen loppupuolella käytävä tasa-arvokeskustelu. Naiset ovat marginaalissa start-up-maailmassa.

KESTÄÄKÖ START-UP-KULTTUURI AIKAA?

Lukija toivoo, että kirjoittaja loisi vielä monipuolisempaa kuvaa rikkomalla stereotyyppistä ja myytistä kuvaa start-upeista. Kirjan

tiivis kytkös nimenomaan Aalto-yliopistoon on erikoinen ja yksipuolinen, sillä start-up-kenttään vaikuttaneita ja vaikuttavia tekijöitä ja keskeisiä toimijoita on paljon.

Teos onnistuu sanoittamaan korkeakoulutettujen yrittäjyisyhteisöjen matkan lähes lahkomaisesta ja yhteisöjen ulkopuolisille jopa hieman hämäränä näyttäytyvästä toiminnasta kohti vakiintunutta, yleisesti hyväksyttyä ja ennen kaikkea arvostettua toimintaa.

Vaikka kirja keskittyykin Aaltoes-opiskelijayrittäjyisyhteisöön, jonka merkitystä ei voi kieltää, korkeakoulutettujen yrittäjyisyhteisöt ympäri Suomea ovat tehneet hienoa työtä yrittäjyyden ja yrittäjämäisen toiminnan tunnettuuden ja kiinnostavuuden hyväksi korkeakoulukentässä. On mielenkiin-

toista seurata, miten yrittäjyisyhteisöt ja laajamittaisemmin start-up-kulttuuri kehittyvät seuraavan vuosikymmenen aikana. Kääntävätkö laajeneminen ja vakiintuminen ketterää toimintaa vastaan ja hävittävätkö ne toiminnan ominaispiirteet?

Ajankohtaiseen ilmiöön keskittyvää, kiinnostavasti kirjoitettua teosta voi suositella kaikille yrittäjyydestä ja taloudesta kiinnostuneille. Vaikka eritoten menestystarinat ovat entuudestaan tuttuja mediasta, Tuomas Vimma onnistuu punomaan ne yleissivistäväksi katsaukseksi.

SANNA ILONEN
yliopisto-opettaja
johtamisen ja yrittäjyyden laitos
Turun yliopisto

Motivaatiokin vaatii ohjaamista

Salmela-Aro, Katariina (toim.) (2018). Motivaatio ja oppiminen. PS-kustannus. 229 sivua.

PSYKOLOGIAN ja kasvatustieteen tutkijoiden artikkeleista koostetussa teoksessa tarkastellaan motivaation ja oppimisen välistä suhdetta koulun viitekehityksessä. Teos herättää pohtimaan kouluarjen käytänteitä ja antaa käytännön välineitä moninaisten oppijoiden motivaation ja oppimisen tukemiseen. Kirjan keskeinen sanoma on, että sekä motivaatio että oppiminen pohjautuvat pitkälti oppijoiden kiinnostuksen herättämiseen ja ylläpitämiseen sekä heille merkityksellisten oppimiskokemusten tavoittamiseen.

Yksi ydinkäsite on 'oppimis-motivaatio', joka teoksen toimitajan Katariina Salmela-Aron mukaan on "toimijuutta, pystyvyyttä ja merkityksellisyyttä". Hän painottaa, että kyvyt luoda uutta arvoa maailmaan, ottaa vastuuta ja sovitella ovat tärkeitä, "jotta tulevaisuuden maailma voi pysyä tasapainossa ja selvitä vastoinkäymisistä". Nykyiset ja tulevaisuuden ongelmat ovat niin viheliäisiä, että niiden ratkaisemiseen tarvitaan yhteistyötä ja motivoituneita yhteisöjä.

TILANNESIDONNAISUUS JA SOSIAALINEN ULOTTUVUUS

Kirjassa lähdetään liikkeelle perinteisestä yksilökeskeisestä näkökulmasta motivaatioon: mikä

oppijoita motivoi? Kysymystä tarkastellaan muun muassa oppijoiden kokeman kouluinnon ja –uupumuksen, erilaisten ajattelu- ja tilanteiden tulkintatapojen sekä oppiaineiden arvostuksen näkökulmista.

Seuraavaksi katsetta lavennetaan oppimismotivaation tutkimuksen pohjalta ilmiön tilannesidonaisuuteen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen: miten motivaatio rakentuu ja rakennetaan yhteistyössä? Tarkastelu ulottuu lasten ja nuorten kaverisuhteista opettajan ja vanhempien rooliin.

Hyvin monet teoksen kirjoittajista painottavat koulumaailmassa tarvittavan henkilökunnan vahvaa ohjausosaamista ja dialogisuutta eli ohjauksellista työotetta, jonka Jussi Onnismaa tiivistää sanoihin "aikaa, huomiota ja kunnioitusta". Näin siksi, että kaikilla oppijoilla sisäinen motivaatio tai itseohjautuva oppiminen eivät synny itsestään esimerkiksi ilmiö- tai projektioppimisen myötä. Oppiminen pitää järjestää laadukkaasti, ja lisäksi tarvitaan opettajan tuki.

Erityisesti opettajalta vaaditaan joustavaa tilannekohtaista ohjausta ja oppimisympäristön säätelyä, kun oppilaat ovat motivaationaalisesti haavoittuvia. Teoksessa esitellään vuorovaiikutuksen avulla oppimisen malli, *Teaching Through Interaction*. Se

on osoittanut, että ryhmän ilmapiiiri, laadukas ohjauksellinen tuki sekä toiminnan selkeä organisointi ovat yhteydessä hyviin oppimistuloksiin.

MOTIVAATION YHTEISSÄÄTELYN KAKSISUUNTAISUUS

Kouluissa tehdään paljon ryhmätöitä ja pitkäkestoisia, oppiainerajat ylittäviä projekteja, koska niiden ajatellaan kehittävän työelämätaitoja.

Motivaation ja oppimisen kannalta ilmiö- ja projektipohjaisuus tarkoittaa, että oppijoiden pitäisi pystyä ryhmänä ensinnäkin ymmärtämään, kun heidän oppimisprosessinsa on uhattuna. Toiseksi heidän olisi tunnistettava syyt, jotka oppimisprosessia uhkaavat tai haastavat. Kolmanneksi oppijoiden olisi kyettävä mukauttamaan toimintaansa oppimisen haasteiden ratkaisemiseksi.

Edellä kuvattu motivaation yhteissäätely vaatii taitojen har-

MOTIVAATION YHTEISSÄÄTELY VAATII TAITOJEN HARJOITTELUA JA OPETTELUA.

joittelua ja opettelua kouluissa, sillä muuten ryhmä ei pääse käyttämään koko oppimisen potentiaaliaan. Myös tässä yhteydessä on olennaista, että opettaja toimii motivaation kanssasäätelijänä, kun oppilaat opiskelevat ryhmissä.

Teoksessa tunnutaan painotavan aikuisten, eli henkilökunnan ja vanhempien vahvaa roolia, jopa vastuuta oppilaiden motivaation ja oppimisen prosesseista. 'Evokatiivisuuden' käsitteen tarkastelu tuo kuitenkin tähän näkökulmaan toisenlaista särmää ja korostaa lasten ja nuorten aktiivista toimijuutta oman ympäristönsä muovaajina. 'Evokatiivisella vaikutuksella' tarkoitetaan sitä, että myös lasten ja nuorten ominaisuudet, kuten sosiaalinen tausta, temperamentti, taidot ja kiinnostus opiskeltavaan aineeseen, vaikuttavat siihen, kuinka heihin suhtaudutaan, millaisessa vuorovaikutuksessa heidän kanssa ollaan ja millaisia mahdollisuuksia heille tarjotaan.

Toisia oppijoita voi siis olla helpompi kannustaa ja motivoida, mikä on hyvin inhimillistä. Evokatiivisuuden merkityksen oppimisen ja motivaation yhteis-säätelylle voikin teosta lainaten nähdä myös näin: "Näiden osin itseään ylläpitävien kehien tiedostaminen voikin auttaa vanhempaa [myös opettajaa] uudelleen suun-

taamaan kehityskulkua silloin, kun lapsen tai nuoren oppimis-motivaatio on heikko."

MOTIVAATIO ON ELINIKÄINEN PROSESSI

Motivaatio ja oppiminen lupaa esitellä "oppimiseen vaikuttavia tekijöitä kiinnostavasti ja monipuolisesti". Näin teos myös tekee, ja keskittyminen koulun viitekehukseen tekee kokoomateoksesta eheän. Johdannossa kuitenkin viitataan siihen, että motivaatio ja oppiminen on elinikäinen prosessi.

Olisikin mielenkiintoista lukea aikuisten motivaatiota ja oppimista tutkineiden ajatuksia siitä, kehittykö opittavissa oleva oppimismotivaatio vain nuoruudessa vai tulee ko herkkyykskausia vastaan myöhemminkin elämässä. Entä millaista on motivaatio ja oppiminen esimerkiksi työn, perheen ja vapaa-ajan konteksteissa?

Kokonaisuudessaan teos esittelee keskeisiä motivaatioteorioita ja niitä valottavaa, tuoretta suomalaistutkimusta sopivan ytimekkäinä annoksina. Näin teos tarjoaa myös aikuiskasvatuksen näkökulmasta mielenkiintoisen peruslähdeteoksen ja ensikosketuksen aiheeseen, sillä se on helppoluukuinen, tutkimustietoon perustuva johdatus oppimismotivaation

ilmiöihin. Jokainen luku päättyy lähdeluetteloon, mikä mahdollistaa syventymisen aiheeseen.

Vankka tieto yhdistetään kiinnostavaan ja kriittiseenkin pohdintaan tiedon merkityksestä arjen käytännöissä. Salmela-Aro esimerkiksi muistuttaa, että kouluissa on opetusohjelman ylikuormitus. Siksi oppilaille ei ole aikaa oppia keskeisiä käsitteitä eikä elää tasapainoista elämää, johon kuuluvat koulun lisäksi ystävät, riittävä uni ja liikunta.

Teoksen takana on myös motivaatio- ja oppimispsykologian vahva, näkemyksellinen suomalainen edistäjä – ennen kirjan julkaisua menehtynyt professori Jari-Erik Nurmi. Teoksen kautta hänen perintönsä jää vahvana elämään.

JOHANNA RANTANEN
PsT, dosentti,
ohjausalan yliopistotutkija
Opettajankoulutuslaitos
Jyväskylän yliopisto

TEKSTI: ERJA LAAKKONEN
 KUVA: KATRIINA TAPANILAN ARKISTO

”Aikuiskasvatustiede tuo inhimillistä näkökulmaa työelämän muutokseen”

Tamperelainen **Katriina Tapanila**, 43, avaa tutkimuksellaan akateemisen työn merkityksellisyyttä. Entä millainen on nyky-yliopiston arvomaailma?

MINUSTA TULI TUTKIJA, KOSKA oppiminen ja asioiden syvempi ymmärtäminen ovat intohimoni. Haaveilin tutkijan työstä jo opiskellessani kauppateiteitä 1990-luvun lopussa, mutta en kuitenkaan tuntenut alaa riittävästi omakseni. Siksi en suunnannut maisteriksi valmistuttuani jatko-opintoihin vaan suoraan työelämään.

Kiinnostus aikuiskasvatukseen heräsi, kun työskentelin opintojeni ohessa Helsingin kauppakorkeakoulun avoimessa yliopistossa. Minua alkoi viehättää ajatus aikuisille tarjottavista mahdollisuuksista suunnata uraansa uudelleen opiskelemalla lisää tai suorittamalla jopa uuden tutkinnon. Itsekin tartuin tällaiseen mahdollisuuteen hoitovapaalla esikoiseni syntymän jälkeen: aloitin kasvatustieteen opinnot Helsingin yliopiston avoimessa yliopistossa syksyllä 2009.

Kiinnostukseni aikuiskasvatustieteeseen syveni opintojeni edetessä. Kun vuonna 2012 muutimme perheeni kanssa Tampereelle, pääsin suorittamaan maisteriopintoja Tampereen yliopistoon elinikäisen oppimisen ja kasvatuksen tutkinto-ohjelmaan.

Graduohjaajani, professori emeritus Tuomas Takala suositteli minulle jatko-opintoja, mikä vahvisti uskoani omiin tutkijankykyihini. Olin ennen kasvatustieteen maisteriksi valmistumistani kerännyt aineistoa

Väitöskirjatutkija Katriina Tapanila haluaa antaa oman panoksensa yhteiskunnan haasteiden ratkomiseen.

tehtessäni tiedekunnassani työhyvinvointiselvitystä. Niinpä aloitin väitöstutkimukseni Tampereen yliopistossa syksyllä 2015.

Tutkimuksessa minua innostaa erityisesti mahdollisuus perehtyä itselle merkityksellisiin ilmiöihin ja päästä aina uusien kiinnostavien asioiden äärelle.

Koen tutkijan ammattitaitoni kehittyvän vuosien myötä ja toivon, että voin tutkimuksellani antaa oman panokseni yhteiskunnan haasteiden ratkomiseen.

JOS EN TUTKISI, työskentelisin todennäköisesti järjestössä tai julkisella sektorilla kehittämistehtävissä. Tutkimustyössä minulle luontevin on toimintatutkimuksellinen ote, jossa tutkimus ja toiminnan kehittäminen kulkevat käsi kädessä.

AIKUISKASVATUSTIEDETTÄ TARVITAAN tuomaan inhimillistä näkökulmaa yhteiskunnan ja työelämän muutokseen. Työelämän on jo pitkään sanottu olleen murroksessa, ja muutosvauhti kiihtyy yhä muun muassa tekoälyn ja robotisaation myötä. Ihminen, hänen hyvinvointinsa ja kokemansa työn merkityksellisyys eivät saisi unohtua muutosten pyörteissä. Aikuiskasvatustiedettä tarvitaan pitämään yllä tietoisuutta suomalaisen yhteiskunnan siivystyksellisestä perustasta ja toimimaan markkinointumisen vastavoimana.

Tutkijalla on vastuu tuoda tutkimuksellaan esiin yhteiskunnallisia ilmiöitä ja ongelmia puhumalla kieltä, jota käytännön toimijatkin ymmärtävät. Tutkijan työn merkityksellisyyttä lisää vuorovaikutus yhteiskunnan eri tahojen kanssa.

PARAIKAA TUTKIN akateemisen työn merkityksellisyyttä ja yliopistossa vallitsevia arvoja muuttuvassa yliopistossa. Talouden arvot näyttävät hallitsevan, ja yliopiston henkilöstö joutuu työskentelemään kovissa tehokkuuspaineissa. Pidän kehitystä huolestuttavana sekä yliopistohenkilöstön hyvinvoinnin että tutkimuksen ja opetuksen laadun näkökulmasta.

Väitöstutkimukseni ohessa työskentelen tutkijana kahdessa hankkeessa, joiden kohderyhmänä ovat työttömät maahanmuuttajat. Kansallisessa hankkeessa selvitämme, miten vertaisryhmätoiminnan avulla voi tukea maahanmuuttajia löytämään oma polkunsu työhön tai koulutukseen. Kansainvälisessä hankkeessa jaamme maahanmuuttajien työllistymistä tukevia

hyviä käytäntöjä Suomen, Ruotsin ja Belgian kesken ja kehitämme yhteisen oppimisen menetelmiä.

SEURAAVAKSI HALUAN TUTKIA edelleen työn merkityksellisyyttä, uravalintoja ja ihmisten hyvinvointia koskevia aiheita aikuiskasvatuksellisesta näkökulmasta. Arvelen, että maahanmuuttajien oppimista koskevaa tutkimusta kysytään tulevaisuudessa yhä enemmän, jos maahanmuutto Suomeen lisääntyy nykyisestään.

KOLLEGOILTANI SAAN kannustusta, uusia ajatuksia ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Olen saanut tutkijanpolullani kuulua useaan tutkijayhteisöön. Väitöskirjaohjaajani **Anja Heikkisen** johtama EquJust-tutkimusryhmä on ollut minulle korvaamaton tuki varsinkin väitöstutkimukseni alkuvaiheessa. Aikuiskasvatuksen Tutkimusseuran rahastonhoitajana olen saanut kuulua koko Suomen kattavaan tutkijaverkostoon. Maahanmuuttajien työllistymistä tukevissa hankkeissa olen saanut työskennellä aikuiskasvatuksen kentän toimijoiden kanssa, mikä on avannut uudenlaisen näkymän tieteenalan käytännön merkitykseen.

KUN EN TUTKI, yritän viettää mahdollisimman paljon aikaa perheeni kanssa. Tutkijan työ on intensiivistä, ja vapaa-aikaa jää niukasti, joten on tärkeää huolehtia omasta hyvinvoinnista ja jaksamisesta. Rentoutuakseni ja työstä irtautuakseni soitan pianoa ja laulan, käyn juoksulenkeillä ja katson vanhoja elokuvia. Vaikka tutkimustyö tempaa helposti mukaansa, elämässä pitää olla muitakin kiinnostuksen kohteita.

Klassikko, johon palaan

Väinö Linnan *Täällä Pohjantähden alla* -trilogiassa kuvataan elävästi ja elämänmyönteisesti suomalaisen yhteiskunnan vaikeita vaiheita sekä arvoja, joita on yhdessä puolustettu.

Sarja vie aikuiskasvatuksen tutkijan arkeen ja verkostoihin. Sen tuottaa Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.

HANNA LAALO & ARTO JAUHIAINEN

Yrittäjyyttä akatemiaan! Suomalaisen yliopistokoulutuksen problematisoituminen yrittäjyysdiskurssissa

Yrittäjyys on viime vuosikymmenten korkeakoulu-poliittisissa mullistuksissa tunnistettu yliopistojen tehtäväksi ja niiden toimintaa ohjaavaksi periaatteeksi. Artikkelissa keskitytään ylikansallisen koulutuspoliittisena virtauksena liikkuvan yrittäjyysdiskurssin kansallisiin ja paikallisiin sovelluksiin. Siinä analysoidaan yliopistokoulutusta ohjaavien sidosryhmien ja yrittäjyysyliopistoksi profiloituneen esimerkkiyliopiston neuvottelua yrittäjyyden huomiomisesta suomalaisessa yliopistokoulutuksessa.

Analyysi havainnollistaa, kuinka yrittäjyyttä edistävä poliittinen kielenkäyttö puuttuu yliopistoväen ”vääränlaiseen” asennoitumiseen ja vaatii korkeakoulutuksen roolin ja rakenteen uudelleen suuntaamista haastaen suomalaista akateemista traditiota.

Asiasanat: yrittäjyyskasvatus, yliopistokoulutus, korkeakoulupolitiikka, hallinta

Aikuiskasvatus 39(2), 92

HANNA LAALO & ARTO JAUHIAINEN

Entrepreneurising the Academia! The problematization of Finnish higher education in the entrepreneurship discourse.

Reshuffles in higher education policy in recent decades have recognized entrepreneurship as both a task for universities and a guiding principle for universities' activities. This article focuses on the national and local applications of the entrepreneurship discourse which is a transnational phenomenon of education policy. We analyze how an example university, branded as an entrepreneurial university, and its influential stakeholders negotiate exposure for entrepreneurship in Finnish HE. Our analysis illustrates how

pro-entrepreneurial political parlance intervenes in “wrong” attitudes of university employees while demanding a new orientation in the role and structure of higher education. This all constitutes a challenge to the Finnish academic tradition.

Keywords: entrepreneurship education, university education, higher education policy, governmentality

Aikuiskasvatus 39(2), 92

HENRI KOSKINEN

Yrittäjyhteisön taika – Yrittäjyyden muotoutuminen korkeakoulujen yrittäjyystoiminnassa

Artikkelissa tutkitaan, miten suomalaisten korkeakoulujen yrittäjyystoiminnassa konstruoidaan yrittäjän subjektia. Tarkastelen, millaiseksi yrittäjyys toiminnassa kuvataan ja miten yrittäjyyttä pyritään välittämään. Empiirisenä aineistona toimivat 14 korkeakoulun yrittäjyystoimijan internet-sivut, joita analysoin diskurssi-analyysin keinoin. Yrittäjyystoiminta hahmottuu tutkimuksessa kahden keskustelun kautta: Yhtäältä se näyttäytyy osana korkeakoulujen ”kolmatta tehtävää,” yhteiskunnallista vaikuttamista ja palvelua. Korkeakoulutus on alkanut jäsentyä yhä enemmän markkina-ajattelun kautta, ja elinkeinoelämän palveleminen on noussut koulutuksessa merkittäväksi. Toisaalta toiminta on osa koulutuspoliittista yrittäjyyskasvatuksen projektia, jossa yrittäjyyttä käsitteleviä sisältöjä on

tuotu mukaan koulutukseen, ja ihannesubjektiksi nousee yrittäjämäinen, joustava toimija. Analyysini osoittaa, että toimijat rakentavat kasvuyrittäjämäisiä, innovatiivisia subjekteja. Ne korostavat yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemisen ja innostumisen merkityksiä. Näin ne tuottavat yrittäjäsujektit positiivisia tunteita performoivina tohkeisina subjekteina. Yrittäjyystoiminta limittää korkeakoulutuksen osaksi kilpailukyky-yhteiskuntaa, joka nostaa innovatiivisuuden ja uudenlaisen yhteisöllisyyden talouden – ja kansallisen edun – lähtökohdiksi.

Asiasanat: kolmas tehtävä, korkeakoulutus, yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus

Aikuiskasvatus 39(2), 108

HENRI KOSKINEN

The magic of entrepreneurial community – The construction of entrepreneurship in entrepreneurial activities of Finnish higher education

In this article, I investigate the construction of entrepreneurial subjectivity in entrepreneurial activities within Finnish higher education. The empirical data consists of web pages of 14 entrepreneurial institutions (incubators, accelerators and student entrepreneurship societies) located in the context of higher education, which I collectively name as entrepreneurial activities. Utilizing discourse analysis, I examine how entrepreneurship takes shape within these activities and how entrepreneurship is mediated. I approach the data from two perspectives. Firstly, I locate entrepreneurial activities in the discussion of the “third mission” of higher education, which is characterized by the need to serve the surrounding society. This is linked to the notions of markets, competition and economic interests which all have intensified in HE in the post-industrial age. On the other hand, I view entrepreneurial activities as a

part of entrepreneurship education, which has been integrated into higher education since the 1990s. In EE, an entrepreneurial, flexible subjectivity is promoted. In my analysis, I conclude that the subjectivity shaped in entrepreneurial activities is akin to startup entrepreneurship: the significance of innovation, community and teamwork are underlined. The ideal entrepreneurial subjectivity is produced as enthusiastic, passionate and sociable. Entrepreneurial activities within HE in part interweave HE with the discourse of competition society that places innovativeness and communal spirit as the basis of the economy.

Keywords: third mission, higher education, entrepreneurship, entrepreneurship education

Aikuiskasvatus 39(2), 108

Asiantuntijoita, monitaitoisia ja akateemisia yrittäjiä – Yliopisto-opiskelijoiden asemoituminen akateemisuuteen, työllistettävyyteen ja yrittäjyyteen

Artikkelissa tarkastellaan yliopisto-opiskelijoiden identiteettien rakentumista tilanteessa, jossa taloudelliset päämäärät ovat muokanneet yliopistojen toimintaa ja arvoja. Tulkitsimme 28 yliopisto-opiskelijan haastattelua siitä näkökulmasta, kuinka he asemoivat itsensä suhteessa akateemisuuden, työllistettävyyden ja yrittäjyyden moraalisiin järjestyksiin ja rakensivat samalla identiteettiään tulkitsessaan koulutuspolkuaan ja siirtymää työelämään. Käytimme analyysimenetelmänä identiteetin kolmiulotteista positiointianalyysiä moraalisten järjestysten identifioinnin ohella. Analyysin tuloksena erotimme kolme identiteettiäpositiota. 1) Kun yliopisto-opiskelijat jäsenivät itseään, koulutuspolkuaan ja siirtymää työelämään akateemisuuden viitekehysessä, he asemoivat itsensä asiantuntijoiksi, joille yliopistotutkinto merkitsi odotuksia nousujohteisesta

urasta työelämässä. 2) Kun omaa polkua jäsenettiin työllistettävyyden viitekehysessä ja monitaitoisen positiosta käsin, katsottiin, että akateemisten hyveiden ohella tai jopa asemesta opiskelijoilla tulisi olla henkilökohtaisia taitoja ja asenteita, kuten tiimityötaitoja, jotka lisäävät heidän kilpailukykyisyyttään epävarmoilla työmarkkinoilla. 3) Analyysissä tunnistimme myös akateemisen yrittäjän position, josta käsin yrittäjyys nähtiin itselle todennäköisenä, vaikkakaan ei kovin toivottuna uravaihtoehtona.

Asiasanat: akateemisuus, työllistettävyys, yrittäjyys, yliopisto-opiskelijat, identiteetti, positiot

Aikuiskasvatus 39(2), 122

Experts, multitalents and academic entrepreneurs – University students' positioning to being an academic, employability and entrepreneurship

Our article examines the identity construction of university students in a context where economic goals have shaped Finnish universities' activities and values. We analysed 28 university student interviews. We asked how the interviewees positioned themselves to the moral orders of being an academic, employability and entrepreneurship, while constructing their identities and mapping out their paths through education into working life. We applied a three-dimensional positioning analysis of identity, in addition to identifying moral orders. Our analysis yielded three identity positions: 1) When the interviewees reflected on their paths through education into working life in the context of being an academic, they positioned themselves as experts for whom an academic education

signified expectations of an upward career trajectory; 2) In the moral framework of employability students positioned themselves as multitalents, and challenged academic virtues. Instead, they viewed personal skills and attitudes, such as team work skills, as competitive advantages in precarious labour markets; 3) The position of the academic entrepreneur also emerged from our analysis. From this position an entrepreneurial career was viewed as a probability – albeit not always a preferred first choice of employment.

Keywords: being an academic, employability, entrepreneurship, university students, identity, positions

Aikuiskasvatus 39(2), 122

Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura (ATS) tiedottaa

OSALLISTU

Valtakunnalliset vapaan sivistystyön päivät 2019

Aika ja paikka: 29.–30.8.2019, Tampereen seudun työväenopisto Sampola, Tampere
Teema: ”Koulutus, työ, tulevaisuus”
Ilmoittautuminen päättyy 15.8.2019.
Lue lisää: http://bit.ly/vapaan_sivistystyon_paivat

Vapaan sivistystyön avoin tutkimustyöpaja

Aika ja paikka: 30.8.2019, Tampere
Järjestäjä: Sivistystyön Vapaus ja Vastuu -ohjelma, www.vapausjavastuu.fi
Työpaja järjestetään valtakunnallisten Vapaan sivistystyön päivien yhteydessä.

ESREA-verkoston konferenssi

Aika ja paikka: 19.–22.9.2019. University of Belgrade, Serbia
Teema: ”Adult education research and practice between the welfare state and neoliberalism”
Ilmoittaudu viimeistään 22.6.2019.
Lue lisää: <http://www.aes.rs/esrea2019>

Mimer-verkoston konferenssi

Aika ja paikka: 5.–6.11.2019, Lindköping university, Ruotsi
Lähetä paperisi työkonferenssiin viimeistään 4.10.2019, annika.pastuhov@liu.se.
Verkoston kotisivut: <https://old.liu.se/mimer?l=sv>

Kasvatustieteen päivät

Aika ja paikka: 21.–22.11.2019, Itä-Suomen yliopisto, Joensuu
Teema: Oppimisen maisemat muuntuvat - entäpä sitten?
Lue lisää: <https://www.uef.fi/web/kt-paivat2019>
Ilmoittautuminen alkaa 2.9.2019.

TULE MUKAAN

Osallistu keskusteluun somessa

- www.facebook.com/aikuiskasvatuksentutkimusseura
- twitter.com/aikuiskasvatus

LUE AIKUISKASVATUSTA VERKOSSA ILMAISEKSI

<https://journal.fi/aikuiskasvatus>

SEURAA BLOGEJA JA UUTISIA TIETEENALALTA www.aikuiskasvatus.fi

ATS on vuonna 1940 perustettu tieteellinen yhdistys, joka kehittää alan kansallista ja kansainvälistä tieteellistä tutkimusta, osallistuu alan tiede- ja koulutuspolitiikkaan sekä vahvistaa vuoropuhelua tutkijoiden, käytännön toimijoiden ja politiikantekijöiden välillä.

.3511

Milloin on aikaa lukea? Aina!

Aina-verkkomedia

- Kriittistä ajattelua ja tutkittua tietoa.
- Syväluotaava juttupaketti kuukausittain.
- Ajaton ja ajassa kiinni.

Median tärkein arvo on sivistys.

AINA

www.ainamedia.fi

Kustantaja: KVS